

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Четвърта извънредна сесия

56. заседание

София, понеделникъ, 31 мартъ 1919 година.

(Открито отъ подпрѣдседателя д-ръ И. Момчиловъ въ 4 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Отъ 243 народни прѣдставители има разписани 203. Има нужното число присѣдствующи.

Обявявамъ засѣданието за открито.

(По списъкъ отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Георги п. Анастасовъ, Марчо Атанасовъ, Недѣлко Атанасовъ, Никола Атанасовъ, Щерю Атанасовъ, Иванъ Багárovъ, Александъръ Ботевъ, Атанасъ Буровъ, Панко Вангеловъ, Милушъ х. Вълчевъ, Сѣбо Георгиевъ, Атанасъ Германски, Иванъ Гешовъ, Юрданъ Дечевъ, Станю Златевъ, Сотиръ Календеровъ, Василь Карапанджовъ, Мехмедъ Кемалъ, Георги Кирковъ, Петъръ Лисевъ, Александъръ Недевъ, Колю Недѣлковъ, Адамъ Нейчевъ, Константинъ Николовъ, Паскалъ Паскалевъ, Методи Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Тодоръ Петровъ, д-ръ Василь Радославовъ, Коста Ранковъ, Юрданъ Рашевъ, Нено Станевъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Дечо Теневъ, Каменъ Тошевъ, Исмаилъ Хакъ бей, Хашимъ бей, х. Махмудъ Сабри бей Шукриевъ и Юрданъ Юрдановъ)

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че народниятъ прѣдставитель г. Паскалъ Паскалевъ моли да му се разрѣши 2-дневенъ отпускъ. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Недѣлко Атанасовъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, начиная отъ 31 т. м. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Адамъ Нейчевъ моли, по важни домашни причини, да му се разрѣши 3-дневенъ отпускъ. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Илия Кирковъ моли, по важни домашни причини, да му се разрѣши 4-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 2 априль т. г. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Атанасъ Гайдаджиевъ, понеже му обрали дюкяна, за което е увѣдоменъ телеграфически, моли да му се даде 10-дневенъ отпускъ. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Юрданъ Юрдановъ моли да му се разрѣши 20-дневенъ отпускъ, начиная отъ 22 т. м. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставитель г. Иванъ Костовъ, по важни домашни причини, моли да му се разрѣши 2-дневенъ отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

рѣши 2-дневенъ отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Народниятъ прѣдставитель г. д-ръ Еню Разпоповъ пакъ иска отпускъ за три дни. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Видинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Тодоръ Петровъ по причина на болестъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Иванъ Цановъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 31 т. м. Които сѣ съгласни, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. х. Юсуфъ Ибрахимовъ по важни домашни причини моли да му се разрѣши 15-дневенъ отпускъ, считанъ отъ деня на ползуването. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель г. Александъръ Ботевъ моли да му се разрѣши отпускъ за 31 мартъ, 1 и 2 априль. Които сѣ съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Постѣпили сѣ нѣколко питання:

Отъ видинския народенъ прѣдставитель г. Тома Вълчевъ къмъ г. министра на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ.

Отъ народния прѣдставитель г. Илия Кирковъ къмъ г. г. министритѣ на земледѣлието и на финанситѣ.

Отъ плѣвненския народенъ прѣдставитель г. Христовъ къмъ г. министра на вжтрѣшнитѣ работи и народното здраве.

И отъ врачанския народенъ прѣдставитель г. Кръстю Пастуховъ къмъ г. министра на външнитѣ работи и изповѣданията, въ което казва: (Чете) „Разгласяванитѣ въ послѣдно врѣме отъ западния печатъ съобщения относително прѣдстоящото разрѣшение на българския въпросъ отъ конференцията на мира сѣ отъ естество да внесатъ голѣмо безпокойствие у насъ. Ето защо моля г. министра въ най-скоро врѣме да обясни, доколко тѣзи свѣдения сѣ достовѣрни и въобще какви сѣ изгледитѣ за сключване на единъ задоволителенъ миръ, споредъ даннитѣ, съ които той разполага. Въпросътъ се касае до претенциитѣ на съѣдитѣ върху Тракия, Македония, Добруджа, че дори и върху части отъ старата територия на България“.

Г. министърътъ на правосѣдието желае да отговори на питането на народния прѣдставитель г. Тома Вълчевъ.

Има думата г. Тома Вълчевъ.

Т. Вълчевъ: Г. г. народни прѣдставители! На 18. мартъ отправихъ едно питане къмъ г. министра на правосъдието за слѣдното: (Чете)

„1. Знае ли, че има съставени около 300 актове на жителитѣ отъ с. Ново-село, Видинска околия, задѣто не сѣ могли да изработятъ и прѣдадатъ на държавата слѣдующиятъ имъ се нарядъ цвекло, и това става прѣзъ 1917 и 1918 г., когато не е имало възможност да се произведе цвекло, по причина на голѣмата суша?

„2. Знае ли г. министрътъ, че прѣстѣпленията не сѣ констатирани на самитѣ ниви, и лицата не сѣ поканени да подпишатъ актоветѣ, а сѣ подписани отъ съставителя, съ уговорка, че отказватъ да подпишатъ?

„3. Знае ли, че тия хора всѣки день се разгонватъ до Видинския окръженъ сѣдъ и се глобяватъ отъ 500 до 1.000 л.?

„4. Знае ли, че по партизански начинъ сѣ нареждани кой да сѣди цвекло и кой не; ония, които иматъ повече земя и работници, не сѣ били задължени, а ония жени и дѣца, на които мѣждетѣ бѣли на фронта, сѣ били задължени и тѣкмо тѣхъ днесъ сѣдятъ?

„5. Какво мисли г. министрътъ да прави съ тия онеправдани български граждани?“

Г. г. народни прѣдставители! Както чухте, моето питане се отнася за едно село — Ново-село, Видинска околия, въ което сѣщо се е проявилъ нашиятъ партизански бѣсъ. Имало е, както знаете всички, наредба да се сѣди цвекло. Тя се е отнасяла до ония села, които сѣ по-близо до гаритѣ и които могатъ да произвеждатъ цвекло, като се е имало прѣдъ видъ да има работни сили, да има работенъ добитѣкъ, за да може да се изкара цвеклото и пр. Партизанскиятъ бѣсъ у насъ, който го има у насъ и въ села, и въ градове, се е проявилъ и тукъ, като сѣ били накарани да сѣдятъ цвекло ония жени и дѣца, които не сѣ били по угодата на кмета, демократъ или радославистъ, а ония, които сѣ имали възможност да произведатъ слѣдующото се количество цвекло, не сѣ били заставени. И понеже тия жени и дѣца, на които е билъ даденъ нарядъ да сѣдятъ цвекло, не сѣ насадили, понеже не сѣ имали достатъчно работенъ добитѣкъ, достатъчно работни сили, за да изкаратъ нужния нарядъ цвекло, съставени имъ сѣ били актове. Актоветѣ сѣ съставени отъ тамошнитѣ власти не като сѣ отивали на самото мѣсто да констатира въ коя е причината Иванъ или Драганъ да не е могълъ да произведе цвекло, а, види се, на самото мѣсто всичката вина се е струпвала на нѣкое шиле или на нѣкое прасе, както обикновено г. г. ревизоритѣ вършатъ. Тамъ, въ кръчмата, е констатирана всичката загуба, колко декара сѣ били засѣти или не, и сѣ съставени актове безъ да сѣ питани самитѣ виновници, самитѣ нарушители на закона, защо не сѣ сѣдили цвекло, и тѣзи актове сѣ подписани отъ самитѣ имъ съставители, като че сами виновниците сѣ отказали да сторятъ това. Азъ имамъ възможност да говоря съ нѣкои лица отъ това село. Казахъ ми, че по тия и тия причини не сѣ могли да произведатъ цвекло — едно, защото не е имало достатъчно работенъ добитѣкъ и достатъчно работни сили, а най-голѣмата причина, задѣто не могло да се произведе цвекло, била сушата. Хората, които ми се оплакаха и ме заставиха да направя, съгласно закона, питането си къмъ г. министра на правосъдието, ми казаха: помежду многото питаня, попитайте и г. министра, защо не сѣ ни съставили актове, задѣто е нѣмало дѣждъ! Причината е, че е нѣмало дѣждъ. Тия, които сѣ съставили актоветѣ, излиза, че сѣ казали, че понеже не е имало дѣждъ, вие сте виновни, че нѣма цвекло — хайде да ви съставимъ актове! По-нататѣкъ, като се съставятъ актоветѣ — има съ стотици съставени актове за това село — викатъ хората прѣдъ Видинския окръженъ сѣдъ, глобяватъ ги.

— Това бѣше моето питане къмъ г. министра, и той въ едно кѣсо врѣме е изучилъ тази работа, ще ми отговори сега и азъ ще слушамъ, какво ще ми отговори.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министрътъ на правосъдието.

Министръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Четири пункта съдържа питането на видинския народенъ прѣдставителъ г. Тома Вълчевъ. Най-напрѣдъ той пита, дали е извѣстно на правителството и на министра на правосъдието, че около 300 актове имало съставени на жителитѣ отъ с. Ново-село, Видинска околия, задѣто не сѣ могли да изработятъ и прѣдадатъ на дър-

жавата наряда отъ цвекло за 1917/1918 г., когато, споредъ неговитѣ твърдения, тѣзи хора не сѣ имали възможност да произведатъ цвекло по причина на голѣмата суша. По тоя въпросъ дори не е нужно да се знае точно числото на актоветѣ. Азъ приемамъ, че трѣбва да има актове внушително много — за цифрата не гарантирамъ — които сѣ съставени на жителитѣ отъ Ново-село, както и на други жители отъ други села, задѣто не сѣ отговорили на наряда, който имъ е билъ даденъ, по производството на цвекло. Тѣзи актове, обаче, сѣ съставени формално, на законно основание. Единъ пътъ е даденъ нарядъ, по силата на разпоредбитѣ на дирекцията, които почиватъ на специаленъ законъ, щомъ като едно лице не е изпълнило наряда, ще му се състави актъ. Дали тѣзи актове сѣ треста, дѣста, повече или по-малко, това е решително безъ значение; съ това не се изчерпва въпросътъ.

На второ мѣсто иде питането, дали се знае, че прѣстѣпленията не сѣ били констатирани на самитѣ ниви; а че лицата сѣ поканени да подпишатъ актоветѣ, навѣрно, въ канцелариятъ и дори съставителитѣ сѣ ги подписали съ уговорка, че „отказватъ да подпишатъ“. Това, г. г. народни прѣдставители, не мога и да го знамъ; това не подлежи на провѣрка — какъ сѣ се подписвали хората въ треста акта. Обаче има едно срѣдство, и азъ това срѣдство го прѣпорѣчвамъ на г. народния прѣдставителъ и то навѣрно е прѣпорѣчвано и отъ адвокатитѣ на хората: когато актътъ не е правилно съставенъ — дали той е съставенъ на нивата или въ общината, то е отъ малко значение, отъ гледището на закона, стига да констатира извѣстенъ фактъ — ако фактътъ не е вѣренъ и ако, наистина, актътъ не му е поднасянъ за подписъ — съгласно измѣненията на закона за стопански грижи по тая материя — ние казахме, че при отказъ трѣбва да има двама свидѣтели и ако отказътъ не е констатиранъ отъ двама свидѣтели, подписали акта, този актъ отъ формална страна ще падне.

Г. Серафимовъ: Отъ единъ свидѣтель само се констатира отказътъ.

Министръ д-ръ П. Джидровъ: Слѣдователно, ако актътъ не е формално подписанъ, респективно ако отказътъ не е удостоверенъ отъ двама свидѣтели, имате пълна законна гаранция, имате формална гаранция, че актътъ ще пропадне въ сѣдилищата, но той неврѣмѣнно ще отиде въ сѣдилището.

На трето мѣсто се пита, дали е извѣстно, че хората всѣки день се разкарватъ до Видинския окръженъ сѣдъ и се глобяватъ съ 500—1.000 л. Да се разкарватъ хората не знамъ, но че ако има актове, образувани дѣла и на дѣлата дохожда редъ да се гледатъ, сигурно хората се призоваватъ съ призовка отъ окръжния сѣдъ да се явяватъ и да отговарятъ по актоветѣ. Това нѣщо е и законно, и правилно. Какво прави сѣдътъ, дали налага глоба отъ 500—1.000 л., това не е отъ значение за мене, затуй защото е право на сѣда да наложи наказание, каквото намѣри за добръ. Сѣдътъ се ръководи отъ даннитѣ по дѣлото, съобразява всичкитѣ обстоятелства, които му се изнасятъ тамъ и ако тури той 500 или 1.000 л. глоба, министрътъ на правосъдието не може нищо да измѣни. Не можемъ и да дадемъ изразъ на друга нѣкаква политика, да кажемъ, напр., на сѣдинитѣ: не дѣйте сѣди така строго — защото то е право на сѣда, възъ основа на закона, да произнесе една присѣда. Слѣдователно, за наказанията, които евентуално се налагатъ по тѣзи актове, отговорност не може да носи управлението, респективно министрътъ на правосъдието.

Най-сетнѣ, питане четвърто: знае ли се, че по партизански начинъ се нареждало кой да сѣди цвекло, че извѣстни хора сѣ били покровителствувани, а на други хора, на които женитѣ и дѣцата сѣ били останали въ село, а мѣждетѣ сѣ били на фронта, на тѣхъ именно сѣ се съставяли актове. Г. г. народни прѣдставители! Единъ такъвъ произволъ е прѣстѣпенъ. Нѣмаме възможност да направимъ справка по тия треста акта, щомъ като запитвачътъ не е посочилъ името на лицето и нумера на дѣлото, което е образувано по даденъ актъ, за да направимъ провѣрката по тоя пунктъ. Но ако наистина запитвачътъ има свѣдѣния и данни, че при разпрѣдѣлението на нарядитѣ е направено нарушение, е извършено прѣстѣпление, не остава нищо друго, освѣнъ, като прѣдставителъ на народа, да се обърне къмъ компетентната властъ и да иска наказанието на виновния. Азъ считамъ, че по четвъртия пунктъ на неговото питане — за партизанското съставяне на актоветѣ — не може министрътъ на правосъдието да се държи отговоренъ, затуй защото, както е

известно, актоветъ се съставятъ отъ органи на дирекцията, която дирекция е подъ друго вѣдомство.

Сега, пита се: какво мисли министърътъ на правосъдието да прави за онеправданитѣ български граждани? Г. г. народни прѣдставители! Всѣки днесъ разбира, че прѣслѣждането на нарушителитѣ на закона за стопански грижи трѣбва да става съ единъ планъ, съ една методика. Има актове, съставени отъ миналата и по-миналата години за едни сравнително дребни нарушения. Това, което мога да зная, то е, че на тѣхъ сѣдилищата гледатъ леко. Отъ това, което чувамъ отъ разни мѣста, разбирамъ, че на такива актове сѣдилищата гледатъ леко, даже на много мѣста дребнитѣ актове просто се прекратяватъ, за да може сѣдѣтъ да се занимае съ по-крупнитѣ актове, съ по-големитѣ нарушения, които сега ставатъ въ тоя моментъ, защото репресията, ако не бѣде веднага направена, нѣма да бѣде ефикасна. Но че за нѣкои такива актове за цвекло и пр. сѣж шаложени и по-чувствителни наказания, и това е възможно: или лицето не се е защитило правилно, или не е могло да се защити, или нѣкаква грѣшка ще има. Какво може да направи министърътъ на правосъдието, освѣнъ да каже: ако народното прѣдставителство мисли, че за известни нарушения отъ стара дата по закона за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ не е нужно днеска да се упражнява репресия, то е властно да постигнѣ съгласно правата, които му се даватъ отъ конституцията, но министърътъ на правосъдието по тоя въпросъ нѣма повече власт отъ това, което е — да иска да се приведатъ присѣдитѣ въ изпълнение.

С. Петковъ: Г. министърътъ на правосъдието може да сезира Народното събрание съ единъ законопроектъ за амнистия.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Петковъ! Питане Вие не сте направили.

С. Петковъ: Азъ му го казвамъ между другото.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Нѣма защо да му казвате.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: На г. Петкова азъ ще отговоря, че той бѣше направилъ подобно прѣдложение при закона за амнистията, но Народното събрание не го гласува.

С. Петковъ: То бѣше мое прѣдложение, а Вие можете да направите законопроектъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Тома Вълчевъ, за да отговори доволенъ ли е отъ отговора на г. министра.

Т. Вълчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Докато да изкажа моята благодарностъ на г. министра на правосъдието, задѣто въ късо врѣме ми отговори, то излѣзе малко каточели и прибързана работата и непроучена на самото мѣсто. Г. министърътъ ми отговаря тъй, че отъ малкото думи се разбира, че по това, което е извършено като нарушения на закона за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ, си има компетентни власти, тѣ ще гледатъ своята работа и ще направятъ онова, което е писано въ закона. Ама именно азъ тукъ идвамъ да кажа, че това, което е писано въ закона, е злѣ написано и злѣ се отразява днесъ на свѣта. Защото, както ви е известно, първо, ние сме законодателно тѣло, второ, хората, които прилагатъ закона, сѣ други, трето, врѣмето изисква друго, а хората пишатъ — четвърто. Пита се сега: можемъ ли ние тукъ, при толкова злини, които сѣж се стекли отъ много страни, да се притечемъ на помощъ на това толкова страдащо селско население? Азъ имамъ случай съ очитѣ си да гледамъ въ ония краища, Видинско, Кулско, Бѣлоградчишко и пр., когато ние отидохме тамъ послѣдния пѣтъ да просимъ, да подлагаме рѣка за храни — събирахме селянитѣ и гражданитѣ по селата и градоветѣ да имъ дадемъ отчетъ, а най-много за да имъ кажемъ: дайте жито и храни — тѣкмо въ тоя моментъ имамъ случай да видя, че стотици и стотици хора се разтакатъ въ сѣдилищата, които ги сѣдятъ за вѣлна, за млѣко, за сирене, за цвекло и не знамъ за какви други работи. Права бѣше забѣлѣжката на г. Стефанъ Петковъ, че ние амнистирахме съ десетки хиляди хора отъ различни прѣстѣпления. Не би ли било добръ, споредъ моето схващане, тия глоби за тия хора, г. г. народни прѣдставители и г. г. министри, понеже и днесъ се занимаваме съ прѣхраната,

който е единъ най-щекотливъ въпросъ, който въпросъ мене ме плаши, да не би да дойде съ нежелателни резултати, нѣщо, къмъ което не би трѣбвало да се отиде, казвамъ, за врѣмето, за момента не би ли било добръ Министерскиятъ свѣтъ да се занимае съ този въпросъ и да внесе едно прѣдложение, да се обясни, не би ли било добръ да се тури нѣкакъвъ край на тия глоби, понеже, както ви казахъ, очевидецъ бѣхъ на глоби отъ 600 до 1.000 л., защото Иванъ далъ 125 кгр. цвекло, а единъ-два килограма не далъ, защото Драганъ далъ 500 или толкова килограма цвекло и не далъ 50 или 100 кгр., или защото нивата на Ивана родила и далъ нѣщо, а Петко не далъ нищо. И глобитѣ си отиватъ. По принципъ противъ закона нищо нѣмамъ, г. г. министри, но, отъ една страна, ние имаме нужда и искаме отъ това население, а, отъ друга страна, му дерете кожата. Азъ питамъ не е ли вѣрно, че би трѣбвало да направите нѣщо, съ което да се облекчи положението на това толкова много страдало селско население? Азъ, освѣнъ дѣто питамъ, и апелирамъ къмъ г. г. народнитѣ прѣдставители и къмъ г. г. министритѣ: вземете грижата да се направи нѣщо, но това нѣщо да се направи не защото ви казва Тома Вълчевъ, но да се направи нѣщо за това загинало селско човѣчество, защото днесъ животътъ изисква това, което врѣмето е донесло — да се притечемъ на помощъ, ако намирате за добръ, да облекчимъ положението на тѣзи хора, защото фактѣ свѣршени е, че имъ се налагатъ глоби, задѣто не сѣмogli да дадатъ известни продукти по причина на самото врѣме. Това е, за което, отъ една страна, питамъ, и, отъ друга страна, апелирамъ и моля и г. г. министритѣ, и г. г. народнитѣ прѣдставители.

С. Дойчиновъ и Д. Теневъ: (Ржкоплѣскатъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Пристѣпяме къмъ въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

П. Пешевъ: Азъ моля, г. прѣдседателю, да замолите г. министъръ-прѣдседателя да отговори на питането, което съмъ направилъ отъ прѣди единъ мѣсець, относително вдигане на блокадата и относително международното положение на България. Нека г. министъръ-прѣдседателъ ме удостои съ единъ отговоръ. Има вече мѣсець, откакъ съмъ направилъ това питане.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Бюрото ще направи нужното.

С. Петковъ: И азъ сѣщо, г. прѣдседателю, отъ повече отъ мѣсець съмъ отправилъ едно питане къмъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, по отношение на известни произволи, правени отъ околийския началникъ въ Пловдивъ. Моля сѣщо да помолите г. министра на вътрѣшнитѣ работи въ едно най-скоро врѣме да ми отговори.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Добръ.

Съобщавамъ, че е постѣпило отъ Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ рѣшение (проектъ) за прѣдаване срѣдствата на фонда „Евтини желѣзничарски жилища“, образуванъ съгласно чл. 3 на закона, утвърденъ съ указъ № 44 отъ 25 декемврий 1918 г., на едно кооперативно дружество, образувано отъ сегашни и бивши желѣзничари.

Постѣпило е сѣщо законодателно прѣдложение отъ народнитѣ прѣдставители г. г. Манафовъ, Мано Облаковъ и Гурко Серафимовъ, подписано отъ достатъчно число народни прѣдставители, съ което се иска унищожението на Дирекцията за стопански грижи.

Тѣзи два законопроекта ще се раздадатъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще бѣдатъ поставени на дневенъ редъ.

На пръвъ дневенъ редъ е трето четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. 1 отъ закона за заплатитѣ на длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство.

Моля, г. секретаръ Начевъ, елате и си заемете мѣстото.

Н. Начевъ: Азъ не съмъ секретаръ. Вие не си знаете секретаритѣ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ си зная секретаритѣ, но нѣма никой и Ви моля Васъ, като помладъ човѣкъ, да дойдете.

Моля секретаря г. д-ръ Симеоновъ да прочете законопроекта.

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за изменение и допълнение на чл. 1 отъ закона за заплатитъ на длъжностнитъ лица по съдебното вѣдомство.

Чл. 1 се изменява:

1. Секретаритъ при Върховния касационенъ съдъ 3900 л.
2. Секретаритъ при апелативнитъ сѣдилища . 3600 „
3. Подсекретаритъ при апелативнитъ сѣдилища 3300 „
4. Секретаритъ при окръжнитъ сѣдилища . 3300 „
5. Подсекретаритъ при окръжнитъ сѣдилища . 2700 „
6. Секретаритъ при мировитъ сѣдилища . 2400 „
7. Секретаритъ при прокуроритъ и съд. слѣд. . 2100 „
8. Нотариуситъ при окръжнитъ сѣдилища . 3000 л.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Г. г. народни прѣдставители! Понеже тѣзи изменения за заплатитъ сѣ направени, за да могатъ да се получаватъ тепърва, за въ бъдаще, а не отъ редовния бюджетъ и понеже кредититъ сѣ прѣдвидени въ гласувания отъ васъ бюджетъ, ходатайствувамъ, за да не стане нѣкое недоразумѣние, да приемете къмъ края на тия изменения една бѣлѣжка: „Горната наредба влиза въ сила отъ 1 априлъ 1919 г. Ще моля, законопроектътъ, заедно съ тази бѣлѣжка, да се гласува.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, заедно съ бѣлѣжката, прѣдложена отъ г. министра на правосѣдието, а именно, че тѣзи заплати влизатъ въ сила отъ 1 априлъ 1919 г., моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Втора точка е трето четене на законопроекта за изменение и допълнение на чл. 777 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство. Моля г. секретаря да го прочете

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за изменение и допълнение на чл. 777 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство.

„Къмъ чл. 777 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство се прибавя:

„Забѣлѣжка. До една година слѣдъ общата демобилизация вѣщитъ лица и свидѣлитъ получаватъ пѣтни пари до 60 ст. на километръ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдва на трето четене законопроекта за допълнение на чл. 620 отъ закона за углавното сѣдопроизводство. Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за допълнение на чл. 620 отъ закона за углавното сѣдопроизводство.

„Къмъ чл. 620 отъ закона за углавното сѣдопроизводство се прибавя:

„Забѣлѣжка. До една година слѣдъ общата демобилизация вѣщитъ лице, прѣводачитъ, свидѣлитъ и другитъ непричастни по дѣлото лица, които се призоваватъ при слѣдствието и сѣда на разстояние повече отъ 10 километра, получаватъ пѣтни пари до 60 ст. на километръ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Отъ групата на либералитъ: Меншество е, да се провѣри.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля ви се. Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство. Г. Гурко Серафимовъ! Меншество ли е?

Г. Серафимовъ: Азъ нищо не казвамъ, азъ даже гласувамъ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Начевъ казва.

Н. Начевъ: Меншество бѣше.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Слѣдва трето четене законопроекта за допълнение на чл. 156 отъ закона за сѣдопроизводството по углавни дѣла, които сѣ подсѣдни на мировитъ сѣдии.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за допълнение на чл. 156 отъ закона за сѣдопроизводството по углавни дѣла, които сѣ подсѣдни на мировитъ сѣдии.

„Къмъ чл. 156 отъ този законъ се прибавя:

„Забѣлѣжка. До една година слѣдъ общата демобилизация на свидѣлитъ и вѣщитъ лице, които сѣ призовани и идатъ отъ разстояние повече отъ 10 километра, се опрѣдѣлятъ пѣтни до 60 ст. на километръ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдва трето четене законопроекта за допълнение на чл. 14 отъ закона за съдебнитъ пристави. Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за допълнение на чл. 14 отъ закона за съдебнитъ пристави.

„Чл. 14 ал. II.

До три мѣсеца слѣдъ общата демобилизация съдебнитъ пристави получаватъ пѣтни пари при извършване на изпълнителни дѣйствия вънъ отъ сѣдалището си по 1 л. и 20 ст. на километръ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство. Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Съ съгласието на моя колега на правосѣдието, ще моля Народното събрание да прѣреди дневния редъ, като почнемъ съ пунктъ 16: прѣдложението за одобряване нареждането на Министерството на финанситъ относително раздаването по оцѣнка добиткъ и прѣвозни сръдства на демобилизиранитъ войници земледѣлци, инвалиди, запасни офицери-земледѣлци, колари и файтонджии. То е единъ въпросъ, който трѣбва се разрѣши по-скоро; и понеже мисля, че по него нѣма да има дебати, затуй бихъ помолилъ да се пристѣпи къмъ неговото разглеждане, ако Събранието приема.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сѣ съгласни съ прѣдложеното прѣреждане на дневния редъ отъ г. министра на финанситъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Моля г. секретаря да прочете прѣдложението.

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ прѣдложението за одобрение нареждането на Министерството на финанситъ, относително раздаването по оцѣнка добиткъ и прѣвозни сръдства на демобилизиранитъ войници-земледѣлци, инвалиди, запасни офицери-земледѣлци, колари и файтонджии.

Г. г. народни прѣдставители! Съгласно § 112-а отъ правилника за способа на реквизирането въ врѣме на война, утвърденъ съ указъ № 17 отъ 10 февруарий 1913 г. слѣдъ демобилизацията на войскитъ съ всички реквизирани прѣдмети, останали неизразходвани прѣзъ войната, разпорежда Министерството на финанситъ.

На това основание и всичкитъ реквизиранъ при мобилизацията и прѣзъ време на войната добиткъ, уцѣлѣлъ здравъ и ненуженъ вече на войсковитъ части, трѣбваше при демобилизацията да бѣде прѣдаденъ въ разпореждането на органитъ на Финансовото министерство като дър-

жавно имущество. Прѣдаването този добитѣкъ на органитѣ на Финансовото министерство по наредба на Министерството на войната трѣбваше да стане въ мѣстата, гдѣто сѣж постояннитѣ квартири на войсковитѣ части и гдѣто тѣ щѣли да бѣдат демобилизирани. Вслѣдствие на това въ мѣстата, тамъ, гдѣто ставаше демобилизацията на войсковитѣ части, се натрупваше много добитѣкъ. До разпродаването му на мѣстото на демобилизацията и до разпращането му въ други околии и общини, нуждающи се отъ добитѣкъ, той трѣбваше да се храни. А храни (фуражъ) нѣмаше приготвени, защото липсваха такива поради продължителната лѣтошна суша и защото колкото такива е имало, сѣ били реквизириани и откарани въ военнитѣ зони за войсковитѣ нужди. Добитѣкътъ, вслѣдствие дългото и бързото му пѣтуване безъ храна, бѣ изгладнѣлъ и изтощенъ. Отвръдъ идѣха съобщения отъ войсковѣ части, отъ финансови началници и отъ реквизиционни комисии, че ако не се раздаде бързо демобилизиранитѣ добитѣкъ на частни лица, които веднага да се загрижатъ за прѣхраната му, той ще измрѣ отъ гладъ. И даже зачестиха съобщения, че още изъ пѣтуването на добитѣка до мѣстата на демобилизацията му, слабиятъ отъ него вече измрѣлъ.

За да се спаси, прочее, този добитѣкъ отъ гладна смъртъ, отъ една страна, а отъ друга, за да се снабдятъ демобилизиранитѣ войници-земледѣлци веднага съ работенъ добитѣкъ, та да могатъ щомъ пристигнатъ въ роднитѣ си мѣста, да се захванатъ за работа, още повече че прѣдстоеше сѣитбата на зимнитѣ посѣви — то въ съгласие съ Министерството на войната, повѣреното ми министерство разрѣши веднага при демобилизирането на войницитѣ да се даде на желающитѣ войници-земледѣлци, а така сѣщо и войници, бивши по професия каруцари и файтонджии, по единъ чифтъ работенъ добитѣкъ, кола, каруци, или файтонъ, безъ търгъ, по оцѣнка на реквизиционнитѣ комисии съ участието и на агронома или единъ офицеръ отъ войсковата частъ. При това, понеже войницитѣ при демобилизирането имъ не разполагатъ съ парични срѣдства, разрѣши се добитѣкътъ и колата да имъ се прѣдаватъ срѣщу разписка, съ която да се задължатъ, че ще го изплатятъ на държавата въ тримѣсеченъ срокъ. За обезпечение на изплащането разписката да се подпише и отъ двама порѣчителѣ, тоже войници, самоличността на които се удостоверява отъ началника на надлежната войскава частъ.

По такъвъ начинъ нуждающитѣ се отъ работенъ добитѣкъ войници се снабдиха бърже съ такъвъ, отъ една страна, а отъ друга, се избѣгна натрупването на много добитѣкъ въ реквизиционнитѣ комисии, та стана възможно изхранването на останалия добитѣкъ до разпращането му и разпродаването му въ мѣста, гдѣто има нужда отъ такъвъ и гдѣто има фуражъ за храна.

По-послѣ се разрѣши да се дадатъ безъ търгъ по оцѣнка по единъ чифтъ работенъ добитѣкъ и на инвалиди отъ войната, които се нуждаятъ отъ работенъ добитѣкъ, а така сѣщо и на сѣмействата на убити и на запасни офицери-земледѣлци.

Понеже въ градоветѣ нѣма достатѣчно храна за добитѣкъ и не бѣше лесно да се прѣнесе такава отъ селата, отъ една страна, а отъ друга, за да не би да се изкупи въ градоветѣ добитѣкътъ на низки цѣни отъ спекуланти и послѣ да се продава на нуждающитѣ се земледѣлци на високи цѣни или пъкъ да се не изколи, нареди се да се изпрати частъ отъ добитѣка въ общинитѣ и тамъ да се разпродаде, като се прѣдполага, че по такъвъ начинъ ще се разпрѣдѣли по-равномѣрно между земледѣлцитѣ, а, при това, по този начинъ се даде възможностъ и на сѣмействата на плѣненитѣ войници да се снабдятъ съ такъвъ. За тази цѣль се нареди, щото тържнитѣ комисии въ общинитѣ, гдѣто нѣма финансови власти, да се състоятъ отъ кмета, свещеника и единъ учителъ, а продабата да става веднага, безъ да се съблюдаватъ прѣвиденитѣ въ закона за общественитѣ прѣдприятия срокове, а и добитѣкътъ да се прѣдава на купувачитѣ веднага, щомъ тържната комисиия намѣри цѣнитѣ удовлетворителни, безъ да чака утвърдението на търга.

Понеже тия наредби съставляватъ едно отклонение отъ чл. 84 отъ закона за отчетността и за бюджета и отъ чл. 2 отъ закона за общественитѣ прѣдприятия, които нареджатъ, щото всички покупко-продажби на държавни имущества да се извършватъ чрѣзъ публични търгове или доброволно съгласие и понеже нуждата отъ тия наредби бѣ неотлагаема и налагаше бързо удовлетворение, та нѣмаше врѣме да се издадатъ прѣдварително по зако-

подателенъ редъ — то честь имамъ да ви помоля, г. г. народни прѣдставители, да разгледатъ и гласуватъ това прѣдложение.

София, 12 февруарий 1919 г.

Министъръ на финанситѣ: Д-ръ С. Даневъ

„Р Ѣ Ш Е Н И Е

Одобрява се направеното отъ министра на финанситѣ нареждане за раздаване отъ реквизиранитѣ и останали неизразходвани прѣзъ врѣме на войната добитѣци и прѣвозни срѣдства на нуждающитѣ се отъ такива демобилизирани войници и запасни офицери-земледѣлци, инвалиди, каруцари и файтонджии, безъ търгъ, безъ спазване прѣвиденитѣ въ закона за общественитѣ прѣдприятия формалности и срѣщу срочно изплащане“.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сѣ съгласни да бѣде одобрено прочетеното рѣшение, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Имамъ още една молба. Имаме единъ законопроектъ за извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л. за постройка на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ. Медицинскиятъ факултетъ е отворенъ, а помѣщения нѣма. Вие виждате, че законопроектътъ е отъ спѣшенъ характеръ. Надѣя се, че пакъ нѣма да има дебати по него и ще моля да се съгласите да се прѣреди дневниятъ редъ и да се гласува и този законопроектъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сѣ съгласни съ прѣдложението на г. министра на финанситѣ, за прѣреждане на дневния редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Моля г. секретаря да го прочете.

Д. Кьорчевъ: Какво стана фондътъ „Евлоги Георгиевъ“? Отъ него нѣма ли да се взематъ пари?

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Срѣдствата не стигатъ.

Секретаръ д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„М О Т И В И

къмъ законопроекта за извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л. за постройка на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ при Софийския университетъ „Братя Евлоги и Христо Георгиеви отъ Карлово“.

Г. г. народни прѣдставители! Съ законъ отъ 29 априлъ м. г. се разрѣши да се построятъ въ мѣстността при Александровската болница въ столицата необходимитѣ здания за институти и клиники на медицинския факултетъ при Софийския университетъ на обща стойностъ 7.200.000 л., като, съгласно съ сѣщия законъ, числото и видътъ на тѣзи здания, както и редътъ на постройката имъ, се опрѣдѣля отъ Министерството на народното просвѣщение, слѣдъ като се вземе мнѣнието на самия факултетъ.

Показаната въ този законъ сума, обаче, е опрѣдѣлена при старитѣ условия на строежа, възвръщането къмъ които не ще настѣпи тѣй скоро, поради което е необходимо да се увеличи тя на 10.000.000 л.

Затова, като ви прѣдставямъ настоящия законопроектъ, съ който се разрѣшава нужниятъ кредитъ за въпросната постройка, имамъ честь да ви помоля, г. г. народни прѣдставители, да го разгледате и гласувате.

София, мартъ 1919 г.

Министъръ на финанситѣ: Д-ръ С. Даневъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л. за постройка на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ при Софийския университетъ „Братя Евлоги и Христо Георгиеви отъ Карлово“.

Чл. 1. Разрѣшава се на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л., за постройка на необходимитѣ здания за институти и клиники на медицинския факултетъ при Софийския университетъ „Братя Евлоги и Христо Георгиеви отъ Карлово“.

Чл. 2. Разходитъ по тоя извънреденъ свръхсметенъ кредитъ да се произвеждатъ до изчерпването му и да се покриватъ съ произведението на заемъ срѣщу държавни съкровищни бонове, при условия и лихви, опрѣдѣлени отъ Министерския съветъ. Държавнитъ съкровищни бонове се освобождаватъ отъ всѣкакви такси и данъци, прѣдвидени или които ще се прѣдвидятъ въ законитъ за-напрѣдъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Михаилъ Такевъ.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Азъ направихъ прѣдложение за прѣреждане на дневния редъ, само като прѣдполагамъ, че г. г. народнитъ прѣдставители не ще дебатиратъ. Това бѣше задължението, което азъ дадохъ на моя колега, министърътъ на правосъдието. Ако, обаче, г. г. народнитъ прѣдставители мислятъ да се дебатира по този законопроектъ, тогава азъ моля да остане на реда си.

М. Такевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣмамъ нищо противъ кредита, защото на 1917 г., когато се направи тукъ прѣдложение за откриване на медицинския факултетъ, азъ бѣхъ единъ отъ онѣзи оратори, които поддържаха, че прѣди откриването на медицинския факултетъ, ще трѣбва да прѣдшествува този кредитъ, за да се приготвятъ всички необходими институти, безъ които е невъзможно откриването на медицинския факултетъ, да се намѣрятъ помѣщения за самия факултетъ, да се намѣрятъ професори за прѣподаватели въ него, да се подготвятъ всички необходими сръдства, институти и пр., за да може нашата учаща се младежъ като влѣзе, да не почувствува онова разочарование, на което ние днесъ сме свидѣтели. Неотколѣ въ печата четохъ съ голѣмо при-скърбие оплакванията на тѣзи младежи, момчета и момичета, дошли отъ четиритѣхъ къшета на България, да учатъ науката на медицината и тукъ се скитатъ немили-недраги; нѣма дѣ да прѣнощуватъ, нѣма дѣ да се нахранятъ, нѣма университетъ, нѣматъ никакви професори, никакви клиники, никакви сръдства, за да почнатъ да учатъ своята наука. Тѣмъ това стана, което азъ прѣд-виждахъ на 1917 г., когато казахъ отъ трибуната: недѣйте го открива само отъ амбиция, да се каже само, че въ наше или ваше врѣме е открито, а дайте всички сръдства да подготвимъ откриването на този факултетъ. И азъ съмъ убѣденъ, че днесъ всичкитъ онѣзи, които тогава поддържаха, че трѣбва да се открие непрѣмънно този факултетъ, при комисии, ad hoc избрани, при професори ad hoc назначени — неприятности, които дойдоха до Върховния административенъ съдъ да разрѣшава несправедливоститъ на тѣзи комисии, когато опрѣдѣлятъ, кой да бѣде професоръ и кой да не бѣде — ще признаятъ, че азъ бѣхъ правиятъ и днесъ нѣма кой да оспори, че днешното състояние на медицинския факултетъ донесе едно голѣмо разочарование за нашата учаща се младежъ. Ето защо, азъ, като нѣма да говоря нищо противъ кредита, моля г. министра на финанситъ да ни даде възможностъ да чуемъ г. министра на просвѣтата, какъ стои този въпросъ. Още ли се скитатъ тѣзи младежи по ули-цитъ, още ли нѣматъ помѣщение за факултета, още ли нѣматъ професори, още ли ги търсятъ изъ четиритѣ къшета на свѣта съ обявление? Защо дойдоха тѣзи момчета тукъ и харчатъ калта подъ ноктитъ на бацитъ си и да се скитатъ немили-недраги по улицитъ, особено момичетата? Най-главната, първата грижа на Парламента е да не допусне да става това, което днесъ виждаме да става по улицитъ.

Като заявявамъ, че азъ противъ кредита нѣмамъ нищо, изказвамъ още единъ пѣтъ мое съжаление, че тѣй прѣждеврѣменно, тѣй неподготвено се пристѣпи къмъ създаването на единъ институтъ, толкова необходимъ за нашата страна, но толкова прѣждеврѣменно откритъ, че и днесъ се натъкваме всички на най-голѣмитъ неприятности и особено нашата младежъ, която се скита днесъ по улицитъ. Прочее, моля г. министра на просвѣтата да освѣтли Народното събрание, какъ стои въпросътъ съ този медицински факултетъ: назначиха ли се въ него про-фесори, има ли вече сръдства да могатъ тѣзи учащи се момчета и момчета да намѣрятъ тамъ наука и да се под-сложатъ или още сѣ така, както ги четохме по вѣстниците, подписано отъ тѣхъ, се скитатъ по улицитъ немили-не-драги и сами упрѣкватъ властта, че ги е измамилъ, като ги е довела въ София и не има дава възможностъ да по-лучаватъ образование.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Петъръ Пешевъ.

П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ взехъ думата, за да протестирамъ противъ твърдението на г. Такева, че медицинскиятъ факултетъ е билъ откритъ по нѣкаква си амбиция. Народното събрание, въ всичкитъ си групи, единодушно гласува откриването на медицин-ския факултетъ, въпрѣки протеститъ на г. Такева и не по капризъ, а по една голѣма държавна народна необходи-мостъ: за запазването здравето на народа. Медицинскиятъ факултетъ въ една година, въ половинъ годишното си съществуване може би има повече професори, отколкото юридическиятъ факултетъ, който съществува повече отъ 10 години. А че нѣмало помѣщения, дѣто да живѣятъ сту-дентитъ-медици, същото може да се каже за всичкитъ студенти отъ всичкитъ факултети, които, поради скъпо-тията не могатъ да останатъ да живѣятъ въ столицата. Медицинскиятъ факултетъ не може да се роди извед-нѣжъ отъ морската пѣна и да бѣде въ съвършенство; той ще напрѣдва и ще се развива, тѣй, както се развиваха и другитъ наши факултети. Да се говори тукъ за нѣ-каква си амбиция, е съвършено неумѣстно, защото На-родното събрание и правителството тогава не дѣйстви-ваха по амбиция, но удовлетвориша една необходима дър-жавна нужда. И днешниятъ министъръ на просвѣщението бѣше отъ ония лица, които поддържаха откриването на тоя факултетъ и надѣя се, че той ще положи всички грижи това дѣло да не се затрѣни, а да напрѣдва. Тоя кредитъ, който се иска сега отъ г. министра на финанситъ, е толкова необходимъ, както това признава и г. Такевъ; слѣдователно, нѣмаше защо по поводъ на тоя толкова необходимъ кредитъ да подхвърля думи, които сѣ съ-вършено или най-малко неумѣстни.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на просвѣщението.

Министъръ С. Костурковъ: Азъ се смѣтамъ задълженъ, г. г. народни прѣдставители, съ двѣ думи да отговоря на питането, което г. Такевъ направи по поводъ на кредита отъ 10 милиона лева, исканъ за построяване на специални клинически помѣщения на медицинския факултетъ.

Г. Такевъ пита: „Има ли професори и може ли факул-тетътъ да работи по-нататъкъ?“ Въпросътъ, г-да, ето какъ стои. До днесъ сме назначили 6 души редовни до-центи професори — толкова, прочее, колкото въ нѣкои други факултети нѣма — ...

Х. И. Поповъ: Колко има въ юридическия факултетъ?

Министъръ С. Костурковъ: ... отъ които само еди-ниятъ е чужденецъ, а 5-тъ останали сѣ българи. И затова искахъ въ измѣненята на закона за народното просвѣще-ние да се измѣни онова постановление на по-раншия за-конъ за медицинския факултетъ, споредъ което трѣбваше 10 души редовни професори българи да бѣждатъ назна-чени, та тогава да се организира редовенъ факултетенъ съветъ отъ тѣхъ. Сега вече, щомъ влѣзе въ сила измѣ-нението на закона — а той тѣзи дни ще бѣде обнарод-ванъ и ще влѣзе въ сила — още тази седмица ще се кон-ституира редовенъ факултетенъ съветъ. Прочее, ще има редовенъ факултетенъ съветъ, който ще се грижи за уредбата на медицинския факултетъ. Изети сѣ всички мѣрки отъ академическия съветъ да се четатъ лекции сега, прѣзъ настѣпилъ лѣтенъ семестъръ въ сѣщия фа-култетъ. Прѣзъ зимния семестъръ не се четоха лекции не само въ този факултетъ, а и въ цѣлия Университетъ не се четоха — извѣстно защо.

Що се отнася до помѣщенията за разнитъ факултети, и за факултета по медицината, тѣ сѣ били, сѣ и ще бѣ-датъ съвсѣмъ недостатъчни дотогава, докогато не се по-строи университетска сграда. За жалость, трѣбва да ви съобща, че, споредъ проучванията, които ефорията на-прави чрѣзъ специална комисия при Министерството на общественитъ сгради, пжтищата и съобщенията, намѣри се, че и прѣзъ лѣтото строежътъ не трѣбва да се прѣд-приеме, защото външнитъ условия, па и вътрѣшнитъ, съсѣмъ не сѣ благоприятни. Но и съ тия помѣщения, съ които се разполага, нуждитъ, макаръ и оскъдно, ще мо-гатъ да бѣждатъ задоволени. Академическиятъ и факул-тетскитъ съвети се грижатъ извѣрно много и въ туй отношение; тѣ сѣ изпълнили дълга си тѣй, както прилича и както трѣбва. Тѣ редятъ работитъ, и студентството нѣма нищо да изгуби.

Че нѣмало да се намѣрятъ лесно достатъчно помѣще-ния тукъ отъ студентитъ и студенткитъ, въ които да жи-вѣятъ, за това нито Университетътъ, нито нѣкой факул-тетъ отъ него могатъ да бѣждатъ виновати. Това е единъ недостатъкъ, който се чувствува отъ всички ония, които

дохождат да живят тукъ или дори да прѣносуватъ една нощъ. Това е поради общитѣ причини, които създаватъ липсата на помѣщения, това е поради прѣтрупаността на населението отъ прииждането на хора отъ вънъ. Ами че ние имаме, прѣди всичко, окупационни войски, имаме струпанъ свѣтъ отъ разнитѣ краища на българската земя, имаме хора отъ Добруджа, отъ Македония и т. н. Десятки хиляди новъ свѣтъ имаме тукъ. Естествено е, че нѣма да има помѣщения. И въ това отношение не може да се хвърли упрѣкъ никому.

По другия въпросъ, който г. Такевъ повдигна тукъ, че е прибрзано откриването на този факултетъ, азъ нѣма да кажа повече отъ двѣ думи. Тѣ сѣ слѣднитѣ. Никога не е прибрзано откриването въ България на факултетъ по медицина — никога.

Отъ групата на либералитѣ: Браво!

Министъръ С. Костурковъ: Защото, ако чакаме да дѣйствуваме по този начинъ, както дѣйствуватъ въ други западни държави при откриването на нови факултети въ разнитѣ университети, слѣдъ като иматъ стари въ извѣстни центрове на държавата си, ако дѣйствуваме така, както тѣхъ, като приготвимъ прѣдварително и помѣщения, и пособия, и всичко, това нѣма да бѣде, г-да, у насъ и слѣдъ 20 години, а нуждитъ сѣ извънредно голѣми, особено нуждата отъ лѣкарски персоналъ. Нима — ще попитамъ азъ всички ви, та и г. Такевъ — ние бѣхме по-приготвени прѣди години, когато открихме тѣ наречения висшъ педагогически курсъ въ Търново, който послѣ прѣнесохме като висше училище тукъ и слѣдъ това се обърна въ университетъ? Кой бѣха професоритѣ тогава, които четѣха лекции? Това бѣха учители отъ първата гимназия, а сега имаме за лектори по медицината хора, които сѣ не сравнено много по-добри, отколкото учителитѣ, които тогава се взеха за професори и лектори. Сега имаме по-добри условия. Ами какво бѣше положението на Университета, когато се организира юридическиятъ факултетъ? Сжщото. Г-да! Наспроти нашитѣ условия на труда трѣбва и начинътъ на дѣйствието ни да бѣде опрѣдѣленъ. Казахъ и подчертавамъ: у насъ не може да бѣде никога подготвено всичко, както въ западна Европа. Съ каквото разполагаме, съ туй ще захванемъ и съ голѣми усилия ще караме напредъ, за да вършимъ дѣлото на културата и да запазимъ народното здраве въ кръга на възможността, съ която държавата и обществото разполагатъ. (Ржкоплискане отъ либералнитѣ групи)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже нѣма други желаючи да говорятъ, слагамъ законопроекта на гласуване. Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Прѣдлагамъ спѣшность.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сѣ съгласни съ прѣдложението на г. министра на финанситѣ, да стане сега второто четене на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л. за постройка на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ при Софийския университетъ „Братя Евлоги и Христо Георгиеви отъ Карлово“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ заглавието, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л., за постройка на необходимитѣ здания за институти и клиники на медицинския факултетъ при Софийския университетъ „Братя Евлоги и Христо Георгиеви отъ Карлово“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 1, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Докладчикъ д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„Чл. 2. Разходитѣ по тоя извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ да се произвеждатъ до изчерпването му и да се покриватъ съ произведението на заемъ срѣщу държавни съкровищни бонове, при условия и лихви, опрѣдѣлени отъ Министерския свѣтъ. Държавнитѣ съкровищни бонове се освобождаватъ отъ всѣкакви такси и данѣци, прѣдвидени или които ще се прѣдвидятъ въ законитѣ за напредъ.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 2, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Имамъ още едно ходатайство да направя.

Отъ либералнитѣ групи: А-а-а!

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Касаетъ се за законопроекта за заема — да се приеме само на първо четене, за да отиде въ комисията.

Отъ либералнитѣ групи: Не може — сега се раздаде.

Министъръ д-ръ С. Даневъ: Добръ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Минаваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по законопроекта за отнемане въ полза на държавната хазна незаконно придобититѣ богатства.

Има думата г. Илия Януловъ.

И. Януловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Завчера започнаха спороветѣ върху законопроекта за конфискуване незаконно придобититѣ богатства. Вие всички бѣхте свидѣтели на започнатитѣ дебати. Въ сказката на г. Попова се каза, . . .

Обаждатъ се: Рѣчъта.

И. Януловъ: Казвамъ „сказка“ заради туй, защото той се яви тукъ съ проповѣдъта си за болшевиѣзмъ; затова споменавамъ „сказка“. — Въ своята сказка, вие знаете, той заяви, че законопроектътъ е нищоженъ, законопроектътъ не дава нищо ново, че той е само хвърляне на прахъ въ очитѣ на гражданитѣ, . . .

Х. И. Поповъ: Кой е този, който държи сказка?

И. Януловъ: Слѣдъ него, вие много добръ знаете, че се яви на трибуната единъ депутатъ отъ либералната група — г. Панайотовъ. Той пъкъ намѣри, че този законопроектъ е революционенъ, . . .

К. Досевъ: Противоконституционенъ.

И. Януловъ: . . . че той е съвършено революционенъ, че той съотвѣтствува на едно ненормално врѣме и че ще трѣбва да се направи всичко възможно за провалянето му. Въ първата и втората рѣчи се съдържаха много невѣрни и неточни работи и въ сжщото врѣме, ще кажа азъ, работи, споменувани тукъ нарочно за създаване демагогия, за да може законопроектътъ да пропадне. Всички виждате, че законопроектътъ съотвѣтствува на конституцията, че той съотвѣтствува напълно на законитѣ въ царството. Започвамъ съ това, за да кажа, че всичкитѣ тукъ сказки и рѣчи ще бждатъ въ смисълъ да може законопроектътъ да се компрометира само съ това, че той ще се противопостави на законитѣ на царството, ще се противопостави на конституцията. Вие забравяте, г. г. народни прѣдставители, че ние живѣемъ въ ненормални врѣмена.

Г. Серафимовъ: Затуй правите ненормални закони — като врѣмето.

И. Януловъ: Вие не трѣбва да забравяте, че всичко е въ съгласие съ закона за задълженията и договоритѣ и съ конституцията. Вие достигате до стриктностъ, до възискателностъ, невиджана досега въ XVII-то Народно събрание. Вие забравяте, г. г. народни прѣдставители, че врѣмето е ненормално въ всички насоки. Възмете състоянието на прѣхраната, възмете смъртността въ България, възмете състоянието на самата ни страна въ Парижъ и Версайлъ, и вие ще останете дѣйствително зачудени, че е възможно нормално да сжествуваме въ тази страна

и нормално да водимъ спорове за конституцията и за закона за задълженията и договоритѣ. Вие знаете много добръ, че прѣхраната е достигнала до разорение, до гладъ и смъртъ въ градове и села. Срамотно е за България, че въ селата жени и дѣца сѣ се вдигнали и нахлуватъ въ градоветѣ, за да заявятъ, че тѣ сѣ съвършено гладни, и да просятъ хлѣбъ. Срамотно е това! И вие много добръ знаете, че тѣзи случаи ставатъ съ добри села — съ Килифарево и други. Смъртността сѣ повече и повече расте, и сѣ настѣпване на лѣтото, сѣ привършване вече на запаситѣ ние ще бждемъ свидѣтели на гладна смъртъ най-много въ тѣзи села, и слѣдъ това въ градоветѣ.

И. Г. Поповъ: Храна ще дойде отъ странство.

И. Януловъ: Храна ще дойде отъ странство — то е много право, но ще дойде много малко, тая храна ние я заплащаме съ звонково злато, а заплащането ѝ съ звонково злато струва за насъ не по-малко, отколкото самиятъ гладъ. Ние разполагаме съ една нищожна златна наличностъ въ банката отъ 60 милиона лева, вие ще дадете по 10 милиона лева, и тогава до септемврий ние съвършено ще се лишимъ отъ всичко, си злато въ банката, тогава всички тѣзи милиарди банкноти ще може спокойно да ги запалите. Тогава ще ви повикаме тукъ, на тая трибуна, г. Панайодовъ, да ни говорите за едно нормално врѣме, за закона за задълженията и договоритѣ, и тогава всички тѣзи закони за конфискацията, за данъка върху печалбитѣ, нѣма да ни помогнатъ никакъ.

К. Досевъ: Съ туй оправдахте вече закона!

И. Януловъ: Вънъ отъ това, всички тѣзи възражения показватъ за втори пътъ — слѣдъ завчера — че вие не схващате сериозността на врѣмето. И азъ сѣ болка на сърдце ще ви кажа, че мнозина отъ васъ не схващатъ сериозно врѣмето нито въ 1914, нито въ 1915, нито въ 1916, нито въ 1917 г., нито сега.

П. Даскаловъ: Тогава тъкмо вие не го схващате.

И. Януловъ: Вие говорите за нормално врѣме и вие не се попитвате, защо смъртността въ България е достигнала чудовищни размѣри. Тукъ, въ шума на дебатитѣ, за васъ нѣма никакво значение, че тази смъртностъ е въ връзка съ прѣхраната, въ връзка съ валутата, въ връзка въобще съ общото разстройство на страната. Но ще ви спра вниманието, г. г. народни прѣдставители, само на двѣ-три цифри. Въ 1914 г. имаме смъртностъ въ България 22%; въ 1916 — 27%; въ 1918 — 40%.

С. Петковъ: Туй какво общо има съ законопроекта за конфискацията, г. Януловъ?

И. Януловъ: Ще го разберете, какво общо има съ конфискацията. — И вмѣсто 110 хиляди души да умиратъ въ България въ 1918 г., умиратъ 220 хиляди души. Смъртността на дѣцата е достигнала до колосални размѣри, и тази смъртностъ на дѣцата се е развивала тогава, когато вие, г-да, тукъ (Сочи буржоазнитѣ партии) и навредъ въ страната, които си натрупахте богатства въ продължение на войната, . . .

Г. Серафимовъ: И тамъ, при васъ.

И. Януловъ: . . . вие гледате на този въпросъ съ прѣнебрѣжение. Смъртността на дѣцата въ България е била чудовищна. Сега тази смъртностъ е достигнала до размѣри, несъществуващи никждѣ въ свѣта. Въ 1918 г. вие имате 95 хиляди дѣца загинали. Знаете ли защо е това? За това, защото нѣматъ млѣко, нѣматъ захаръ, защото въ страната нѣма редъ, защото всичко се намира въ смутъ и защото никой не се е замислилъ по този въпросъ. Случилъ се въ 1917 г. въ Германия, въ това врѣме на гладъ, на вътрѣшни раздори, и ми направи впечатление, че въ Германия тогава въпросътъ за прѣхраната на дѣцата се ръководѣше съ ловкостъ, съ мѣдростъ, ръководѣше се съобразно съ рѣшението на лѣкаритѣ. Въ тази минута вие не можете да намѣрите никждѣ захаръ въ България, но вие намирате шестъ вагона захаръ въ рждѣтъ на четирима сладкари, вчера продадени. Вие ще кажете: „Защо става това? Това е работа на Министерския съвѣтъ“. Вие ще кажете, че ние ще трѣбва да протестираме.

С. Петковъ: На нѣкой си Кори, испански подданикъ, Министерскиятъ съвѣтъ е върналъ тѣзи дни седемъ вагона захаръ. Като нѣма захаръ, откъдѣ вземаха тази захаръ?

И. Януловъ: За да бжда безпристрастенъ въ своитѣ думи, ще ви кажа, че никой не е ходатайствувалъ. Макарь че тази захаръ е върната съ министерско постановление, върната е съ ходатайството, прѣди всичко, на биешето правителство, върната е въпрѣки туй, че 12-тъ вагона сѣ просто подарени, незаплатени.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Не 12, а 20 вагона.

И. Януловъ: При все това, имамъ случай, въ качеството си на подпрѣдседателъ на хигиеническия съвѣтъ, да кажа на г. Ляпчева за мърмалада, и сега ще кажа, че ние вършимъ едно голѣмо зло, дѣто не запазваме млѣко и захаръ за тѣзи дѣца. И вие питате, защо, започвайки да говоря по въпроса за конфискацията, се спирамъ на въпроса за ненормалността на нашето врѣме. Не само върху болеститѣ, смъртността и глада, но спрете вниманието си върху положението на страната ни въобще въ свѣта, и вие ще видите, че на вратата на България хлопа голѣмото зло на бунта, на болшевизма го кажете, на спартакизма го кажете, на каквото желаете го кажете.

Г. Серафимовъ: Отъ вънъ и отъ вътрѣ.

И. Януловъ: Защо? Заради туй, защото вие много добръ знаете, че България е нищожна въ сравнение съ голѣмитѣ сили въ Версайлъ, че тя сега е съвършено сamicка въ цѣль свѣтъ, вслѣдствие на което ние не знаемъ сждбата си въ слѣдующия день. Допуснете, че тази сждба е такава, за каквато се споменува въ в. „Le temps“ отъ 15 мартъ, допуснете, че тази сждба е такава, че ние ще загубимъ, че нищо нѣма да спечелимъ, а ще загубимъ Гюмюрджина, ще загубимъ Скеча, Деде-Агачъ . . .

С. Петковъ: Тогава ще направимъ болшевизмъ.

И. Януловъ: . . . допуснете това състояние; тогава, г. г. народни прѣдставители, не само законътъ за конфискацията и провалянето ви нѣма да ни спомогнатъ, но тогава никакви закони нѣма да ни спомогнатъ за спиране на тази растяща вълна въ страната. И какво вършимъ ние въ този моментъ? Блокътъ се нагърби съ задачи, на които смисълътъ е въ слѣдующето: да може да внесе вътрѣшно спокойствие въ страната. И въ платформата се прѣдвижда прокарването на редица закони, за да може нахдуването въ страната на тази вълна на недоволство, на бунтъ, на метежи да стане подъ форма на едно спокойно развитие, да може да намѣри въ нашата страна редица реформи, да може стихията да не се развие по подобие на болшевизма въ Русия или на спартакизма въ Германия.

К. Досевъ: Да, и всичко ще се свърши, като оберете хората!

И. Януловъ: Мнозина това не могатъ да го схванатъ. Азъ забѣлзахъ, че отъ тази страна съвършено не желаятъ да си създадатъ внимание, да видятъ, че създаването на тѣзи закони внася редъ и спокойствие въ страната и по този начинъ ни прѣдпазва отъ една стихия, която може да наруши мира въ България. Вие ме прѣкъсвате, но азъ съмъ сигуренъ, че болшинството отъ васъ ще гласуватъ за законопроекта, тъй както съмъ дълбоко убѣденъ, . . .

К. Лулчевъ: Ще гласувате, щете не щете.

И. Януловъ: . . . че мнѣнието на русенския депутатъ г. Панайодовъ е мнѣние само лично негово, че и неговата група нѣма да гласува противъ законопроекта. Групата на г. Добри Петковъ обезателно — това го допускамъ азъ, въ това съмъ сигуренъ азъ — слѣдъ възраженията, които именно се направиха отъ тази трибуна, и тя ще гласува за законопроекта. Азъ съмъ сигуренъ, че и групата на г. Тончевъ, и групата на г. Пешева, въ голѣмото си мнозинство . . .

П. Пешевъ: За какви групи говорите? Тукъ нѣма групи.

И. Януловъ: . . . съзнавайки значението на този законопроектъ за спокойствието на страната, съзнавайки, че цѣлата логика за противорѣчие на този законопроектъ съ конституцията нарочно се строи сега така, за да се компрометира създаването на този законопроектъ. Азъ съмъ сигуренъ, че всичкитѣ ще гласуватъ за законопроекта. Нѣма да гласуватъ за него само заинтересова-

нитъ, само тѣзи, които смѣтатъ, че ще бждатъ обектъ на прѣслѣждане, само тѣзи, които натрупаха милиони въ продължение на войната — не казвамъ само съ прѣстѣпления и нарушения на закона прѣзъ врѣме на войната — но вслѣдствие на закона за търсенето и прѣдлагането, вслѣдствие на влиянието на властта, вслѣдствие на роднински и др. врѣзки съ Радославова. Единъ жбълкаръ сега е съ 6 милиона франка; единъ лѣкаръ сега е съ 20 милиона франка и други маса хора — да не посочвамъ имена.

С. Петковъ: За Стефанъ Стефановъ защо не кажете?

И. Януловъ: Вземете и Стефанова, вземете и Чапрашикова и маса други хора, които въ продължение на войната — азъ мога да кажа не съ прѣстѣпление и не съ нарушение — но важното е съ едно възползуване отъ факта на войната, възползувани отъ това, че ние бѣхме принудени да сключваме сдѣлки на покупко-продажби на високи цѣни — тѣзи хора натрупаха голѣми богатства. Вие мислите, че трѣбва да ги оставимъ въ тѣхни ръцѣ? Г. г. народни прѣдставители! Най-свършената формула на закона за конфискацията щѣше да бжде: всички сврѣхпечалби прѣзъ войната да се взематъ, за да се покрие всичко сврѣхзагубено.

С. Петковъ: Направете такова прѣдложение, и ние ще го приемемъ.

И. Януловъ: Но тогава, когато ние направимъ едно такова прѣдложение, вие ще намѣрите, че не само сме въ противорѣчие съ конституцията, но че сме въ противорѣчие съ самия строй. Интересно е, че вие отивате много по-далечъ. Завчера, въ петъкъ, се говорѣше, че вие сте съгласни за внасянето на единъ законъ за социализация. Разбирате ли, какво говорите, г. Петковъ?

С. Петковъ: Разбирамъ толкозъ добръ, колкото вие.

И. Януловъ: Мене ми направи впечатление единъ инцидентъ. Азъ Ви питамъ: вие ще гласувате ли единъ законопроектъ за социализация, за вземане всичкото богатство на хората въ полза на държавата и на народа?

С. Петковъ: Азъ казахъ за крупната собственост, защото ще засегне всички, а нѣма да се създадатъ закони само за извѣстни лица. Азъ не Ви говорѣхъ за дребната собственост, азъ казахъ социализация на крупната собственост, и ако внесете такова прѣдложение, прѣзъ ще бжда, който ще го гласувамъ.

И. Януловъ: Но разберете, че крупна собственост не е само собствеността на движими и недвижими имоти, не сж само фабрикти, банкти, а и банкнотитъ навсѣки единъ, който ги е турилъ настрана.

Г. г. народни прѣдставители! Лицемерieto достига своя връхъ, когато именно вие отъ дѣсно се съгласихте съ г. Попова отъ лѣво, когато той излѣзе и заяви, че съ този законъ не се прави никакво реформиране въ сѣществующитъ закони въ царството и вие му ржкоплѣскахте. Защо това, г. г. народни прѣдставители? Вие съгласни ли сте съ неговитъ заплашвания, вие, които се занимахте съ този законопроектъ въ блока, вие, които се занимавахте съ този законопроектъ въ комисията, вие, които знаете, че този законопроектъ извиква вниманието въ градове и села, взематъ се резолюции отъ селяни и граждани . .

Нѣкой отъ либералнитъ групи: Отъ Ваши приятели.

И. Януловъ: . . . и този законопроектъ за конфискацията е най-популярниятъ законопроектъ въ страната. Ако вие го отхвърлите, вие не можете да се върнете въ срѣдата на своитъ избиратели. Питамъ азъ: този законопроектъ внася ли нѣщо ново?

С. Петковъ: Нищо абсолютно не внася. Злоба внася.

И. Януловъ: Защо заявявате, че той не внася нищо ново? Казвате, че конфискацията ще засегне само сдѣлките, богатствата, натрупани въ свръзка съ прѣстѣпление или нарушение. И цѣлата рѣчь на г. Попова се състоеше въ това, да доказва, че щомъ спечеленото е вслѣдствие на прѣстѣпление или нарушение, нѣма защо вие да създавате новъ законъ, за Бога, защото въ наказателния законъ ще намѣрите достатъчно сили да ги хванете всички ония, които сж спечелили съ прѣстѣпление или нарушение. И г. Поповъ, нека ми прости, има тупето да прѣскочи слѣ-

дующитъ параграфи на законопроекта, въ които параграфи изрично се говори за други случаи. Въ тѣзи параграфи се говори, че конфискацията ще засегне всички богатства, свързани не само съ прѣстѣпление и нарушение, но свързани съ използване на своето служебно или политическо положение у сопрогъ, включително министри и депутати.

С. Дойчиновъ: Дайте примѣръ за това. Какъ разбирате, да видимъ.

И. Януловъ: Второ, слѣдъ това се говори: „Чрѣзъ пристрастно облагодѣтелствуване отъ страна на държавни органи“. И на трето мѣсто се говори: „Имотитъ, придобити чрѣзъ използване затруднението на пазара посрѣдствомъ забранени отъ законитъ спекулации“.

Това сж свършено нови стипулирания въ закона, и ние ще трѣбва да съжаляваме, че тѣснитъ социалисти ги прѣскачиха, и по този начинъ си помислиха, че могатъ да хвърлятъ едно заблуждение въ собствената си срѣда. Неговата рѣчь ще бжде напечатана въ „Работнически вѣстникъ“ и тамъ хората ще я четатъ.

Г. Поповъ: (Възразява нѣщо)

И. Януловъ: Азъ Ви слушахъ напълно, г. Поповъ, слушахъ Вашата сказка по социализма.

Г. Поповъ: Азъ казахъ, че вашиятъ законопроектъ е демагогия, че той не е нищо друго, освѣтъ котерийностъ.

К. Лулчевъ: Да, но вие ще гласувате за тази котерийностъ!

И. Януловъ: И вашитъ избиратели ще знаятъ едно нѣщо, че тукъ, въ Парламента, се върши една демагогия, че това сж хора лицемери и че това сж хора, рѣшени да мамятъ българския народъ. И когато неговата рѣчь се слушаше завчера въ галериитъ отъ хиляди хора, повикани тукъ да слушатъ, и когато тѣй се разправя по тѣхнитъ събрания, и когато ние въ платформата на блока казваме, и вие го казвате, че съ законопроекта за конфискацията се прави рѣшителна стѣпка напредъ, тѣ влизатъ въ срѣдата на българския народъ съ запрѣтнати ржкави и казватъ: „Съ това нищо не се прави, спасението е само въ болшевиизма“.

Г. Поповъ: Нищо не се прави, само лъжете народа.

И. Януловъ: Г. Поповъ! Азъ Ви питамъ: нима нищо не се прави, щомъ ти стипулирашъ въ единъ законъ, че ще смѣтнешъ незаконни извѣстни сдѣлки, че ще приберешъ богатствата въ полза на фиска, щомъ докажешъ, че тази сдѣлка е свързана съ използването на политическото положение на депутатъ или министъръ? Възъ основа на кой законъ, сѣществующъ сега, ще можешъ да хванешъ нѣкаква такава сдѣлка? Не можешъ — това е свършено ново нѣщо. Сѣществуватъ ли закони, въ който да се говори за имоти, придобити чрѣзъ пристрастно влияние отъ страна на държавни органи и чиновници, щомъ, разбира се, не се говори за подкупъ, за фалшификация, а само за пристрастно влияние? И туй богатство се смѣта незаконно, то може да бжде и 10 хиляди, и 10 милиона! Щомъ има влияние на депутатъ или министъръ и туй влияние се квалифицира „пристрастно“, тогава това богатство се събира въ полза на фиска.

Нѣкой отъ либералнитъ групи: Това е прѣстѣпление

И. Януловъ: Това не е прѣстѣпление, защото прѣстѣпление се смѣта само туй, което се включи въ наказателния законъ, а тамъ никѣдъ не се говори за използване на политическо влияние отъ страна на депутатъ или министъръ — използване не за себе си само — разберете добръ — а използване отъ страна на търговцитъ на политическото влияние, на депутатъ или министъръ. Вие си закупувате фасула, фамозния фасулъ, за който имаше депутати, които си съдраха гърдитъ да протестиратъ; вие го закупихте по 16 ст., затуй защото сѣществуваше едно запрѣщение, и въ единъ урѣченъ часъ, по подобие на легендитъ на Хайне, въ една нощъ Министерскиятъ съвѣтъ, сир., д-ръ Радославовъ, вдига запрѣщението, вагонитъ лѣтятъ, и фасулъ се продава по 6 или 10 л. въ Цариградъ.

П. Пешевъ: Вие разправяте това, което вършите сега.

И. Януловъ: Г. Пешевъ! Вашето възражение не събаря моята мисъл.

П. Пешевъ: Прибрахте го вие, вашитъ кооперации, вашитъ приятели. Яйцата скрихте вие.

И. Януловъ: Вашето възражение, г. Пешевъ, доколкото е вѣрно, не събаря моята мисъл, напротивъ, то иде да я подкрѣпи.

П. Пешевъ: Вие, блокътъ, вършите сега тѣзи работи.

И. Януловъ: Блокътъ не върши абсолютно никакъвъ износъ.

П. Пешевъ: Залъка на народа взехте, ограбихте го!

К. Лулчевъ: Какъ не Ви е срамъ, г. Пешевъ, да говорите това Вие, които 5 години ограбвахте този народъ?

И. Януловъ: Не Ви подобава на Васъ, г. Пешевъ, да говорите така.

П. Пешевъ: Дѣ е месото? Дѣ е фасулътъ? Вие, блокътъ, го скрихте.

Г. Серафимовъ: Г. Януловъ! Тѣй ще се прилага законътъ, както виждате.

К. Лулчевъ: Не ви е срамъ! Сега се сътихте да плачете за народа, слѣдъ като го оголихте!

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Лулчевъ: Затова, защото знаете, какво иде за васъ, затуй говорите така. Радославовъ изеде боба въ продължение на 5 години, както вие изяхохте памука, вълната, кожитъ, петрола и кибрита. Вие ще получите възмездieto си, вие ще получите заслуженото, вие ще отидете тамъ, дѣто ви е мѣстото. Разбойници съ разбойници!

П. Пешевъ: Вие грабите, вие сте разбойници — ограбихте България, ограбихте залъка на народа, оставихте народа гладенъ, не ви е срамъ!

К. Лулчевъ: Вашитъ прѣстѣпления сж толкова грамадни, че това е малко. Много по-тежки наказания ще има.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Продължително звъни)

К. Лулчевъ: Сега се сътихте да плачете за народа, петъ години го ограбвахте и оголвахте!

И. Януловъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ не е само за фасула. Заедно съ фасула ние бихме могли да изброимъ и редица други артикули. Можемъ да споменемъ и за кашкавала и за всички други незаконни сдѣлки. Та вие ми говорите, че всичко това е лъжа! Има присѣди.

П. Пешевъ: Вие го вършите сега, Вие разправяте ваши работи.

И. Януловъ: Нищо подобно нѣма, г. Пешевъ.

Г. Серафимовъ: Тѣй ще се прилага законътъ — това сж вашитъ интимни цѣли.

И. Януловъ: Вие се възмущавате, но ние ще ви кажемъ, . . . (Скарване между К. Лулчевъ и Х. Бояджиевъ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Серафимовъ: Този законопроектъ внася спокойствие въ Събранието, той ще внесе спокойствие и въ народа!

К. Лулчевъ: Продадохте България за пари!

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се, г. Лулчевъ!

И. Януловъ: На една страна, г. г. народни прѣдставители, вие виждате стотини хиляди хора, които лѣяха своята кръвъ, и други около стотина хиляди, които загинаха и оставиха своитѣ кости. Отъ друга страна, вие виждате тѣхнитѣ сѣмейства.

К. Лулчевъ: (Къмъ Х. Бояджиевъ) Кждѣ сж Радославовъ и твоитѣ приятели и всичкитѣ, които разбойнически стъпуваха, кждѣ сж?

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, г. Лулчевъ.

С. Петковъ: Нека разправи за боба, закупенъ отъ тѣхни приятели по 3.70 л. и продаденъ по 8 л. нормирана стойность.

И. Януловъ: Вие виждате, г. г. народни прѣдставители че тая ненормалность не е само въ посоченитѣ факти, не е само по въпроса за прѣхраната, не е само по въпроса за смъртността, не е само за тоя страхъ, който обгрѣща всички ни, като помислимъ, какво ни носи настѣпилата седмица. Обаче, г. г. народни прѣдставители, за да се види ненормалността на положенето, достатъчно е да ви кажа нѣщо друго. Това бѣше една война въ продължение на три години и тази война можеше да има своята дисциплина само въ името . . . (Ново скарване между К. Лулчевъ и Х. Бояджиевъ)

Х. Бояджиевъ: Кажете нѣщо за кашкавала.

К. Лулчевъ: Генадиевъ ще ти каже, кждѣ е кашкавалътъ.

Х. Бояджиевъ: Страхъ те е да кажешъ!

К. Лулчевъ: Не ме е страхъ! (Възражения отъ либералнитѣ групи)

К. Досевъ: Съ сиренето и съ кашкавала обрахте народа миналата година.

К. Лулчевъ: За газѣта, за кибрита и за солѣта не е въпросъ сега.

С. Петковъ: За зеленчука е въпросътъ.

К. Досевъ: Вие отъ името на народа обрахте всичко.

К. Лулчевъ: Още малко почакайте и вие ще видите; прѣзъ рѣшетка ще се гледаме.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г-да, дайте възможность на оратора да продължи рѣчѣта си.

И. Януловъ: И тѣй, г-да, самата война създаваше едно ненормално положение . . .

К. Досевъ: Сѣ за грабежи говорите.

К. Лулчевъ: Защото петъ години само съ грабежи се занимавахте.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Лулчевъ! Моля Ви се.

С. Петковъ: Дайте ги подъ съдъ.

К. Лулчевъ: Ти мълчи; има още работа за пловдивския прокуроръ.

С. Петковъ: Щомъ като знаете нѣщо за мене, обяснете и каквото искате правете; а не дрънкайте само, защото само единъ глупецъ, като Васъ, може да прави това.

И. Януловъ: Г. г. народни прѣдставители! Самиятъ фактъ на войната създаваше ненормални условия . . . (Скарване между С. Петковъ и К. Лулчевъ)

К. Лулчевъ: Въ Швейцария избѣгахте.

С. Петковъ: Бѣгамъ отъ такива разбойници като тебе.

К. Лулчевъ: Който е чистъ, не бѣга. Пловдивскиятъ прокуроръ те търси още.

С. Петковъ: Това е една лъжа, която може да излѣзе отъ една мръсна уста на мръсникъ като тебе.

К. Лулчевъ: Прѣдседателътъ на Народното събрание те търси, но ти избѣга въ Швейцария и те нѣмаше никакъвъ тукъ. Петъ години Радославовъ вика тукъ, че ще

отговаря, и когато дойде време да отговаря, той избѣга въ Берлинъ. Така отговаряте вие!

С. Петковъ: Азъ не съмъ бѣгалъ. Ако съмъ избѣгалъ, дайте ме въ сѣдъ.

И. Г. Поповъ: Кой има думата, г. прѣдседателю — Януловъ или Лулчевъ? Отнемете думата на Лулчева.

И. Януловъ: Г. г. народни прѣдставители! Дебатитѣ напразно се разгорещаватъ до такава степенъ, дебатитѣ въ тоя Парламентъ напразно достигатъ до такъвъ високъ тонъ. (Прѣбрекания между И. Кирковъ и И. Г. Поповъ) Защото ние всички вече приличаме на хора, хвърлени въ единъ затворъ, хвърлящи вината единъ на другъ, безъ да бждатъ въ сношение съ външния свѣтъ, безъ да могатъ да добиятъ нѣкакви свѣдѣния за себе си и безъ да знаятъ нѣщо за своята утрѣшна сѣдба. Г. г. народни прѣдставители! Не съ викове, не съ крѣсци и не съ прѣкъсвания ние има да разрѣшимъ въпроса за конфискацията.

П. Пешевъ: Но и не съ клевети, не и съ оскръблени.

И. Януловъ: Да бѣше само ние взаимно тукъ да се сѣдимъ, тогава можехме да пледираме собствени каузи, тогава можехме да се караме, тогава можехме да се надѣваме, че ще има нѣкакъвъ резултатъ отъ тѣзи викове. Но сега, г. г. народни прѣдставители, бждете увѣрени, че всичкиятъ този вѣкъ въ българския Парламентъ нѣма абсолютно никакво значение, защото XVII-то Народно събрание и за насъ, и заради васъ е въ послѣднитѣ дни на живота си.

П. Пешевъ: Защо искате тогава такъвъ законъ? (Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

И. Януловъ: Защото XVII-то Народно събрание, а тъй сѣщо и цѣлата наша законодателна работа е изправена прѣдъ единъ много по-страшенъ сѣдия, отколкото вие сега ставате сѣдия, г. Пешевъ, и отколкото ние сега тукъ ставаме сѣдии. Тоя сѣдия е настрѣхналиятъ български народъ. Идете въ църквитѣ, идете въ кафенетата, идете въ читалищата, идете въ клубовѣтъ — не само въ нашитѣ, но и въ вашитѣ — идете въ собственитѣ си сѣмейства, вие ще видите, че хората очакватъ чудо по подобие на Ибсеновата Нора. А това значи едно замѣгляване на българския разумъ вече, това значи една надежда, загубена въ всичко друго, освѣнъ въ нѣкакво чудо. Тѣзи хора не ви вѣрватъ въ законъ, не ви вѣрватъ въ дирекция, и въ правителство, и въ парламентъ, тѣ очакватъ да стане нѣщо страшно, ... (Възражения отъ либералнитѣ групи)

Прѣдседателътъ: (Звъни)

И. Януловъ: ... защото тѣзи хора разбиратъ, че въ тая страна може да се достигне само чрѣзъ катастрофа нѣкакъвъ резултатъ. (Силни протести отъ либералнитѣ групи. Глъчка) Г. г. народни прѣдставители! Съ вашитѣ крѣсци, съ вашитѣ викове вие внасяте още по-голямъ смутъ въ душата на българския народъ, съ това вие замѣглявате още повече неговото съзнание, и когато утрѣ ние ще бждемъ изправени, може би, прѣдъ рѣшителни, сѣдбоносни часове, въ тѣзи моменти вие не ще можете да призовете българския разумъ, защото той ще бжде замѣгленъ. Вие ме питате: дѣ е основата на демагогията на тѣснитѣ социалисти? Тя е въ загубване вѣрата въ законитѣ на страната, тя е въ глада, тя е въ мизерията, тя е въ черната смъртностъ, тя не е въ тѣхната доктрина.

П. Пешевъ: Демагози сте вие; вие сте шарлатани!

И. Януловъ: Азъ не се боя отъ тѣхъ, г. Пешевъ, защото азъ много добръ зная, че тѣ сѣ 10 хиляди, да кажемъ, 15 хиляди ги кажете, 20 хиляди ги кажете; тѣ въ България въ 2.700 населени мѣста не могатъ да изпратятъ по единъ свѣтъникъ. Но когато едно село, като Килифарово, цвѣтуше село, въ което азъ съмъ миналъ много дни отъ своето дѣтство и на което ние въ Търново сме заживждали, когато туй село може да се дигне като гладна тѣлпа и да бѣга въ Търново за хлѣбъ, да се стрѣснемъ, г. г. народни прѣдставители, и да си кажемъ: сбогомъ, минало, едни нови закони сѣ нужни.

П. Пешевъ: Защо стрѣляте срѣщу тѣхъ?

И. Януловъ: Г. Пешевъ! Вие ли протестирате? Никой не е стрѣлялъ срѣщу тѣхъ. Стрѣляно е само за да се даде единъ знакъ на тѣзи нещастни хора да се спратъ, и тѣ се спѣха, изслушаха ги и имъ дадоха хлѣбъ за 3 дена, а за слѣдующитѣ 3 дена ще ги пратимъ при васъ. Защо се плашите, г. г. народни прѣдставители, отъ закона за конфискацията и го наричате unicuique въ цѣлото свѣтовно законодателство? (Скарване между К. Лулчевъ и С. Петковъ)

С. Петковъ: Вие сте лудъ човѣкъ!

К. Лулчевъ: Лудъ човѣкъ е този, който бѣга отъ отговорностъ. Ти избѣга отъ отговорностъ въ Швейцария!

Прѣдседателътъ: Има думата г. министър-прѣдседателътъ.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Вземамъ думата, като прѣкъсвамъ оратора, за да направя единъ апелъ къмъ васъ за редъ и спокойствие.

Г. Серафимовъ: Повече къмъ оратора.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Къмъ всички г. г. народни прѣдставители — гледамъ и тукъ, и тамъ, и тамъ, и адресирамъ къмъ всички васъ апела си, както казахъ, за спокойствие и държане съ достоинство въ Народно събрание. Азъ разбирамъ, че единъ ораторъ може, като говори, да обиди нѣкого, може да обиди нѣкоя група, може да се протестира — хора сме, имаме чувства и понѣкога не можемъ да ги овладѣемъ, можемъ да протестираме, можемъ да повикаме малко — но тъй, както се върши сега, въ продължение на половинъ часъ, отъ тая страна и отъ друга страна отъ отдѣлни лица съ такава гюрултия, това, съгласете се, унижава достоинството на Камарата и не дава възможностъ да се работи. Какво е това?

Т. Вълчевъ: Това прилича на циркъ.

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Азъ апелирамъ къмъ всички, какво е било въ миналото, вършени ли сѣ известни нарушения на законитѣ, използване на положение, използване на властъ, за да се заграбятъ пари, за да се спечели незаконно или не — не е този въпросъ, който ние сега трѣбва да рѣшимъ и да опрѣдѣлимъ отговорноститѣ. Прави ли се днесъ сѣщото нѣщо, върши ли се подобно нѣщо — не е и този въпросътъ. Азъ ще допусна даже, че и днесъ се върши, както се е вършило и въ миналото — или пъкъ, че може да има разлика въ размѣритѣ, въ пропорциитѣ — но азъ не искамъ това да изстѣдвамъ сега, защото ще викатъ пакъ нѣкои или отъ тукъ (Сочи групитѣ на блока), или отъ тукъ. (Сочи либералнитѣ групи) Оставямъ това настрана. Не е, казвамъ, този въпросъ, който ни занимава. Въпросътъ е, че се създава единъ законъ, който има за цѣлъ всичкитѣ спечелени по незаконенъ начинъ печалби, богатства да се отнематъ, да се конфискуватъ. Слѣдователно, въпросътъ, конкретно, кой какво е правилъ, ще оставимъ да го рѣшаватъ сѣдилищата; законътъ прѣдоставя разрѣшението на този въпросъ конкретно, въ отдѣленъ случай, на сѣдилищата. Когато влѣзе въ сила законътъ, който ние сега разглеждаме, и се прѣдаде работата на сѣдилищата, тогава ще видимъ, кой колко е използвалъ, кой е виновенъ, кой ще бжде осѣденъ и кой не. Бждете увѣрени, че сѣдилищата нѣма да направятъ една граница, да кажатъ: когато бѣше Радославовъ, имаше такива, и ние ще ги прѣслѣдваме, а когато дойдоха Малиновъ и Теодоровъ, нѣма и тѣхъ нѣма да ги прѣслѣдваме. Законътъ е за всичката тази епоха и за всичката даже по-нататѣшна епоха. Всички отъ този родъ използвания на властъ, използвания на положение обществено, политическо, съ цѣлъ за лично забогатяване, ще попадатъ подъ удара на този законъ. Когато едно правителство ви внася такъвъ единъ законъ, нѣма защо да се възмущаватъ нѣкои и да се сърдятъ и да се прѣдизвикватъ силни прѣния, защото това би давало съмнѣние, че хората, които сѣ противъ закона, като-че-ли искатъ да защищаватъ този родъ злоупотребления съ властта. Понеже това не е въ идеята и въ намѣренията на никого, и никой народенъ прѣдставителъ въ тази Камара, надѣвамъ се, нѣма да даде основание съ своето поведение да се мисли така за него, то нѣма защо да се вдига такава гюрултия.

Азъ ви моля, запазете си хладнокрѣвието, спокойствието, дайте възможностъ на оратора да си каже думата, както дадохте възможностъ на другитѣ, и да продъл-

жаваме да вършим дѣлото, което народът очаква от насъ. Ние сме на край на сесията, насъ ни оставатъ малко дни за работа, и трѣбва да вършимъ работа, за да не останемъ срѣдъ пѣтя.

И. Януловъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ за конфискацията се наложи въ България не само заради туй, защото станаха злоупотрѣбления въ страната, не само заради туй, защото много сдѣлки сѣ свързани съ прѣстѣпления и нарушения, но се наложи слѣдствие на самия фактъ на войната, защото тогава всички стопански закони се нарушиха сами по себе си, и, вслѣдствие на това, станаха много голѣми забогатявания. Главното възражение срѣщу този законъ е: законътъ ще трѣбва да хване всички сдѣлки, свързани съ прѣстѣпление и нарушение на закона, но по никой начинъ не и свързанитъ съ политическо влияние, свързанитъ съ желанието да се спекулира прѣкоморно на пазара — по този начинъ не трѣбвало да се спекулира съ законодателството. Вие смѣтате, че ние сме много смѣли въ своя тонъ, а забравяте, че този законъ се нарече, и слѣдъ малко пакъ ще се нарѣче, законъ революционенъ, законъ въ противорѣчие съ конституцията, и, слѣдователно, ще се направи всичко възможно за неговото проваляне.

Г. г. народни прѣдставители! Да бѣхме живѣли въ Германия, да бѣхме живѣли въ Велико-Британия или Франция, въ такъвъ случай щѣхъ да разбера гласа на буржоазията слѣдъ войната, да заявява, че тя не желасе да плаща нови и нови милиарди, че тя е направила всичко възможно за поддържането на народа въ продължение на войната. Но азъ ви питамъ: вие какво сте направили за българския народъ въ парично отношение, съ материални жертви, въ продължение на войната? Азъ ще ви цитирамъ заверашната рѣчь на министра на финанситъ въ Парижъ, въ която той излага внесенитъ за поддържане войната суми въ самата Франция. Той ви заявява, че сѣ внесени всичко 136 милиарда франка: въ форма на данѣци — 21, въ форма на съкровищни бонове на националната защита — 28, рента по 5% — 26½, по 4% — 43 и заеми на „Banque de France“ — 17; всичко 136 милиарда франка французитъ сѣ дали задъ гърба на своитѣ войници за поддържането на войната. За Германия вие знаете това много по-добрѣ, защото за нея тогава всички свѣдѣния се събираха — за Франция ние не ги знаехме до такава степенъ. Германцитъ събраха 100—120 милиарда франка сѣ вжтрѣшни заеми. Нѣма да ви говоря за Велико-Британия, защото тамъ всичкитъ разходи се покриваха непосредствено съ данѣци, даже не съ заеми. А ние въ България заборчлѣхме се 6—7 милиарда, а, споредъ Сакарова, достигатъ до 10 милиарда даже. Ние въ България направихме всичко възможно . . .

Х. И. Поповъ: Имате грѣшка: тамъ сѣ 159 милиарда, срѣщу 181 милиарда.

И. Януловъ: Ние заборчлѣхме до такава степенъ. г. Поповъ, че задълженията ни сѣ равни на това, което струваме ние съ парцалитѣ. Националното ни богатство, г. г. народни прѣдставители, е 12 милиарда, а ние сме заборчлѣли 10—11 милиарда. Отъ туй, съ което вие разполагате въ страната, злато зпонково има само 62 милиона лева — отъ които 10 милиона изваждате да си платите хлѣба за презъ месецъ априлъ, а за май ще платите слѣдующитѣ 10 милиона и т. н. — а другото е една грамада отъ 2½ милиарда въ банкноти. За какво ви сѣ тѣхъ, когато златото се изплъзва? Зададохъ слѣдующия въпросъ на началника на прѣжитѣ данѣци: всичко какво е внесено въ държавната хазна отъ 1914 г. до 1918 г. месецъ септемврий? Той ми направи една подробна смѣтка, и не се събиратъ даже 120 милиона. 120 милиона, г. г. народни прѣдставители, не стигаха завчера да закрѣпите заплатитѣ на чиновницитѣ; 140 милиона отидоха за подпомагане на войничкитѣ сѣмейства; до милиарди достигнахме ние въ разходитѣ си, а всичко българската буржоазия е внесла на държавата 120 милиона лева, и държавата ги е взела пакъ въ банкноти, защото тия два и половина милиарда лева банкноти, които държавата е издала, не се намиратъ въ странство.

Нѣкой отъ либералитѣ: Социалиститѣ колко внесоха?

И. Януловъ: А депозирани въ френски банки, депозирани въ германски банки, депозирани въ странство, българската буржоазия също има стотици милиони и милиарди. Това сте похарчили вие, г-да, които се сърдите на закона за конфискацията и които направихте всичко възможно, за да провалите закона за данѣка върху печал-

битѣ отъ 1917 г., откогато сме го внесли и до послѣдната минута, вие, които не се събирате въ финансовата комисия, които обструирахте финансовата комисия, и който законъ въ крайния моментъ се прокара въпрѣки васъ. И тогава вие станехте и казахте: „Конституцията е нарушена“. Защо е нарушена? Защото законътъ билъ съ обратна сила. Вие винаги, когато ви засѣгне единъ законъ, се хващате за конституцията, а не помислихте, когато прѣзъ 1914 г. не свикахте Народното събрание на 15 октомврий. Е добрѣ, г. г. народни прѣдставители, вие заявихте смѣщото и когато г. д-ръ Джидровъ се нагърби съ събирането на материалъ за злоупотрѣбления въ България; вие станехте и сега ставате, г. Поповъ, и казвате, че конституцията е нарушена — взематъ се специално членове 67 и 68 отъ конституцията — винаги смѣтате, че конституцията е нарушена. А въ смѣщность какво излѣзе? 187 прѣстѣпни сдѣлки лежатъ въ папката на комисията по Министерството на правосъдието. И тѣзи 187 сдѣлки, за голѣмо мое съжаление, трѣбва да кажа, че засѣгатъ и нѣкои отъ присѣжествующитѣ. Тѣзи 187 сдѣлки сѣ разпрѣснати по всички прокурори, слѣдователно, и се събиратъ материали. Не бѣше ли смѣщото и по данѣка върху печалбитѣ? Това слѣдствие е смѣщото и въ този моментъ. Заради туй азъ си направихъ трудъ да си задамъ слѣдующия въпросъ: за Бога, какво сте дали вие на тази България, задъ гърба ѝ въ парично отношение, за да можете да претендирате да не желаете да върнете нищо по закона за конфискацията и да намирате, че само вулгарнитѣ прѣстѣпления трѣбва да бждатъ хванати и да смѣтате за нормално вие да печелите хиляда, 2 хиляди на сто? Азъ ще се въздържа да спомена за отдѣлните сдѣлки. Но, г. г. народни прѣдставители, вие въ болшинството си сте юристи и знаете, какво значи res iudicata, и за това, което е присѣдено, имамъ право да кажа: не бѣха ли отъ вашата срѣда хората на бризентитѣ и не се ли установи, че въ една сдѣлка, сключена отъ държавата, за доставка на бризенти за 900 хиляди франка е билъ намѣсенъ единъ пълномощенъ министъръ и цензоръ — Василъ Тодоровъ?

С. Петковъ: Той е оправданъ.

И. Януловъ: И тѣзи хора се прѣдставятъ като голѣми търговци на бризенти. Сдѣлката се върши отъ името на държавата, подписва се, може би, Василъ Радославовъ, безъ самъ той да е подписвалъ. И когато въ сѣда го питаха: „Какъ така, г. Радославовъ, вие сте се подписали на тази телеграма: „Изпратете на държавни разноски бризентитѣ“, той усмихнатъ — ахъ, тази усмивка на Радославова, която лѣжеше мнозина — заявява въ сѣда: „Менъ ме подписваха“, казва, „защото съмъ си давалъ съгласието и азъ никога не съмъ се сърдилъ, когато нѣкой отъ моитѣ чиновници ме подписваше“. И не е вѣрно, че тѣзи хора не сѣ въ затвора. Единиятъ отъ тѣхъ е въ затвора, а пълномощниятъ министъръ се отърва само благодарение на това, че Радославовъ се яви свидѣтель и каза, че си е далъ съгласието, за да бжде подписанъ. Както и да е, слѣдъ 4 дена сѣдѣтъ се събира и държи слѣдующето опредѣление: понеже въ присѣдата нищо не се казва за тѣзи 900 хиляди лева — дѣто тѣзи хора сѣ ги взели отъ държавата, върнѣтъ отъ тѣзи 900 хиляди, съ които бризентитѣ сѣ заплатени на фабриката; държавата си купува бризентитѣ, и тѣ получаватъ платежна заповѣдь, и за да могатъ да използватъ тази заповѣдь, тѣ я продаватъ на Софийския клонъ на Българската народна банка и се отърватъ — сѣдѣтъ казва така: въ присѣдата не се споменава нищо за конфискацията на тази сума, слѣдователно, тази сума ще трѣбва да бжде върната. Явяватъ се тѣзи хора съ свои претенции, Министерството на финанситѣ издава платежна заповѣдь и я изпраща въ Смѣтната палата. Тазѣ послѣдната спира платежната заповѣдь съ забѣлжка: че тази сдѣлка е на държавата и германската фабрика, и тѣзи хора не трѣбва нищо да получатъ. Но, за да видите, че азъ говоря безпристрастно, за да разкрия недостатѣцитѣ на българската буржоазия, трѣбва да ви кажа, че единъ отъ твърдѣ голѣмитѣ хора, не отъ тази страна (Сочи лѣвницата), се застъпва енергично за тази заповѣдь, и азъ обръщамъ вниманието на Министерството на финанситѣ, да не би тази заповѣдь да бжде платена.

Х. И. Поповъ: Отъ коя страна е този човѣкъ?

И. Януловъ: Това ще бжде върхътъ на българскитѣ скандали. Тогава ще излѣзе едно нѣщо, че даже подкупътъ отъ 900 хиляди франка, който сѣ си го раздѣлили, този подкупъ ще бжде платенъ отъ българската държава. Г. г. народни прѣдставители! Законътъ за конфискацията

ще каже *res judicata*. Ето защо ние слагаме единъ членъ, който казва, че нашето правораздаване по закона за конфискацията на незаконно придобитиѣ богатства е независимо отъ правораздаването на наказателния законъ. Тамъ то сждатъ за прѣстѣпление съ затворъ, а ние сждимъ за съвършено друго нѣщо — за незаконни пари.

Х. И. Поповъ: Моля ви се, какъ разбирате *res judicata*? Оправдани и амнистирани хора сждатъ пакъ ли ще сжди?

М. Ничевъ: Да, да, защото има политическо влияние. Случаятъ за бризентитѣ наново се повдига тукъ, защото е свързанъ съ прѣстѣплението и нѣкои неамнистирани. Вие знаете много добръ, г. Поповъ, че въ закона за амнистията ние направихме изключение за прѣстѣпленията, въ които има лична користъ. Защо тогава, г. Поповъ, говорите глупости? Нима на Васъ, бившъ министъръ, подобава да говорите подобни работи?

Х. И. Поповъ: Вие бждете малко по-въздържани.

И. Януловъ: Знаете много добръ, че въ закона, за който сега говорите, въ този законъ, г. Поповъ, ние изрично сме казали: нѣма да се амнистира абсолютно никой, който е наказанъ за злоупотрѣбление. И ние сме свидѣтели, че за откраднати ботуши лежатъ въ затвора, а за убийство се амнистиратъ. Г. Поповъ! Вие знаете това много добръ, и азъ апелирамъ къмъ Васъ да не внасяте Вие такова заблуждение.

Х. И. Поповъ: Азъ искамъ да зная само мнѣнието Ви за тѣзи, които иматъ *res judicata* — амнистиранитѣ и помилванитѣ — понеже Вие отдѣляте тѣзи хора; ще се гонятъ ли и тѣ или не?

И. Януловъ: Азъ ще Ви кажа, г. Поповъ. Недѣйте смѣсва сега оправданитѣ съ амнистиранитѣ, защото азъ ви казахъ, че амнистирани за злоупотрѣбления нѣма; тѣ сѣ затворени. Вие сега повдигате другъ въпросъ, за оправданитѣ.

Х. И. Поповъ: Азъ искамъ да знамъ Вашето мнѣние.

И. Януловъ: Да, г. Поповъ, оправданитѣ наново по този законъ, вече за друго ще бждатъ сждени. То ще се каже за други. Но, г. Поповъ, Вие сте единъ много добъръ юристъ и вие много добръ знаете, че това нѣщо става даже и въ съгласие съ сегашнитѣ закони. Азъ Ви моля да се обърнете къмъ стр. 37 отъ углавното сѣдопроизводство . . .

Х. И. Поповъ: Азъ искамъ да знамъ Вашето мнѣние — амнистиранитѣ ще се прѣследватъ ли.

И. Януловъ: На стр. 37 отъ коментара на Таганцевъ изрично се казва, че оправдаването на обвиняемия, вслѣдствие тая или оная причина, не унищожава конфискацията нито на сѣдството на прѣстѣплението, нито пъкъ на имотитѣ. Та, г. Поповъ, Вие това сте го прилагали двадесетъ години и Вие знаете много добръ, че нѣкой се оправдава по невмѣняемостъ, нѣкой по давностъ, другъ по друга нѣкоя причина, обаче вещта, сѣдството за прѣстѣплението, или заграбеното нѣщо, или пъкъ свързаното съ прѣстѣплението се конфискува. Значи, въпросътъ е много ясенъ.

Г. г. народни прѣдставители! Дохождамъ на спорния въпросъ — вѣрно ли е, че законопроектъ е въ противорѣчие съ чл. чл. 67 и 68 отъ конституцията. Завчера се говорѣше това нѣщо и съмъ сигуренъ, че и сега ще се говори същото, защото много добръ знаете, че въ пресата, въ събранията се говори, че този законопроектъ за конфискацията е революционенъ и е противъ конституцията, въ тая смисълъ, че той нарушава чл. чл. 67 и 68 отъ нея. Въ чл. чл. 67 и 68 отъ конституцията се говори за неприкосновеността на частната собственостъ и, второ, за вземането на тая собственостъ само за държавна и социална нужда, обаче и за плащане на компенсация, на възмездие слѣдъ това. За кои случаи се касаятъ чл. чл. 67 и 68 отъ конституцията? Тѣ се касаятъ за едно законно придобито богатство, за една законна собственостъ, и ние ще ги нарушимъ само въ единъ случай — ако сега създадемъ единъ законопроектъ за експроприация на частната собственостъ, ако вие се поведете по ума на г. Попова, и когато той ще го прави, бждете увѣрени, че ние ще бждемъ заедно и ще смѣтнемъ, че всѣко богатство е резултатъ на принадлежна стойностъ, а принадлежната стойностъ е резултатъ пъкъ на заграбено работно врѣме, и че, слѣдователно, всѣко богатство въ основата си е

злоупотрѣбление. Въ такъвъ случай вие ще внесете единъ законопроектъ за експроприация, но такъвъ законопроектъ, г. г. народни прѣдставители, вие можете да внесете само въ едно революционно събрание, защото съ него дѣйствително се нарушава, не, ами се отмѣнява чл. 67 отъ конституцията, за неприкосновеността на частната собственостъ, и чл. 68.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Цѣлата конституция.

И. Януловъ: Отмѣнява се цѣлата конституция. — И вие, които напрѣдъ ми говорѣхте за експроприация и за безвъзмездна социализация, за революционни мѣрки, азъ бихъ желалъ да ви видя на другия денъ на другата страна на барикадата. И тѣ, г. г. народни прѣдставители, нѣма да откажатъ, че това, което искатъ, е невъзможно да се направи, въпрѣки чл. чл. 67 и 68 отъ конституцията. Въ законопроекта се говори за незаконни богатства. Разгърнете дневницитѣ на учредителното Събрание. Тамъ не крѣскаха така, тамъ не викаха, тамъ нашитѣ старци се занимаваха много по-сериозно и съ много повече данни върху работата. Тамъ е казано слѣдующето нѣщо: „Трѣбва да се унищожатъ всички глобални наказания, освѣнъ онѣзи, които се намиратъ въ закона“, и цитиратъ такива случаи. До французката революция за докачени на краля или пъкъ за лъжа или за кражба, както имаше случаи, или за безчестие нѣкои се наказваха вѣнъ отъ наказания си, напр., затворъ, и съ конфискация на имотитѣ. Най-фамозниятъ случай е този — изгонването на нѣкого отъ неговата страна; щомъ го изгонятъ или той самъ напусне страната си, имотитѣ му се обявяватъ обществени, конфискуватъ се. Тази метода на дѣйствие, на конфискуване, вѣнъ отъ обикновеното наказание, налагането на такова едно глобално наказание, да се посегне на частната собственостъ, независимо отъ това дали тя е законно или незаконно придобита — а презумцията е, че е придобита законно — такъвъ единъ начинъ на дѣйствие не се допуска отъ нашата конституция. Такъвъ единъ начинъ на дѣйствие, дѣйствително, заслужава да бжде нападнатъ отъ страна на г. Панайотова, защото дѣйствително рѣки кръвъ се лѣха въ французката революция, за да могатъ да се прокаратъ сегашнитѣ норми на конституцията. Законната собственостъ не може да бжде заграбена. Тя може да бжде отчуждена отъ държавата, напр., за да се направятъ улици, площади и пр., но тогава се плаща едно възмездие. Това е безспорно. Но за това ние не говоримъ, за това законътъ за конфискацията никакъ не споменава; законътъ за конфискацията се касае до съвършено друга материя, нѣмаща нищо общо съ чл. чл. 67 и 68 отъ конституцията. Тукъ се говори за незаконни богатства, а конфискацията на незаконни богатства се допуска не само въ България, но и въ цѣлия свѣтъ. И азъ пакъ ще прибѣгна до Таганцевъ. Ние у насъ въ сѣдилищата досега сме се въздържали да прибѣгваме до конфискацията рѣшително и широко. Стриктно и много страховито сме я прилагали. Напр., вие сждите софийския кметъ за 120 хиляди килограма захаръ, изпращате го въ затвора и въ това врѣме финансовиятъ министъръ не завежда граждански искъ. Защо, г. г. народни прѣдставители, не се завежда граждански искъ? Затуй защото държавата не била ошетенa; ошетени били отдѣлни дѣла, за които азъ ви говоря, че въ състава на кръвта трѣбва да има захаръ, за да не умираатъ, ошетени сѣ житѣ и старцитѣ — тѣ трѣбвало да заведатъ процесъ. Таганцевъ изрично казва, че тогава, когато злоупотрѣбената вещь не засѣга непосредствено фиска, а е въпросъ на публичностъ, тогава тази публичностъ се прѣдставлява отъ фиска, респективно държавата. Тази сума, спечелена отъ една захаръ, взета по 2.20 л., а продадена на сладкаритѣ по 20 л., трѣбваше да я задѣжките. Инакъ сме въ смѣнно положение: осаждате го на двѣ години затворъ, ще стои въ затвора, а слѣдъ туй не излѣзе, и паритѣ сѣ въ неговитѣ рѣчи. (Възражение отъ либералнитѣ групи) Не говорятъ за този нещастникъ.

Х. И. Поповъ: Вие тогава не знаете дѣлото — той не е взелъ счупена пара.

И. Януловъ: Азъ не говоря неспрѣмѣнно за него, и Вие, като неговъ адвокатъ, трѣбваше сами да схванете туй. Сега поне сте длъжни да го схванете. — Тази сума даже да се намѣрѣше въ други . . .

Х. И. Поповъ: Коя сума? Сждатъ признава, че никаква сума не е взелъ.

И. Януловъ: Не, азъ не говоря за подкупа; за него е много лесно. Азъ говоря за това обогатяване, за тази разлика между 2.20 и 20 л. Тя отиде у тия сладкари, и като отиде у тях, азъ ви питамъ, г. г. народни представители: какво печели българското общество отъ осъждането на кмета?

Х. И. Поповъ: Той е осъденъ за прѣвишение на властъ.

И. Януловъ: Вие само така, въ въздуха, издигате законността, обаче резултатъ нѣма. Какъвъ щѣше да бѣде резултатътъ, ако прѣдставителътъ на министра на финансите се явилъ тогана въ сѣда, какъвъ щѣше да бѣде резултатътъ, ако този прѣдставителъ, граждански истецъ, се явилъ по всички тѣзи стотини процеси, които се разглеждатъ въ България, по които нито вчера, нито днесъ не се явява граждански истецъ? Щѣше да бѣде свършено другъ. Сѣдътъ щѣше или не щѣше да намѣри сладкаритъ за виновни — то е другъ въпросъ — . . .

С. Петковъ: Защо Вашиятъ братъ не е завелъ тия граждански искове? Той бѣше юрисконсултъ.

И. Януловъ: . . . но сѣдътъ щѣше да намѣри, че тази захаръ, принадлежаща на гр. София, би трѣбвало непрѣмѣнно да се остави за обществото, а опечеленото отъ нея обезателно щѣше да се даде наново пакъ на обществото, на държавата. Сѣщо така е съ брizenитѣ и съ маса други въпроси. Е добръ, виждате, г. г. народни прѣдставители, че даже за тия злоупотребления, за тия сѣлки, свързани даже съ прѣстѣпление и нарушение, не се прилага конфискацията по наказателния законъ. И когато г. Поповъ ви говорѣше тукъ, че имате законъ за незаконно обогатенитѣ чиновници, той забравя, или не се задълбочава по тоя въпросъ да ви каже: „Ама вие имате единъ наказателенъ законъ, г-да, вие имате едно широко тълкувание на този наказателенъ законъ въ неговитѣ източници, въ коментаритѣ на Таганцевъ, вие можете винаги да заведете граждански искъ“. Азъ трѣбва да констатирамъ, че този законъ не се прилага. Такава сѣлпота на фиска, такава нежелание да прибере за себе си суми никога никѣдѣ, въ нѣкоя страна на свѣта не е имало. То е едно заявяване, че България се нуждае отъ разходи, но за приходи никой не мисли. Въ продължение на четири години само 120 милиона лева да се внесатъ въ държавното съкровище — 120 милиона, които въ нормално врѣме сѣ постѣпвали въ шестъ мѣсеца и които би трѣбвало много по-скоро да постѣпятъ. Е добръ, г. г. народни прѣдставители, по този въпросъ ние сѣ пакъ ще се съгласимъ, че сѣлжитѣ, свързани съ прѣстѣпление и нарушение, ще трѣбва да бѣдатъ рѣшително засегнати, дотолгова, доколкото тѣ засѣгатъ държавнитѣ служители.

М. Такевъ: Г. Януловъ! Всичко-навсичко ли сѣ постѣпили 120 милиона?

И. Януловъ: Не, говоря за прѣжитѣ данѣци. — Въ сѣщото врѣме азъ мисля, че ние ще се съгласимъ да бѣдатъ засегнати случаитѣ, когато е нарушена главата отъ наказателния законъ за нарушенията. Но вие не се съгласявате. Вие почвате да протестираете оттамъ, отдѣто започватъ новитѣ клаузи въ закона, именно дѣто се говори за фаворизация, дѣто се говори за дѣяния, дѣто се говори за използване на политическа властъ, за използване на тѣзи министерски постановления за вносъ и износъ, дѣто се говори за това влияние въ търговетъ, каквито сѣ случатъ съ брizenитѣ и маса други работи, които ще ги намѣрите въ официалнитѣ рапорти сега на Министерствата на финанситѣ и на войната. Ако единъ денъ Димитъръ Тончевъ се рѣши самъ да заговори най-напрѣдъ, пазира се, за себе си като министъръ, за грѣшкитѣ, азъ бихъ казалъ — за много голѣмитѣ грѣшки въ неговия режимъ, той самъ ще ви припомни, че въ 1916 г. ние му направихме едно запитване тукъ въ такъвъ смисълъ: „Вие спазвахте ли се съ германцитѣ? Вие знаете ли, какво се вѣдѣа и по колко се внася? Защото и други страни взематъ отъ Германия, обаче всичко става съ пазарлъкъ и всичко е написано черно на бяло“. Тогавъ Димитъръ Тончевъ, и послѣ д-ръ Виситъ Радославовъ, стана по поводъ на това запитване и каза: „Когато се свърши работата, ние ще изберемъ една смѣсена комисиия отъ германци и българи. Очевидно, има много работи прѣкомѣрно скѣпни на тройна цѣна, обаче тогава, казва, ние ще ликвидираме, и смѣткитѣ ще се намалатъ“. И завчера азъ видѣхъ едно грамадно досие у главния интендантъ и останахъ очуденъ, че дѣйствително ние сега сме започнали да съкращаваме. Не признайтъ ли туй самитѣ германци, и особено ако

стане прѣхвърляне? Тѣ сѣ длѣжни да го признайтъ. Обаче азъ ви питамъ: при самитѣ тѣзи покупки-продажби, дѣто отъ 6 милиарда най-малко два милиарда отидоха въ джобовѣтъ на посрѣдници, не се ли замисляте, г-да, че тукъ използването на политическата властъ е едно дѣяние ненормално, едно дѣяние незаконно, което ние сега имаме право да наречемъ незаконно и да не говоримъ, че законътъ щѣлъ да засегне и минало врѣме, защото тази сѣлка е била незаконна и въ миналото, незаконна е и сега?

Но за да ви покажа, че този законопроектъ се силае напълно и не е въ противорѣчие съ съществуващитѣ закони на царството, слѣдъ като ви казахъ, че не е въ противорѣчие съ конституцията, защото се касае не за законна собственост, ами се касае за незаконна собственост, за незаконни сѣлки, азъ ще ви кажа даже, че и всички тѣзи стипулирани въ закона сѣ въ пълна хармония съ закона за задълженията и договоритѣ. Въ чл. 27 отъ закона за задълженията и договоритѣ, г. г. народни прѣдставители, изрично се говори, че причината на всѣки единъ договоръ трѣбва да не противопрѣчи на закона, на добритѣ нрави и на обществения редъ. Всичкитѣ тѣзи сѣлки, склучени съ политическо влияние, съ участие на депутати . . .

К. Панайодовъ: (Възразява нѣщо)

И. Януловъ: Г. Панайодовъ! Прѣди всичко, убѣдете вашата група, че сте правъ, а слѣдъ това убѣдете мене.

К. Панайодовъ: Това е елементарно начало въ наказателното парво.

И. Януловъ: Моля, моля. — Въ чл. 27 изрично се говори, дали тѣзи сѣлки не противорѣчатъ на добритѣ нрави. Когато вие взехте този народъ и го поставихте на бойното поле, когато вие оставихте неговитѣ сѣмейства тукъ и се заловиха малки и голѣми властници да закупватъ стокитѣ, да ги криятъ, заедно съ маса спекуланти, които нѣматъ нищо общо съ властта, и се разигра едно юдинско хоро на грѣба на този народъ, разиграха се десетки и десетки милиарди, разиграха се 2 милиарда вътрѣ въ страната и сума милиарди вънъ отъ страната. азъ питамъ: тукъ имаше ли свободна воля, г. г. народни прѣдставители, при използването на тия сѣлки, имаше ли запазване на добритѣ нрави? А добри нрави въ врѣме на война какво е то? То е именно запазване на социалната солидарност и социална справедливост! Не, г. г. народните, че въ продължение на войната е имало социална солидарност, социална справедливост! Не, г. г. народни прѣдставители, ние трѣбва да признаемъ, че помѣ вие дадете на българина да разбере, че всѣка социална справедливостъ въ страната е нарушена, тогава страната ще влѣзе въ смутъ и анархия. Но тази социална солидарност е нарушавана флагрантно въ продължение на войната. Защо? Защото въ продължение на войната едни хора линѣха, мрѣха, сѣмействата имъ тукъ се задоволяваха съ войничкитѣ подпомагания, а въ сѣщото врѣме други хора, дѣто нѣмаха абсолютно нищо — не сѣ само въ сѣдѣта на либералитѣ, навредъ ги има — трупаха милионни богатства, и ако тѣ имаше откровеността да го кажатъ, тѣ сами ще кажатъ, че се чувствуватъ мелово въ своята опѣда и че тѣзи печалби се длѣжатъ изключително на туй, че други мрѣха на бойното поле. Дѣ е тогава обществената солидарност, г. г. народни прѣдставители, каква солидарност на класитѣ говорите, съ какво вие ще възрадите на диктатурата на пролетарията, съ какво ще възрадите на болшевизма, на стихията на смъртта и анархията? Не можете. Прокарването на закона за конфискацията се налага — вънъ отъ това, че той ще даде на фиска, да кажемъ, нѣколко стотини милиони франка, — затуй защото съ него се възстановява законността. съ него се възстановява въ сѣщото врѣме и възможната социална справедливостъ въ днешното общество. И не бѣда много любопитенъ да чуя дали нѣкои слѣдующи господа ще смѣтатъ, че законътъ за конфискацията е въ противорѣчие съ конституцията и въ противорѣчие съ законитѣ на царството. Защото чл. 27 отъ закона за задълженията и договоритѣ ви зове за обяснение, вие, които говорите, че този законъ е въ явно противорѣчие съ законитѣ на царството, съ материалитѣ закони, той ви казва: добритѣ нрави. Търговскитѣ добри нрави, социалнитѣ добри нрави не бѣха ли нарушени? За какво това фигурира въ закона за задълженията и договоритѣ? То фигурира и е фигурирало не само за частни сѣлки, то фигурира тѣкмо за такъвъ единъ случай. И цѣлата схоластика, съ която вие ще се явите, абсолютно нищо не ще

помогне. Ако азъ развивамъ тази мисль, то не е затова, за да ви убѣдя васъ — вие, нѣколко души тукъ, никога нѣма да гласувате, и знамъ защо — най-важното е да мога да разбия всички тѣзи заблуждения, които искатъ да посочатъ на свѣта, че въ България се създава единъ законъ unicum, единъ законъ въ явно противорѣчие съ конституцията и законитѣ, и по този начинъ да настървите самитѣ власти, самото общество срѣщу него.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ д-ръ И. Момчиловъ)

Г. г. народни прѣдставители! Освѣтъ това направиха се други възражения. Намекна се, че процедурата е революционна. И азъ зная, че възражението на г. Панайодова ще се повтори отъ г. Попова и други.

К. Панайодовъ: Отъ всѣкого, който разбира отъ право.

И. Януловъ: Защо тѣзи стипуляции въ закона, процедурата била въ явно противорѣчие съ законитѣ? Защо смѣта г. Панайодовъ, че отъ всѣки единъ юристъ ще се схване туй много добръ? Г. Панайодовъ! Въ собствената Ви група сж всички юристи и нѣма нито единъ, който да сподѣля Вашето мнѣние. Цѣлата група, безъ Васъ, ще гласува за този законъ.

К. Панайодовъ: Всички считатъ, че законътъ противорѣчи на конституцията.

И. Януловъ: Азъ положително твърдя това, и нека стане единъ отъ Вашитѣ приятели тамъ до Васъ да заяви, дали цѣлата група нѣма да гласува за този законъ.

К. Панайодовъ: Ако приятелитѣ ми гласуватъ, ще гласуватъ не защото този законъ не е революционенъ, но да ви дадемъ жертвитѣ, които вие искате.

И. Януловъ: Г. Панайодовъ! Ние не се нуждаемъ отъ вашитѣ жертви. Но това показва едно нѣщо — че цѣлата тази сграда, издигната отъ Васъ въ миналото заседание въ продължение на два часа, се руши извънредно лесно, щомъ човѣкъ дѣйствително се сложи на текста на закона, щомъ се сложи на едно стабилно разбиране на закона.

К. Панайодовъ: Азъ желая да чуя мнѣнието на г. г. Бобчевъ, Молдовъ и Фаденхехтъ.

И. Януловъ: Г. Панайодовъ! При изработването на този законопроектъ взеха участие не само народнитѣ прѣдставители, за които Вие споменавате, а взеха участие всички професори отъ Университета по римско и гражданско право, взеха участие най-виднитѣ прѣдставители на българската юридическа мисль и тѣзи хора единодушно го възприеха, . . .

С. Дойчиновъ: Самитѣ професори заявиха, че това е революционенъ, а не конституционенъ законъ.

И. Януловъ: . . . безъ да се интересуватъ даже отъ мнѣнието на г. Дойчинова. Така е работата. И когато единъ професоръ по римско право, свикналъ съ доктрината, свикналъ съ всичко, което е стабилизирано въ правото, когато единъ професоръ по гражданско право, свикналъ съ материалнитѣ закони на страната, и когато всички други професори и други юристи заявиха и се съгласиха съ основитѣ на този законъ, азъ намирамъ, че и този последенъ зовъ: „Добър, но старитѣ юристи, професоритѣ, магистратитѣ, тѣ нѣма да бждатъ съгласни“, и този зовъ си остава абсолютно безъ никакво съдържание. Защо се намира, че процедурата е въ явно нарушение съ законитѣ на царството? Защото законътъ ималъ обратна сила. Че какво, като законътъ ималъ обратна сила, г. г. народни прѣдставители? Законътъ има обратна сила заради туй, защото ние смѣтаме, че незаконитѣ сдѣлки вече сж били изпълнени, защото всичкитѣ тѣзи договори, сключени на пазара, всички тѣзи договори, сключени въ формата на търгове, всички тѣзи договори, сключени съ държавата-купувачъ, щомъ въ тѣхъ има извѣстно влияние политическо, облагодетелствуване и пр., всичкитѣ ние ги обявяваме за незаконни и щомъ тогава сж били незаконни, ние смѣтаме, че този законъ може да ги засѣгне на право.

С. Дойчиновъ: Сега ги обявявате такива.

И. Януловъ: Азъ прѣдугаждахъ това ваше възражение и затуй казвамъ, че и тогава сж били обявени отъ закона

за незаконни, защото сж въ явно противорѣчие съ дооритѣ прави въ страната, съ общественя редъ, разбираи въ смисль на обществена справедливостъ, а това ви говори тѣкмо и чл. 27. А вънъ отъ това, не се ли съгласите съ такова едно схващане, ще ви кажа, че ние имаме редица закони, на които имъ дадохме обратна сила. На закона за данѣкъ върху печалбитѣ, г. г. народни прѣдставители, ние дадохме обратна сила. Сжщо така и на данѣцитѣ обикновено не е прието да се дава обратна сила. Защо ние се съгласихме — вие и тогава намѣрихте, че това е революционно, че съ това конституцията е нарушена — и дадохме обратна сила на този законъ? Защото смѣтаме, че сдѣлките, сключени въ продължение на войната, сами по себе си сж шокрити отъ такъвъ законъ и, слѣдователно, той ще трѣбва да разпрострѣ своята си сила и назадъ, въ миналото. И вината да не бжде този законъ за данѣка върху печалбитѣ гласуванъ наврѣмето не пада върху никого другиги; вината пада върху васъ. Нашата група внесе законопроекта въ 1917 г. въ самото начало — двѣ години до внасянето на вашия законопроектъ. Но тогава, г. г. народни прѣдставители, не само комисията по Министерството на финанситѣ се противопостави; тогава имаше едно противопоставяне на болшинството, а най-главно имаше едно рѣшително противопоставяне на министъръ-прѣдседателя. И д-ръ Пиперовъ, тогавашенъ главенъ секретаръ на министра на финанситѣ, въ в. „Камбана“ изнася слѣдуюция фактъ: (Чете) „Когато попитахъ г. министъръ Тончева ще се гласува ли законътъ за данѣка върху печалбитѣ, той ми каза: „Радославовъ ми отказа“, като ми каза: „Нѣма да оставя новитѣ партизани“ — Радославовъ казва на Тончевъ — „въ рѣцѣтъ на твоитѣ развалени финансови агенти“. Това се е казало въ събранието на правителственитѣ депутати отъ болшинството.

И. Кирковъ: Ами защо ги остави сега?

И. Януловъ: Г. Пиперовъ тогазъ не е ималъ доблестта да го каже, сега го казва. Ако азъ цитирамъ г. Лулчева, вие ще се сърдите, ако азъ цитирамъ другъ нѣкой отъ васъ, вие ще се сърдите; азъ ви цитирамъ главния секретаръ и той го изнася не въ нашъ вѣстникъ, а го изнася въ единъ обикновенъ вѣстникъ. Е добръ, г. г. народни прѣдставители, кой ви е кривъ, ако вие всички вървѣхте, ако вие всички се подчинявахте на тази лична диктатура, ако сега много скърцате съ жбжи, че сте се подчинили на тая лична диктатура на Радославова? Ако всичко се вършеше за провалянето на такива добри мѣроприятия, виновни ли сме ние, че законътъ има обратна сила? Нормално е, споредъ финансовата наука, данѣкъ съ обратна сила да не се налага; но кой ви е кривъ, че вие осуетихте възможността да се създаде въ нормално врѣме единъ такъвъ законъ? Та кой ви е кривъ, г. г. народни прѣдставители — не само вие тукъ, а въобще въ България — че не се влсувахте въ този викъ отъ тази страна (Сочи групитѣ на блока), когато ви прѣдупрѣждаваха да не се вършатъ незаконни сдѣлки, когато викаха, дерѣха си гърлата и протестираха, да не се използва властта за лично обогатяване и когато искаха да разрушатъ основитѣ на този малѣкъ кружокъ около д-ръ Василь Радославова, когато искаха още тогава да се даватъ подъ сждъ всички, които използваха прѣхраната за лично облагодетелствуване и когато д-ръ Василь Радославовъ измѣни закона за даване подъ сждъ на чиновницитѣ, общински и държавни, и каза, че тѣ могатъ да бждатъ давани подъ сждъ само тогава, когато д-ръ Радославовъ разрѣши, а той не разрѣшава за никого? Кой ви е кривъ, г. г. народни прѣдставители, че вие поддържахте всичката тази фаворизация и корупция, че вие докарахте, щото страната да се разхищава и допуснахте да се трупатъ милиони франка по незаконенъ редъ, било съ прѣстѣпления, било съ нарушения, било съ новитѣ стипуляции на закона, съ използването на властта? Никой за това не ви е кривъ. И ако има нѣщо ненормално въ даванетоъ обратна сила на този законъ, вината пада не върху насъ, които искаме да възстановимъ законността, които искаме да възстановимъ законната собственостъ и да я дадемъ на законния притежател — държавата — и да я отнемемъ отъ рѣцѣтъ на незаконния, и искаме да приложимъ чл. чл. 67 и 68 отъ конституцията, а вината пада тамъ, кждѣто нѣкой отъ васъ участвуваха, а други търпѣха, толерираха, мълчеха. И не на единъ отъ васъ, а бихъ посочилъ на трима-четирима, които казватъ, че законътъ за конфискацията трѣбва да се прокара; не само отъ групата на Добри Петковъ, но и отъ групата на либералитѣ казватъ: „Да

този законъ трѣбва да се прокара, защото и намъ тежи; да не се хвърлят вече обвинения върху насъ, които сме работили за една идея, лоша или добра". Е добръ, г. г. народни прѣдставители, въ това отношение нѣма, слѣдователно, никакво нарушение на законитѣ въ царството, и доколкото има нѣщо ненормално въ даването обратна сила на закона, вината е въ васъ, че не се вслушахте тогава, наврѣмето, въ нашитѣ прѣдупрѣждения.

Г. г. народни прѣдставители! Заявява се така сѣщо, че законътъ е въ противорѣчие съ наказателния законъ и съ сѣдебното сѣдопроизводство. Защо? Защото сѣще-врѣменно сѣлката цѣла да се разгледа и въ специалния сѣдъ по този законъ и въ обикновеното сѣдилище. Да кажемъ, сѣдятъ нѣкого за кражба; неговото дѣло си продължава. Допуснете, че тази кражба е на нѣкой интендантъ — а такива сѣ извънредно много — на нѣкой началникъ на складъ и пр. Дѣлото си продължава, сир. сѣдятъ го за дѣянието му. Него ще го накажатъ за това нѣщо и той, може-би, ще отиде въ затвора или пъкъ може да бѣде оправданъ. Нашиятъ законъ има свършено друга цѣль; той, може-би, сѣщеврѣменно ще се занимае съ сѣщото дѣло. Да допуснемъ, че дѣлото е свършено въ първия сѣдъ; тогава ние ще разполагаме съ нѣщо присѣдено. Да допуснемъ, че и тамъ е осѣденъ; тогава тази присѣда ще служи за материялъ на специалния сѣдъ. Да допуснемъ, че е оправданъ — азъ ви цитирахъ Таганцева, а това го има и въ нашето сѣдопроизводство — въ този случай нѣма да го затворимъ, но спокойно можете да турите рѣка, съгласно съ нашия законъ, върху вещитѣ, свързани съ нарушения и прѣстѣпления. Да допуснемъ, че нѣма какво прѣстѣпление, да допуснемъ, че е оправданъ въ първия сѣдъ; нашиятъ сѣдъ продължава дѣлото, защото цѣлта на закона за незаконното обогатяване не е да накажемъ хората за гѣхнитѣ дѣяния, а да можемъ да приберемъ за българския фискъ всички тѣзи суми, които сѣ незаконно взети, и по този начинъ да възстановимъ тази законностъ въ страната. Слѣдователно, не може да се говори за колизия между двата закона, не може да се говори за противорѣчие. Но вие ми казвате: „Защо въ нашия законопроектъ се говори за влизане въ кѣщитѣ, за прѣтърсване, за обиски и пр.; нали това е запрѣтено въ гражданскитѣ закони?" Тогава се провикна г. Панайодовъ и каза: „Никѣдъ на земното кѣлбо нѣма граждански законъ, споредъ който да се допуска изземвания отъ кѣщи, прѣтърсвания, обиски и пр.". Много право, г. Панайодовъ; въ гражданския законъ това го нѣма, но тамъ е характерното на нашия законъ, че ние нѣма да отидемъ да изпращаме сѣлката, дѣлото, процеса на прокурора, за да се занимае той отново, а това слѣдствие, това дирене на доказателствата се извършва отъ самия този сѣдъ по съображения на спѣшностъ, на бързина. Слѣдователно, ние тукъ не нарушаваме никакъ гражданския законъ, ние прибѣгваме до углавното сѣдопроизводство. И за да види г. Панайодовъ, че това никакъ не е въ противорѣчие съ законитѣ на царството, азъ ще му кажа, че той е забравилъ чл. 171 отъ углавното сѣдопроизводство, въ който се говори: (Чете) „Прѣтърсванията и изземванията въ кѣщитѣ и въ другитѣ мѣста за живѣне се извършватъ само когато има основателно подозрѣние, че въ тѣзи мѣста се намиратъ скрити: обвиняемиятъ или прѣдмѣтитѣ на прѣстѣплението или пъкъ вещественни доказателства, които сѣ необходими за обяснение на дѣлото или подлежатъ на конфискация". Ние обявяваме, че тѣзи вещи подлежатъ на конфискация, и ние се възползуваме отъ този законъ въ царството.

К. Панайодовъ: То е по углавнитѣ прѣстѣпления.

И Януловъ: Ами никой не ви казва, че този законъ е фискаленъ — тамъ е цѣлата работа.

К. Панайодовъ: Вие създавате углавенъ сѣдъ.

И. Януловъ: Ние тукъ ще имаме разпитъ на свидѣтели за самия характеръ на сѣлката; вие ще разгледате характера на прѣстѣплението; вие, г. г. народни прѣдставители, въ този сѣдъ ще трѣбва да се занимаете дали има прѣстѣпление, дали има нарушение, дали има облагодѣтелствуване и пр.; значи, щете-нѣщете, ще се занимаете съ тази наказателна материя; вие ще я квалифицирате по наказателния законъ, само че нѣма да наказвате. Ще се занимаете дали има въ дадения случай извѣстно облагодѣтелствуване, и заради това този законъ въ това отно-

шение може да бѣде unicuique, защото той постѣга на едно състояние, което бѣше unicuique въ България. Никѣдъ подобни злоупотрѣбления не се извършватъ! Важното е дали той е въ противорѣчие съ законитѣ на царството. Той не е въ противорѣчие съ тѣзи закони. Ние въ самия законопроектъ не криемъ, че ще прибѣгнемъ до гражданското сѣдопроизводство, че ние ще прибѣгнемъ до углавното сѣдопроизводство. Въ чл. 12 е казано изрично: (Чете) „Извършването на прѣтърсвания и изземвания става по реда, прѣдвиденъ въ закона за углавното сѣдопроизводство" — само не сме цитирали чл. 171. Значи, въ това нѣма абсолютно никакво нарушение, за да се смѣта, че и това може да бѣде единъ революционенъ жѣстъ.

Г. г. народни прѣдставители! Най-много вие възставате противъ това, че нѣма да има слѣдователъ, макаръ че този въпросъ за слѣдователя е споренъ; но сѣ пакъ ние съ това не вършимъ революционенъ жѣстъ и не потпкваме съществуващото законодателство, защото ние имаме прецеденти. За разглеждане на спорове на частни лица съ държавата въ свръзка съ администрацията, както знаете, ние имаме сѣщата процедура и ние сме се възползували отъ специалния законъ — законътъ за административното правосѣдие Въ чл. 28 отъ тоя законъ изрично се казва, че щомъ постѣжи дѣлото, прѣдава се на докладчика подъ разписка и той има право да събира свѣдения, да събира доказателства, да го проучи и слѣдъ това дава своя докладъ на сѣда и участвува въ самия сѣдъ. Такъвъ прѣцентъ има.

К. Панайодовъ: То е съвсѣмъ друго.

И. Януловъ: Вие тогава, г. г. народни прѣдставители, не възстанахте срѣщу такава една процедура, защото всѣки отъ васъ смѣташе, че ще трѣбва непрѣмѣнно да се бърза, непрѣмѣнно да има спѣшностъ, а сега възставате. Завчера ми възразихте на това. Защо? Защото въ тѣзи сѣдилища обикновено се занимавали съ дребни въпроси, а пъкъ ние тукъ се занимаваме съ много голѣми въпроси. Та кой ви казва това, г. г. народни прѣдставители? Азъ намирамъ, че Административниятъ сѣдъ по нѣкой път се занимава съ сѣдоносни въпроси за общественя редъ и спокойствието въ страната, за спокойствието и правата на гражданина спрѣмо държавата, и се достига дотамъ, че може да се отмѣни рѣшението на министра. И ако това се върши тамъ и се върши така съкратено, азъ питамъ: защо тукъ да не се върши съкратено?

К. Панайодовъ: Г. Януловъ! Законътъ за административното правосѣдие е създаденъ, за да се гарантиратъ интереситѣ на частнитѣ лица противъ произволитѣ на администрацията.

И. Януловъ: Въ дадения случай ние създаваме законъ, за да гарантираме интереситѣ на държавата срѣщу произволитѣ на частнитѣ лица. Разбирате ли, г. Панайодовъ, това?

К. Панайодовъ: То е съвсѣмъ друго нѣщо.

Х. И. Поповъ: Тамъ се разрѣшаватъ само въпроси: правомѣренъ ли е единъ актъ или не.

И. Януловъ: Вие не можете да откажете, че това е единъ прѣцентъ.

К. Панайодовъ: Въ всѣки случай, законътъ за административното правосѣдие е създаденъ за гаранция на гражданитѣ противъ злоупотрѣбленията на властѣта — защищаватъ се правата на гражданитѣ.

И. Януловъ: Стига сте го повтаряли. Това нѣма никакво значение. Той е създаденъ, за да разрѣшава спорове, да се дадатъ права на едната или другата страна, той е създаденъ именно по такъвъ аналогиченъ случай, когато спорътъ е между държавата и частното лице. Тѣмко за такъвъ случай ние сме съкратили процедурата. А вие какво ще ми кажете? Че имаме обикновени сѣдилища, да се прибѣгне къмъ тѣхъ. Г. г. народни прѣдставители! Достатъчно е да ви припомнимъ всички тия дѣла за гербовитѣ марки, за банкнотитѣ, за Софийската община и пр., за да видите какво е българското правораздаване въ обикновенитѣ сѣдилища. Хората злоупотрѣбиха, натрупаха десетки хиляди и милиони, съществуватъ, богатѣятъ, умиратъ и слѣдъ смърта имъ вие ще отидете да ги прѣ-

слѣдвател! Ако това е една грѣшка на българското правосъдие, виновати сте и Вие като вчерашен министър.

К. Панайодовъ: Вие си противорѣчите. Ако нѣмате вѣра въ обикновенитѣ сѣдилища, какъ ще вѣрвате на единъ изключителенъ сѣдъ?

И. Януловъ: Моля Ви се, абсолютно никакво противорѣчие нѣма и добръ Ви каза г. министърътъ на правосъдието, че ние искаме да създадемъ скоростъ за тѣзи работи, не да се отговаря по подобие на пловдивския кметъ: „Какво ме е грижа, че ще ме дадете подъ сѣдъ? 6 години въ окръжния сѣдъ, 6 години въ апелативния, 7 години не зная какъ си и азъ ще стана на 70 години и нищо нѣма да ми се направи“. Идете въ окръжния сѣдъ. Тамъ ще видите всички голѣми дѣла да стоятъ висящи. Защо? Защото заинтересованиятъ написалъ 100 души свидѣтели, защото утрѣ идѣла война, защото се явяватъ 20 души депутати, защото сѣдътъ е прѣтрупанъ съ работа, а процедурата е такава. Вие можете да ми възразите само едно нѣщо, че ако процедурата е лоша, да я измѣнимъ и ще я измѣнимъ. Вѣроятното слѣдъ този законопроектъ ще послѣдва другъ за измѣнение на процедурата. Но когато сега е въпросъ да се успокои общественото негодувание, когато е въпросъ да се установи законность и социална справедливостъ въ страната, ние нѣмаме възможность, ние нѣмаме моралното право да се придържаме въ тази отживѣла процедура. Ние си създаваме нова процедура и се питаме: първо, противорѣчи ли тя на принципа на правото, и второ, противорѣчи ли тя на съществуващитѣ закони? И азъ ви казвамъ: не е въ противорѣчие съ принципътъ на правото, нито съ съществуващитѣ закони. Що се касае до въпроса за обратната сила на закона, що се касае до прѣтърсванията и изземванията, сѣщо така не е въ противорѣчие. Що се касае и до това, че сѣщото дѣло може да се гледа въ двѣ сѣдилища, то е, защото сѣ отъ двѣ абсолютно различни гледни точки.

Четвъртото ваше възражение е, че не щѣло да има слѣдователи, а материалитѣ ще се събиратъ отъ единъ докладчикъ. Но този докладчикъ е членъ отъ апелацията, този докладчикъ въ втория сѣдъ пакъ ще бѣде отъ Касацията. Г. Панайодовъ! Имайте въ него довѣрие. Вие имате довѣрие да пратите всички процеси въ единъ изключителенъ сѣдъ на военни, дѣто нѣма втора инстанция, дѣто нѣма протоколи, дѣто нѣма мотивировка на присѣдитѣ, дѣто нѣма нищо, дѣто има само волята на военния. И тамъ ние възразихме много малко. А пакъ въ дадения случай, когато ние имаме единъ съставъ отъ изпитани сѣдии и когато членъ-докладчикътъ — по подобие на закона, за който сега вие говорихте, по подобие, отъ друга страна, на такива законодателства, каквито ще се създадатъ и въ бѣдеще — той да ви събира материалитѣ, той да ви ги приготви, той да напише своя докладъ и той да го внесе въ заседанието, е добръ, вие тамъ имате още двама сѣдии, и тѣ ще рѣшаватъ. Вие казвате: „Понеже членъ-докладчикътъ самъ събира материалитѣ, азъ нѣмамъ довѣрие въ него“. Защо вие ще имате довѣрие въ слѣдователя, а нѣма да имате довѣрие въ членъ-докладчика? Вие не си задавате този въпросъ, а той е много важенъ въпросъ. Ако вие смѣтате, че членъ-докладчикътъ ще бѣде подкупенъ или ще се подхлъзне, защо не допускате сѣщото и за слѣдователя? Но вие не допускате, че въпросътъ може да се касае за повлияването на докладчика, защото въ такъвъ случай ще бѣде въ интереса на частнитѣ лица, а вие защитавате тѣхъ срѣщу държавата. Вие допускате, че той ще бѣде строгъ, ще бѣде рѣзкъ. Е добръ, азъ мисля, че подобно допускане с много повърхностно, защото той има сѣщата психология, каквато има слѣдователътъ, съ единъ плюсъ, че той е много по-опитенъ сѣдия, отъ една страна, а, отъ друга страна, вие имате още други двама опитни сѣдии при него; освѣнъ това, вие имате и втора инстанция — Касацията. Тѣй че вие имате всички гаранции, че липсата на слѣдователя нѣма да попрѣчи никакъ за едно редовно раздаване на правосъдието въ страната по този законъ.

Относително въпроса за сроковетѣ вие намирате, че тѣзи срокове сѣ недостатъчни и че човѣкътъ ще живѣе нѣкакси изолирано отъ сѣда; докладътъ се приготвя — той не знае, докладътъ се чете — той не знае, дѣлото се гледа — той не знае, и въ края на краищата ще му съобщатъ една присѣда или едно рѣшение. Нищо подобно, г. г. народни прѣдставители. Този въпросъ е разрѣшенъ много правилно въ законопроекта и въ хармония съ сроковетѣ, дадени въ гражданското сѣдопроизводство;

дава се срокъ достатъчно дълъгъ, споредъ чл. 7, отъ единъ мѣсець, за да може той да си прѣдстави своитѣ доказателства. И този срокъ е достатъченъ, защото вие му искате доказателства, сир. основания за законность на неговата собственость; допуснете, че въпросътъ е за нѣкое здание — той веднага ви прѣдставя документъ за право на собственость; допуснете, че въпросътъ е за нѣкакви суми, намѣрени въ банката — е добръ, той ви прѣдставя своитѣ доказателства, че, като търговецъ, той ги е спечелилъ. Вие му давате 30 дена, но допуснете за една минута, че тѣ сѣ недостатъчни за него, че той се яви въ сѣда съ едно заявление и каже: „Мене ми трѣбватъ други 15 дена, за да си прѣдставя други нѣкои документи“; сѣдътъ има право въ такъвъ случай, съгласно слѣдвателната алинея, поставена въ законопроекта, да му даде новъ срокъ отъ единъ мѣсець, а ако въпросътъ се касае за доставяне документи отъ странство — отъ 2 мѣсеца. 60—90 дена му се дава срокъ по единъ такъвъ изключителенъ законъ; за 90 дена той ще може да прѣдстави своитѣ си доказателства и, прѣдстави ли своитѣ доказателства, тогава членътъ-докладчикъ започва да приготви своя докладъ. И тогава, за да се създаде тукъ едно съзнание, че дѣйствително всичко ще бѣде въ тъмнина и че лицето въ края на краищата ще получи само своята присѣда, казва се отъ г. Панайодова: „Докладчикътъ ще приготви своя докладъ, лицето нѣма никакъвъ достъпъ до него, слѣдъ това ти вече не можешъ да прѣдставишъ никакви заявления, не можешъ да прѣдставишъ никакви нови основания“. И това, г. г. народни прѣдставители, е пакъ едно прѣувеличение, несъзнателно, разбира се, само за да се внуши ужасъ, защото сами сме си внушили ужасъ по този законопроектъ. Г. г. народни прѣдставители! Законопроектътъ не е такъвъ. Чл. 16 изрично казва: (Чете) „Слѣдъ съставянето на писмения докладъ, писмени обяснения се допускатъ до дена на разглеждане дѣлото“. Писмени обяснения — слѣдъ този срокъ отъ 60 дена, слѣдъ този срокъ отъ 90 дена вие давате право на този човѣкъ да прѣдстави своитѣ писмени обяснения.

К. Панайодовъ: Докладътъ съобщава ли му се?

И. Януловъ: И докладътъ му се съобщава.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Това е единъ детайлъ — не се отнема правото на г. Панайодова да посочи разумни мѣрки.

И. Януловъ: Да, разбира се. Всички възражения се разбиватъ на пухъ и прахъ и азъ ще съжалявамъ много, ако утрѣ се намѣри другъ народенъ прѣдставителъ да издигне подобни кули тукъ. Не стига това, г. Панайодовъ: дава се възможность на самото лице, даже при самото гледане на дѣлото, да си прѣдстави нови основания, и ако сѣдътъ намѣри, че вътъ основа на тѣзи нови данни той е дълженъ и е необходимо да събере нови свѣдения отъ съществено за дѣлото значение, той може да отложи разглеждането на дѣлото за не повече отъ 20 дена. По този начинъ вие имате една процедура извънредно солидна; на нея й липсва само едно нѣщо, на нея й липсва изкуството на нѣкои отъ нашитѣ колеги, които присѣдствуватъ тукъ, да отлагатъ дѣлото по десетъ пѣти и тогава да се гледа — това нѣщо го нѣма.

Дохождамъ тогава до последния въпросъ — защитата. Защитата не е отказана, г-да, и въ туй отношение г. Панайодовъ бѣше много неточенъ. Въ закона не е казано, че е запрѣтено да има защита. Обаче по този въпросъ въ комисията по Министерството на правосъдието се повдигнаха твърдѣ много спорове; по този въпросъ, може-би, е имало спорове и другадѣ, може-би ще има спорове и тукъ. Своята мисль г. министърътъ на правосъдието самъ ще ви я каже. Мисльта на комисията, обаче, бѣше слѣдующата: нашата мисль е, че ние даваме възможность на всѣки единъ адвокатъ по това дѣло, за тази сѣдлка да се яви въ сѣда съ писмения си докладъ; защото ние прѣдполагаме, че това е едно сѣдилище, съставено отъ върховни магистрати, върховни сѣдии и при тѣзи срокове отъ 1—2—3 мѣсеца до доклада, слѣдъ доклада и въ самото дѣло, всичко прѣдставено въ единъ документъ ще има една цена много по-голѣма, отколкого ако почне една редица отъ адвокати — много пѣти шефетовѣ на партиитѣ — да се изреждатъ и да пледиратъ — за какво? — за спечеленото чрѣзъ нарушение или чрѣзъ злоупотребление съ политическото влияние на този или онзи. Въ това нѣщо има извѣстенъ страхъ и Вие, г. Панайодовъ, станахте, прѣди всичко, изразителъ на този

страхъ. А, отъ друга страна, дотолкова, доколкото вие смѣтате, че защита трѣбва да има, азъ казвамъ, че такава защита се дава въ писмена форма; защото ние нѣма да имаме едно съдебно дирене въ самия смѣдъ, разпитването на свидетелитѣ нѣма да става въ самия смѣдъ, а ще става отъ членъ-докладчика, изучаването на писменитѣ доказателства и пр. ще става пакъ отъ членъ-докладчика, и той ви прѣдставя докладъ, той ви прѣдставя тѣзи материяли готови, тъкмо както е въ закона за административното правосъдие.

Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ за защитата не е най-важниятъ въпросъ; той остава единъ десетостепененъ въпросъ въ сравнение съ всички възражения, които ви се направиха, и по него въпросъ може да се направятъ, стига да има известно разумно основание да се направятъ необходимитѣ, споредъ васъ, постѣпки. Но ние дълбоко вѣрваме, че защитата по този въпросъ стига да се яви въ писмена форма, мотивирана — а до голѣма степенъ, както знаете, за процеситѣ въ Франция не че не се допуска защита, допуска се защита, но писмеността е доста високо издигната — стига, казвамъ, това да се направи, азъ смѣтамъ, че интереситѣ на клиента сѣ много добръ защитени.

Свършвайки, г. г. народни прѣдставители, намирамъ, че законопроектътъ за конфискацията ще трѣбва да повдигне и повдига тукъ спорове не само отъ юридически характеръ. Азъ се спрѣхъ на тѣзи спорове отъ юридически характеръ, защото влизахъ въ тази комисиия и защото не желая да се създаде едно убѣждение въ българското общество, че г. министърътъ на правосъдието е обърналъ именно законитѣ, съдебни и производствено-съдебни, въ България надолу съ главата, че ние сме създали единъ законъ unicum, съ цѣль да се прѣслѣдватъ хората, и съ това да оправдаете онова негудование, онѣзи протести, съ които вие се явихте тогава, когато азъ най-спокойно въ началото на рѣчта си ви заговорихъ за нѣкой отъ станалитѣ сѣлки. Това настроение ние не желаемъ да бѣде оправдано даже въ собственитѣ ни свѣсти. Ние искаме да ви кажемъ, че създаваме единъ законъ, който е достатъченъ, обаче вие, като юристи, трѣбва да го проучите и да видите, че той нѣма никакво противорѣчие съ конституцията на царството, а, напротивъ, възстановява собствеността на този, на когото тя трѣбва да принадлежи — на обществото, на публичността, на държавата, на народа; че нѣма никакво противорѣчие съ закона за задълженията и договоритѣ, защото, напротивъ, възстановява чл. 27, въ който се говори за добритѣ нрави, защото добритѣ нрави сѣ нарушени въ единъ режимъ, въ който законътъ за търсенето и прѣдлагането е въ основата си нарушенъ, когато всички хора бѣха задължени да сключатъ сѣлки на колосални цѣни и то при едно създадено социално положение, каквото нѣма никѣдъ въ свѣта. Нѣма да цитирамъ себе си, а ще цитирамъ вашитѣ вѣстници. Завчера в. „Воля“ и други вѣстници прѣдадоха двумѣсечния статистически сборникъ на г. Кирилъ Попова, директоръ на статистиката. Той ви прави сравнение за поскъпването на живота въ всички страни и намира, че поскъпването на живота въ България надминава 14 пѣти поскъпването на живота въ другитѣ страни.

П. Даскаловъ: Особено откакто вие сте на власт, особено откакто вие управлявате.

И. Януловъ: Особено, казва г. Даскаловъ, откакто ние сме на власт. Не, и отъ когато много по-добри хора, най-идеални хора сѣ на власт въ страна окупирана и въ страна блокирана. Не сте вие да не схванете, че Вашето възражение е само политическо и голословно.

П. Даскаловъ: То отговаря на истината. Когато дойдохте на власт, вашитѣ министри казаха, че ще се вдигне българскиятъ левъ, а той спадна десеторно.

И. Януловъ: Вие много добръ знаете, че ако гладътъ въ България се увеличи, то се дължи на съвършено друго нѣщо; то се дължи на туй, че страната ни е блокирана.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Ние казахме това, че вие нищо не сте оставили; оставихте само една блокирана България. Това сме казали ние.

И. Януловъ: Да, г. г. народни прѣдставители, вѣрно е, че въ днешния моментъ поскъпването на живота въ България е много по-голѣмо, отколкото въ вѣмето на д-ръ

Радославова; но нима вие не знаете защо е то? Тогава ние бѣхме въ свръзка съ Германия, въ свръзка съ Турция, съ Австро-Унгария, и се внасяха много стоки, сѣщо така се и изнасяха. Сега ние сме блокирани. Това е резултатъ, г. Даскаловъ, на политиката ви, на която вие сте се кланяли твърдѣ много — нали тѣй? — на политиката ви съ Германия. Тази блокада е резултатъ на съюза ви съ Германия, защото сме побѣдени, и, слѣдователно, вие, който схващате това нѣщо, недѣйте ми прави такова възражение. България е блокирана, отникѣдъ не се внася, България е вътрѣшно дезорганизирана, нищо не се произвежда. Какво става съ нашия левъ? Да, това е жално, вие имате право. Сега въ Солунъ нашиятъ левъ е 21 ст. и, можеби, е твърдѣ много. Но този левъ ще се вдигне, когато вие приложите закона за данѣка върху печалбитѣ и върнете 150 милиона лева банкноти на държавната хазна; този левъ ще се вдигне, когато вие приложите закона за конфискацията и върнете 200—300—400 милиона лева въ държавната хазна. . . .

П. Даскаловъ: Празни работи.

Отъ групата на широкитѣ социалисти: Тя е много пълна работа.

И. Януловъ: . . . този левъ ще се повдигне, когато вие прокарате утрѣ другия законъ за конфискацията — закона на г. Драгиева — за унищожение на всички договори въ новитѣ земи за зарабени имоти, съ което се прави една рѣшителна крачка напредъ и се посѣга върху рутината, за да може да се възстанови законността, и тогава, върнали вие тѣзи банкноти въ държавната хазна, вие ще можете да говорите за една рѣшителна мѣрка, за повдигане на нашия левъ, а въ сѣщото вѣреме вие ще внесете спокойствие въ цѣлата страна.

Г. г. народни прѣдставители! Цѣлата наша страна прилича на нѣкакъвъ си параходъ, въ който водата започва да навлиза. Ние всички сме на палубата, страхувайки се отъ бунта на моряцитѣ, страхувайки се и отъ погиването на парахода. Свирката ви дава тревоженъ знакъ. Тревожниятъ знакъ е вътрѣ въ страната — това сѣ тѣзи селски и градски бунтове, отъ които недѣйте да се възползвате да правите възражение, защо се стрѣля върху тѣхъ, защото и ние протестираме, дѣто се стрѣля върху тѣхъ. Но това е единъ тревоженъ знакъ, че вече вътрѣ въ страната се отива къмъ анархия. А има и друго едно не по-малко симптоматично явление; то е, че нѣма сѣдия, нѣма чиновникъ, нѣма работникъ, нѣма гражданинъ, който да не ви говори за нѣкаква промѣна — нарѣчете я унгаризъмъ, нарѣчете я спартакизъмъ, нарѣчете я болшевизъмъ, нарѣчете я каквото искате. Това е онова отчаяние отъ цѣлата дѣйностъ, това е онова нежелание да продължава да гледа да страда неговитѣ бѣдни дѣца, гладни да заспиватъ, то е отвращение отъ това, да гладува утрѣ и да не знае какъвъ ще бѣде утрѣшниятъ день, то е отъ онова желание да види редъ въ тая страна. Това е въ вътрѣшната политика. Но свирката свири тревога и въ външната политика.

Нѣкой отъ земеделската група: Тая свирка слушайте.

И. Януловъ: Въ в. „Le Temps“ отъ 15 т. м. какво е казано? Ако тия заключения, г. г. народни прѣдставители, на комисията за Тракия се възприематъ въ голѣмата комисиия, тогава вече положението на България ще стане извънредно лошо, то ще бѣде съвършено трагично.

Г. Василевъ: Нищо подобно нѣма, можете да бѣдете спокойни.

А. Радоловъ: Говори се, че това е само една грѣцка интрига, нищо повече.

Г. Василевъ: Много плоска. Само, отъ почитаемия в. „Temps“ не се боимъ.

И. Януловъ: Днесъ, г. г. народни прѣдставители, получението е малко по-добро. Тая телеграма, която е пристигнала, съ съобщението за образуването на нова комисиия, по разпореждане на Уйлсона, внася извѣстно успокоение. Но, г-да, нека ние знаемъ, че ако това стане — а назначението на нова комисиия показва, че това е единъ рѣшително сложенъ въпросъ — тогава за насъ се опрѣдѣля такава съдба, каквато смѣтаха съ митнишкия съюзъ въ Централна Европа да ни опрѣдѣлятъ, а, споредъ

сегашните данни, според сегашното положение на страната, много по-лоша съдба се определя на една земеделска страна, да се занимава само със земеделското производство, откъсната от морета, откъсната от индустрия. При такава едно положение, аз казвам: ние не можем да направим нищо друго, освен да вървим решително в пътя на реформите, да изпърварваме събитията, развиващи се с седмици, да изпълним напълно приетата платформа, да прилагаме гласуваните закони, за да не чуваме подобно възражение, че закони се гласуват, а не се прилагат, и по тоя начин, като изпърварваме събитията, да въведем възможното успокоение в болната душа на българския народ, за да може той да повърва, че има хора, които се грижат за него, и да може този народ да добие въра в себе си, въра, която му е необходима за неговото вътрешно развитие и за отстояване на неговите добри разбрани национални права. (Ръкоплъскане от блоковите групи)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Тончевъ.

С. Петковъ: Г. прѣдседателю! Дайте малко отидихъ, уморени сме.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Нѣма нужда отъ отидихъ, моля ви се. Които сж уморени, могатъ да излѣзатъ.

С. Петковъ: Ние искаме да слушаме, г. прѣдседателю, безъ да излизаме вънъ, затуй Ви молимъ, дайте 5 минути отидихъ.

Обаждатъ се отъ либералните групи: Отидихъ!

Министъръ Н. Мушановъ: Нека се продължи засѣданieto. Въ 8 ч. ще си отидемъ.

Д. Тончевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Откакъ България се е освободила и е заживѣла политически и конституционенъ животъ, не е имало никое Народно събрание, на което да е било възложено да разрѣшава такъвъ върховенъ конституционенъ въпросъ, съ какъвто въпросъ е сезирано XVII-то обикновено Народно събрание въ тая минута, и то въ такъвъ единъ часъ, когато неговиятъ мандатъ е изтекълъ и когато този мандатъ е продълженъ само за да рѣшава, по причина на събитията, важните текущи въпроси отъ държавния животъ, какъвто е бюджетътъ и нѣкои други свързани съ него въпроси, . . .

А. Цанковъ: Продължи се мандатътъ на Камарата, за да разчисти вашите боклуци.

Отъ либералните групи: Чакайте!

Д. Тончевъ: . . . и въ единъ часъ, когато това XVII-то обикновено Народно събрание е на залѣзване отъ обществения хоризонтъ.

Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че е права забѣлжката на г. министъръ-прѣдседателя, че ако има разисквания, въ които трѣбва да бждемъ хладнокрѣвни и да се изслушаме, то сж днешните разисквания. Вие знаете, че азъ винаги, когато съмъ говорилъ, не съмъ прѣдизвиквалъ никого отъ г. г. народните прѣдставители, нито пъкъ ще си позволя днесъ да направя това нѣщо, и мисля, че съ моето поведение къмъ народните прѣдставители, когато тѣ сж говорили, имамъ правото да ги моля да се отнесатъ съ сжщото внимание къмъ това, което азъ ще кажа, защото мога да ги увѣря, че нѣма да кажа нищо иредентично, нищо такова, което ще докачи чувствата имъ. Може да не сж съгласни съ това, което ще кажа, може да иматъ свършено противоположни мнѣния, но само въ това ще се състои разногласието помежду менъ и ония народни прѣдставители, съ които нѣма да бждемъ съгласни.

Моята теза, г. г. народни прѣдставители, по тоя конституционенъ въпросъ ще бжде слѣдната: че общата и частична конфискация на частната собственостъ, прикрита въ каквато и да е форма, подъ каквото и да е наименование, е отъ изключителната компетентностъ на великото Народно събрание, че обикновената законодателна властъ нѣма право да гласува закони по тая материя и че ако тя си позволи да ги гласува и да се занимава съ тия въпроси, то народните прѣдставители, при тия условия, при тая обстановка, дѣйствайки вънъ отъ своя прѣдставителски мандатъ нѣма да рѣшаватъ и да гласуватъ като

едно законодателно тѣло, но ще рѣшаватъ и ще гласуватъ като членове на единъ частенъ съборъ. Тая теза, тъй формулирана, на мнозина отъ народните прѣдставители може да се покаже на пръвъ погледъ за единъ конституционенъ парадоксъ, обаче нейната истинностъ и сериозностъ ще станатъ нагледни, слѣдъ като я развия.

Отъ съдържанието на законопроекта, г. г. народни прѣдставители, отъ рѣчитъ на всички г. г. оратори народни прѣдставители, а тъй сжщо и отъ ония, които апострофираха, отъ съобщенията на всички правителствени въстѣнници, които оповѣстиха внасянето на законопроекта въ Народното събрание, наистина, излиза, че ние имаме прѣдъ насъ въпросъ за конфискация на частната собственостъ, мотивирана съ придобиването на тая собственостъ по незаконенъ начинъ. Ако дѣйствително е такава съдържанието, ако е такава икономията на законопроекта, който ни занимава сега, и ако наистина конфискация значи безвъзмездно отнемане на извѣстни имоти, принадлежащи на едно частно лице, физическо или морално, въ полза на държавата, и че тия имоти засѣгатъ само единъ или нѣколко членове на държавата, нека, г. г. народни прѣдставители, разровимъ конституцията, както направиха другите г. г. народни прѣдставители; за да видимъ има ли по тая материя въ нея нѣкои изрични текстове, какви принципи поставятъ и установяватъ тѣ.

Нѣма да бжде излишно, слѣдъ като ги прочетоха г. Панайотовъ и г. Януловъ, да ги прѣпрочета и азъ още веднѣжъ, като подчертая отъ тѣхъ само онова, което ще ми бжде полезно, за да развия тезата, а сжщо така и за освѣтление на всички г. г. народни прѣдставители. Азъ мисля, че ако е имало нѣкой моментъ въ нашия политически животъ, и ако народните прѣдставители сж имали длъжностъ да прочетатъ конституцията, то е днесъ. Или ще я четемъ и разбираме тъй, както е тя въ дѣйствителностъ, или нѣма да я разбираме умишлено и ще искаме да я потълчимъ и резултатътъ тогава ще бжде свършено други. Какво постановява относително конфискацията нашата конституция? По този въпросъ ние имаме, г. г. народни прѣдставители, три члена. Единиятъ членъ е 67, който казва: (Чете) „Правата на собственостъ сж неприкосновени“. Чл. 68 прави едно изключение отъ това правило, че собствеността може да бжде прикосновена, въ смисълъ да бжде отчуждена само въ интереса на държавата, само за общественъ интересъ и то при едно конституционно условие — срѣщу прѣдварително прилично обезщетение. И другиятъ членъ е 75, който въ втората си алинея казва, че „конфискуване на имотъ се запрѣщава“. Какво излиза, г. г. народни прѣдставители, отъ съдържанието на тѣзи три члена? Какво се постановява съ тѣхъ? Най-напрѣдъ първите два члена, 67 и 68, постановяватъ едни принципи, които пазятъ частната собственостъ отъ посѣгателство върху нея чрѣзъ граждански закони. Чл. 75, който въ послѣдната си алинея забранява конфискацията на имоти като наказание, съ този принципъ тъй сжщо се защитава частната собственостъ отъ посѣгателство чрѣзъ уголовни закони. Съ други думи, г. г. народни прѣдставители, нашата конституция относително собствеността постановява единъ принципъ, който се отнася до гражданското право — това сж чл. чл. 67 и 68 и другъ единъ принципъ, който засѣга уголовното право — той е чл. 75. Въ каква смисълъ, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да се разбере чл. 67, а тъй сжщо и чл. 75? Въ каква смисълъ частната собственостъ е неприкосновена? Значи ли това, че обикновениятъ законодатель нѣма право да гласува закони, които засѣгатъ материята за собствеността? Не. Конституцията не казва такова нѣщо, нито е могла да каже. Конституцията казва само едно нѣщо, че частната собственостъ — а по-послѣ азъ ще се допълня — макаръ и законна, както каза г. Януловъ; то е единъ терминъ, на който азъ ще се спра по-после, но и сега даже можемъ да го вмѣкнемъ, за да бждемъ ясни — че частната законна собственостъ на гражданитъ не може да бжде отнета безвъзмездно, че тя може да бжде отнета само тогава, когато обществениятъ интересъ го изисква и при едно непрѣмънно конституционно условие — срѣщу прѣдварително прилично възнаграждение. Вънъ отъ тази хипотеза, вънъ отъ тази неприкосновеностъ, обикновениятъ законодатель има право да издава каквито ще закони за уреждане на собствеността, за начина отъ нейното ползуване и т. н., стига пакъ само да се спазватъ принципътъ за създаване на законитѣ, за които ще говоримъ по-послѣ.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: И да опрѣдѣли, какво е законна и какво е незаконна собственостъ; обикновеното Народно събрание, обикновениятъ законъ може да опрѣдѣли какво е законна и незаконна собственостъ.

Д. Тончевъ: Не ще съмняние, азъ и до него ще дойда и казахъ, че терминътъ, който лансира г. Януловъ, е единъ терминъ, на който ще се спра по-послѣ. Но, г. г. народни прѣдставители, азъ именно и затова казахъ, че конфискацията на частната собственостъ може да бѣде дегизирана въ каквато и да е форма и подъ каквото и да е наименование, защото на всички ви е известно, че единъ законодатель, подобно на едно частно лице, може да създаде единъ публиченъ законъ, както биха могли да се създадатъ частни закони, които се проявяватъ въ една прикрита форма. Тѣй щото наименованието законна собственостъ, върху който терминъ ние ще споримъ, който, за да бѣде приетъ, се изискватъ цѣлъ редъ условия, не е достатъчно оправдано, за да може да се каже, че не се посѣга на собствеността. За да бѣда по-ясенъ, г. г. народни прѣдставители, слѣдъ като прочетохъ чл. чл. 67, 68 и 75 отъ конституцията, азъ се питахъ самичкъ, какво е заключението, което може да се извади за сега. Има ли нѣщо право отъ онова, което азъ резюмирахъ отначало въ тезата си? Очевидно е, че ако конституцията гласи, че собствеността, или законната собственостъ, нека приемемъ, е неприкосновена, съ апострофа, който ми направи г. министърътъ, и съ това, което каза г. Януловъ, излиза, че Народното събрание съ никакъвъ законъ, подъ никакво наименование не може и не трѣбва да посѣга на тази законна собственостъ, законна дотогава, докогато законътъ и конституцията я считатъ за такава.

Азъ, г. г. народни прѣдставители, нееднократно съмъ се питалъ, какъвъ е смисълътъ за паралелното съществуване на конституцията, като основенъ законъ, и на обикновенитѣ закони. Защо да нѣма едни закони, да не бѣдатъ едни да се наричатъ основни или конституция, а другитѣ да бѣдатъ обикновени, защо всичко да не се възложи на обикновения законодатель, той да лежатира, той да законодательствува по всички материи и да нѣма никакъвъ конфликтъ между народното прѣдставителство, обикновено, както се нарича, и учрѣдителния законодатель, който е само спящъ, споредъ конституцията, и може да бѣде повиканъ, за да дѣйствува само въ отдѣлни случаи? Има, познато ви е, единъ много лесенъ отговоръ, че конституцията трѣбва да съществува на първо мѣсто затова, защото тя е контрактътъ, тя е договорътъ между народа, като суверенъ, и между държавния глава. Въ нея сж начертани тѣзи условия, тѣзи отношения. Не е този отговорътъ, споредъ моето уразумѣние. Конституцията върно е, че съдържа нѣкои текстове, които опрѣдѣлятъ отношенията между народа и държавния глава, но въ конституцията, можеби, има регистрирани и прокламирани не по-малко важни права. Значи, не е това обяснението, не е тази причината, че трѣбва да съществува единъ основенъ законъ, нареченъ конституция и по който законъ стои приготвенъ винаги единъ великъ законодатель, за да бѣде повиканъ да свещенодѣйствува, когато стане нужда. Този въпросъ е занималъ умоветъ на велики конституционалисти, главно въ Америка. И знаменитиятъ коментаторъ на конституцията на Съединенитѣ щати Story, като си задава този въпросъ, отговаря на него по единъ много сериозенъ и много, тѣй да се каже, перемпторенъ начинъ. Той казва, че народътъ, като суверенъ, трѣбва да има една постоянна воля, една трайна воля. Тази воля именно той изразява въ основния си законъ, нареченъ конституция, и всичко, което е постановилъ въ този основенъ законъ, било по установяване на властитѣ, било по вписване на естественитѣ права, то е, което изразява постоянната воля — не искамъ да кажа неизмѣнна, защото тя може да се измѣнява, но постоянната воля — а онова, което не влиза въ областта на установяването на властитѣ или на естественитѣ права, то се оставя за обикновения законодатель, защото то варира споредъ врѣмето, мѣстото и условията. Изразено въ обикновения законъ, то прѣдставлява пасажерната, мимолѣтна, прѣходяща воля на народа. Значи, този коментаторъ на американската конституция раздѣля волята на народа на двѣ: постоянна, която се изразява чрѣзъ конституцията, и обикновена, прѣходяща, която се изразява чрѣзъ обикновенитѣ закони и която варира. Това е, г-да, много назидателно, и ако азъ бихъ говорилъ отъ себе си, ако азъ бихъ изказалъ такова мнѣние, можеби нѣмаше да има никакъвъ авторитетъ, но днесъ въ тази сериозна минута, мисля, че е позволено на единъ народенъ прѣдставителъ да излиза и да цитира мнѣнието на велики по конституционитѣ учители. Ето какво казва той: (Чете) „Американскитѣ законодатели сж разбрали, че болшинствата и меншествата сж ефемерни; че трѣбва да се различава грижливо дѣйствителната и постоянна воля на народа отъ врѣменната и прѣходящата“. Конституцията изразява първата, т. е. постоян-

ната воля, а обикновенитѣ закони — втората. Lawrance Lowell по сѣция въпросъ казва: (Чете) „За да се осигури респектъ къмъ послѣдната — народната воля — надъ обикновенитѣ закони се поставятъ конституционитѣ, като защитници на лични права и пазители на граждани, които, вслѣдствие на политически борби, могатъ да изпаднатъ врѣменно въ меншество“.

И на умъ не е докарало на американскитѣ законодатели, че конституционитѣ текстове ще иматъ само едно платоническо значение. Много ясна мисль, г. г. народни прѣдставители. Българскитѣ граждани могатъ да получатъ или да си гарантиратъ чрѣзъ конституцията едно естествено право. Но понеже политическитѣ борби, политическитѣ ежби и гонения могатъ да докаратъ дотамъ, щото дѣйствително тѣзи права да имъ бѣдатъ отнети — както това виждаме не само у насъ, но и на много мѣста и днесъ се прави поплъзновение у насъ за сѣщото — казвамъ, надъ всички закони трѣбва да се тури една конституция, която, въ случаи на такива политически борби, ежби и гонения, да може да запази правата на гражданитѣ.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: (Възразява нѣщо)

Д. Тончевъ: Именно за ненормално врѣме конституцията е гаранция, защото, г. г. народни прѣдставители, когато е въпросъ за нормално врѣме може тогазъ българскитѣ граждани, или изобщо гражданитѣ на коя да е държава, да нѣма толкова нужда отъ защита. Неговото естествено право, като правото за лична свобода, правото за собственостъ и пр., като вписани въ конституцията, иматъ тогава смисълъ, тогава се оправдаватъ, че щомъ сж вписани въ това политическо евангелие — въ конституцията — никакви политически борби, никакви политически ежби не могатъ да ги пометатъ, не могатъ да ги съборятъ. Тамъ е гаранцията.

Не сж, г. г. народни прѣдставители, само тѣзи двама отъ американскитѣ автори, които сж си задавали сѣция този въпросъ. Азъ, като прѣвровихъ, можахъ да намѣря и друго едно мнѣние, да не кажа по-релефно, но тѣй сѣщоже релефно мнѣние на другъ единъ авторъ. Вие знаете, че въ 1791 г., въ врѣме на френската революция, се образува единъ комитетъ за конституция, нареченъ *Comitet de Constitution*, и *Thouret*, който е докладчикъ на този комитетъ прѣдъ народното събрание, прави единъ рапортъ, единъ докладъ отъ 8 августъ 1791 г., и въ този докладъ казва слѣдующото нѣщо: (Чете) „Трѣбва да има една учрѣдителна властъ — *pouvoir constituant* — съ своя основенъ законъ — *loi fondamentale* — нареченъ конституция, и една обикновена законодателна властъ — *pouvoir législatif* — която да издава обикновени закони. Първата прогласява принципи за установенитѣ власти и прокламира съ изрични разпореждания неотемливи и непрочиени естествени права, присѣщи и необходими за съществуването на личността, като личната свобода, собствеността, сигурността и др. Съ участъта на тѣзи права може да се занимава само учрѣдителътъ, който ги е прогласилъ. За обикновения законодатель е оставено да законодательствува върху всичко онова, което може и трѣбва да варира споредъ мѣстото и врѣмето. Само съ паралелното съществуване на учрѣдителната властъ и на законодателната, която не може подъ никоя форма да прѣскочи установенитѣ за нея отъ конституцията граници, е възможно да се гарантиратъ на личността естествени права отъ посѣгателства въ врѣмена на люти и жестоки политически борби и гонения“. Сѣщото мнѣние изказалъ и *Barbave*, въ засѣданието отъ 12 августъ 1791 г.

К. Сидеровъ: Само че въ Америка такива хайдуци нѣма, каквито има въ България. Оставете тия лекции.

К. Досевъ: И като Васъ пияници нѣма, които не знаятъ какво говорятъ.

К. Сидеровъ: Това е българско тупе!

Д. Тончевъ: Азъ бихъ молилъ г. г. народнитѣ прѣдставители да иматъ благоволенieto да ме изслушатъ. Видате, че азъ не казвамъ нищо обидно нито за г. Сидерова, нито за когото и да е отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. Днесъ ми се е паднало да разрѣшаваме една конституционна проблема. Нека се отдѣлимъ отъ всички страсти, нека направимъ абстракция отъ българскитѣ нрави и обичаи, които нѣма по онзи начинъ да се дезинфекциратъ — за което ще говоря по-послѣ — по който се проповѣдва. Ще изкажа моето мнѣние по този въпросъ, защото не съмъ азъ, който ще възстана противъ такъвъ единъ за-

коня, който би имал за цел да дезинфектира морално българското общество. Ако, г. г. народни представители, основният закон, наречен конституция, не е нищо друго, освен един акт, в който е вписано всичко онова, което учредителният законодател е вписал като неотемливо, като непожтвано от никоя друга власт, той с това запазва за себе си изключителното право да законодателствува по тѣзи материи, за които той си е запазил правото, а на обикновения законодател е оставил другитѣ. И това вече е много ясно указание, че конституцията, по своето съдържание и по своята форма главно, не е нищо друго, освен едно пълномощие, което учредителният законодател е дал на обикновения законодател, и че този послѣдният не може, като пълномощник на учредителния законодател, освен да дѣйствува въ прѣдѣлитѣ на това пълномощие. Излѣзе ли обикновеният законодател вън от прѣдѣлитѣ на това пълномощие, той вече дѣйствува не като пълномощник, а като свършено частно лице, и неговото дѣйствие нѣма абсолютно никакво значение и никаква валидность. Вие, г. г. народни представители, които имате съприкосновение съ дѣйствителността въ обществото, въ сѣдилищата и другадѣ, знаете, че когато дадете пълномощие на единъ вашъ повѣренникъ, той може да дѣйствува само въ кръга на онѣзи права, които сте му дали, и че ако излѣзе вън отъ тия прѣдѣли, всичко, което е направилъ като прѣскачено, то е недѣйствително, счита се ненаправено. Може ли това да се каже за едно Народно събрание, като законодателно тѣло? Защото можеби на пръвъ погледъ да се покаже ексorbitантно, прѣувеличено, какъ е възможно да сравняваме членоветѣ на Народното събрание, макаръ и пълномощници, съ единъ обикновенъ пълномощникъ или адвокатъ, който ще се яви прѣдъ сѣдилището! Единъ въпросъ много сериозенъ. И ако ви го бѣхъ казалъ азъ, г. г. народни представители, че наистина и законодателната властъ, въ сбора на всичкитѣ нейни членове, е тѣй сѣщо равна на единъ обикновенъ пълномощникъ, като адвокатъ, който не може да направи прѣдъ сѣдилището нищо повече отъ прѣдѣлитѣ на своето пълномощие, можеби можехте да ми кажете, че моята идея е свършено неоснователна. Обаче тая идея е днесъ безспорна, тя е аксиомна у всички учители по конституционното право, у всички писатели. И позволете ми, г. г. народни представители, въ тази минута да процитирамъ нѣкои отъ тѣхъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Имаште ли пълномощие да отваряте война?

Д. Тончевъ: Да, имамъ. Азъ ще Ви отговоря и на него. Имаше пълномощие по силата на извѣстенъ членъ отъ конституцията. А пъкъ когато ще дойдемъ тамъ, г. Фаденхехтъ, дали сме имали право да отваряме война или не, ако наистина по конституцията народното представителство не е имало право, то е вече единъ въпросъ за политическа, за углавна, за каква и да е отговорност. Азъ на този въпросъ не съмъ се спиралъ, но понеже г. Фаденхехтъ отваря тия скобки, ако не го изпусна, азъ ще си кажа думата.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: И другъ единъ въпросъ: дали по силата на пълномощие отъ конституцията продължихте мандата на Народното събрание?

Д. Тончевъ: Питайте г. министъръ-прѣдседателя.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Васъ питамъ.

Ж. Бакаловъ: Вие сте въ кабинета на г. Теодорова.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Какво отъ това? Азъ говоря за вашитѣ законодателни прѣдложения, вие, назителитѣ на конституцията.

Д. Тончевъ: Г. министре! Ще Ви кажа.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ се ползувамъ отъ вашето рѣшение, за да ви внеса единъ законопроектъ.

Д. Тончевъ: Това е единъ въпросъ, г. министре, по който може да се говори за и противъ. Тогава поне отъ нашитѣ конституционалисти, които имаме тукъ, като г. Теодоровъ, сега министъръ-прѣдседателъ, г. Малиновъ, който е единъ отъ нашитѣ първи прѣдставители по принципитѣ, които ще изложатъ — всичкитѣ, съ изключение на много малко, намѣриха, че нѣма да бѣдемъ въ противо-

рѣние съ конституцията, ако продължимъ мандата на това Народно събрание.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Не ви направиха опозиция, прѣдъ видъ на времето — това е.

Д. Тончевъ: Въ всѣки случай, този въпросъ тогава се дебатира и се намѣри, че конституцията говори едно: мандатътъ е четири години; избирателниятъ законъ говори, че не могатъ да се правятъ избори при извѣстни обстоятелства и събития

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Оставете обикновения законъ.

Д. Тончевъ: . . . намѣри се, че нѣма да бѣдемъ въ материално противорѣчие съ конституцията, ако се продължи мандатътъ.

Но, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че е интересно да се спремъ на въпроса си. Въпросътъ ни бѣше, че народното прѣдставителство, като законодателно тѣло, ако би излѣзло изъ границитѣ на своитѣ пълномощия по конституцията, ако би ги прѣскачило, неговитѣ дѣйствия нѣматъ абсолютно никакво дѣйствие и никаква сила. Обѣщахъ ви, г-да, да ви цитирамъ мнѣнието на познатия професоръ по конституционно право въ Парижкия университетъ, който сега, прѣди нѣколко мѣсеца, французкото правителство назначи и натовари съ деликатната мисия да се произнесе по углавната отговорност на германския кайзеръ, професоръ Larnaude. Като разисква именно този въпросъ, който ни занимава сега, въ своето съчинение по конституционното право, казва слѣдующето нѣщо: (Чете) „Законодателното тѣло е единъ прѣвъ органъ на държавата, съ една точно опрѣдѣлена функция: ограничено законодателствуване. Ако то гласува закони вън отъ тѣзи опрѣдѣлени отъ държавната конституция граници, това е единъ органъ, който надминава своята законна компетентностъ, то вече не е единъ органъ, то е само събрание отъ частни лица. Законътъ не съществува прѣдъ очитѣ на сѣднията, защото той е билъ гласуванъ отъ частни лица“.

Това го казва проф. Larnaude, не го казвамъ азъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Колко пъти и Вие бѣхте въ туй положение на частни лица?

Д. Тончевъ: Ако не ви харесва, г. г. народни прѣдставители, проф. Larnaude, . . .

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Харесва ни.

Д. Тончевъ: . . . азъ ще ви прочета другъ единъ професоръ, който е тѣй сѣщо авторитетъ и прѣдъ когото всички трѣбва да се прѣклонимъ; той е Esmein, професоръ по конституционно право. Същото казва и той, само че въ друга форма. Но понеже ще вървимъ по редъ, азъ бихъ оставилъ Есмена на края. Да дойдемъ до Duguit, който въ своето съчинение „De la séparation des pouvoirs“, като разисква този въпросъ, казва: (Чете) „Законодателната властъ черпи своитѣ атрибуции отъ конституцията. Тя може да извършва своитѣ функции само въ границитѣ, начертани отъ конституцията. Прѣскачането на тѣзи граници е истински произволъ. Всѣки законодателенъ актъ, всѣки обикновенъ законъ, който би накрънилъ нѣкое право, гарантирано отъ конституцията, се считатъ за несъществуващи (inexistants), макаръ да е спасена прѣдписаната отъ основния законъ форма за гласуването. Такива закони нѣматъ никаква сила, никакво дѣйствие. Тѣ носятъ само етикета „законъ“, а вътрѣшността е прѣстъпление lèse-constitution“. Това е за закони противъ онѣзи естествени права, които сѣ вписани въ конституцията — това иска да каже.

Другъ единъ авторъ, Jules Coumoul, въ своето съчинение „Traité du pouvoir judiciaire, de son rôle constitutionnel“, пакъ като разисква този въпросъ, казва: (Чете) „Единъ неконституционенъ законъ е ли законъ и формата достатъчна ли е да му придаде този характеръ? Безъ съмнѣние, парламентътъ прѣдставлява цѣлата страна и народътъ му е делегиралъ най-важнитѣ социални власти; при все това, безъ да изслѣдваме повече, дали самитѣ негови власти сѣ безконечни (indéfinis), трѣбва да признаемъ, че, най-малко, тѣ сѣ ограничени (limités) отъ волята на упълномощителя; гражданскиятъ законъ го иска така. А пъкъ народътъ, опрѣдѣляйки конституционнитѣ граници, съ това сѣщото е забранилъ на своитѣ упълномощени да ги прѣвишаватъ, и ако ги прѣвишаватъ, тѣ извършватъ едно дѣло празно (une oeuvre vaine), едно дѣло недѣйствително

(ше оеувге ниле), каквато и да е външната форма, едно дѣло, на което властта, натоварена да прилага закона, трѣбва логически да откаже своята санкция“.

Г. г. народни прѣдставители! Ако тѣзи професори сѫ млади, и не сѫ се отличили съ нѣкои особени такива мнѣния прѣдъ насъ, позволете ми да процитирамъ по сѣщия въпросъ мнѣнията на други авторитети.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Вие отваряте отворена врата.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: И ние поддържаеме това, г. Тончевъ: не може единъ законъ да отмѣни конституцията. Затова сме се борили и сме писали по това.

Д. Тончевъ: Напротивъ, азъ ще дойда до тамъ, че вие не поддържате това. И азъ се радвамъ, че и заключението ми ще бѣде такова. Защото, наопаки, за да се отвори тази врата, трѣбвало е много напѣнъ.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Другата врата отворете — че този законъ е противенъ на конституцията.

Д. Тончевъ: Тамъ ще дойда въ заключение. Моята теза е тая: ако докажа, че той е противоконституционенъ, нѣмаме право да законодателствуваме.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Нѣмате нужда отъ тая прѣдсидка. Нея и ние приемаме.

Д. Тончевъ: Азъ мисля, че слѣдъ толкова обикновени работи, които се казаха тукъ, може да се чуе мнѣнието и на авторитетни хора.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Нѣма нѣкой на друго мнѣние по този въпросъ.

Д. Тончевъ: Има, г. Фаденхехтъ, не се лъжете, че нѣма; много има, но азъ не искамъ да ги посочвамъ.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Между васъ ги има.

Д. Тончевъ: Прѣдседателятъ на върховния сѣдъ въ Съединенитѣ-щати, John Marshall, който е прѣдседателствувалъ тази върховна юрисдикция въ продължение на 34 години — отъ 1801 до 1835 г. — казва слѣдующето нѣщо: (Чете) „Нѣма срѣдина между долнитѣ двѣ алтернативи: или конституцията е единъ върховенъ и суверененъ законъ, и не е възможно да бѣде измѣнена по обикновенъ начинъ, или тя е на сѣщия уровеньъ съ обикновени законодателни актове и, подобно на тѣхъ, може да бѣде измѣнявана чрѣзъ обикновенъ законъ отъ обикновеното Народно събрание, когато му скимне. Ако приемемъ за върна първата алтернатива, за такъвъ случай противниятъ на конституцията законодателенъ актъ не е законъ. Ако ли пъкъ е върна втората алтернатива, тогава писанитѣ конституции сѫ абсурденъ опитъ отъ страна на народа да ограничи една неограничена по своята натура властъ.“

Ето, г. г. народни прѣдставители, мнѣнието на толкова души авторитети. Но понеже, както г. министърътъ на правосѣдието, така и нашиятъ отличенъ юристъ, г. д-ръ Фаденхехтъ, казватъ, че този въпросъ е безспоренъ, заради него никой не може да изкаже нѣкое разногласие, азъ отивамъ по-нататѣкъ.

Д. Лихарски: Я цитирайте мнѣнието на оголения народъ, дѣто го ограбихте.

Отъ либералнитѣ групи: А-а-а!

Д. Лихарски: Като се вдигне този народъ, сто и една конституции нѣма да струватъ нито пулъ. Мнѣнието на народа е важно. За американци и французи се приказва тукъ. Не признаваме никого. Ние искаме удовлетворение на народа.

К. Досевъ: Ако твоята глава не може да побере това нѣщо, тогава слушай, а ако не искашъ да слушашъ, излѣзъ навънъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

П. Даскаловъ: Слушайте веднѣжъ, когато се говори нѣщо умно, а не само когато демагогия ви се разправя.

Д. Лихарски: Най-голѣмитѣ мръсници приказватъ сега тукъ! Не ги е срамъ!

Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако азъ говоря съ единъ езикъ или по единъ начинъ, който, може-би, е досадителенъ за негова милостъ, който се възмущава, азъ бихъ билъ доволенъ много, ако той не ме слуша, защото азъ като ставамъ, за да говоря въ тая важна минута отъ трибуната, азъ говоря за онѣзи народни прѣдставители, които желаятъ, които искатъ да чуятъ една истинна конституционна. А ако има нѣкои народни прѣдставители, които, по каквито и да е съображения, не биха желали да слушатъ, най-малкото задължение отъ тѣхна страна е да мълчатъ. Азъ когато не прѣдизвиквамъ, азъ когато не ви нападамъ, вие имате моралното задължение да ме слушате; а ако ви съмъ неприятенъ съ своето говорене, тогава излѣзте.

Д. Лихарски: Вие сте неприятенъ на онѣзи, които ограбихте.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Сидеровъ: И конституция, и обикновени закони казватъ, че прѣстѣпниците се наказватъ.

Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Има конституции, които съ изрични текстове забраняватъ на обикновеното Народно събрание да законодателствува по извѣстни въпроси, като считатъ, че доктрината само, каквато е тукъ, или само практиката и юриспруденцията нѣма да бѣдатъ достатъчни. Затова сѫ намѣрили нѣкои конституции за нужно, за необходимо да помѣстятъ и изриченъ текстъ, който да забранява на обикновения законодател да законодателствува по извѣстни материи, именно по онѣзи, за които азъ споменахъ: за личната свобода, за собствеността, за сигурността и пр., правото на които се причислява къмъ естествения права на човѣка. Французката конституция отъ 1791 г. казва: (Чете) „Законодателната властъ не ще може да прави никакви закони, които сѫ противни и прѣчатъ на упражнението на естествения и граждански права, означени въ тази глава.“ А пъкъ за да нѣма никакво съмнѣние кои сѫ тия естествени и граждански права, сѣщата конституция въ послѣдната алинея на този членъ казва: (Чете) „Цѣльта на всѣко политическо общество е запазването на естествения и неприсрочими права на човѣка. Тѣзи права сѫ правото на свобода, собственостъ и сигурностъ“. Значи, французката конституция отъ 1791 г. е намѣрила за добръ съ изриченъ текстъ да забрани на обикновеното Народно събрание да законодателствува по въпроса за собствеността, т. е. за правото на собственостъ, като естествено право, въ смисълъ на неприкосновеностъ, затова защото това законодателство е запазено отъ конституцията за Конституантата.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Защото царетъ посѣгаха на тия права.

Д. Тончевъ: Безразлично защо. Вѣрно е, че Людовикъ XIV казваше: „Азъ, като господаръ, имамъ право на това и онова“. Азъ благодаря на министра на правосѣдието, че ми даде възможностъ да допълня неговата мисль, че конституциитѣ сѫ провъзгласявали неприкосновеността на собствеността не само срѣщу посѣгателството на царетѣ, а срѣщу всѣко посѣгателство, но всетаки единъ отъ главнитѣ мотиви за французкитѣ конституционалисти прѣзъ врѣмето на революцията бѣше дѣйствително примѣрътъ съ Людовикъ XIV, обаче не е само той, имаше и други.

Г. г. народни прѣдставители, азъ чета всѣки единъ день въ нашитѣ вѣстници прѣвъзвисяния, единъ култъ къмъ всичко онова, което днесъ съществува въ Съединенитѣ щати. Позволете ми да разроя конституцията на тази страна, да видимъ какво казва тя по този въпросъ, има ли нѣкой изриченъ членъ, който тѣй сѣщо да забранява на народното събрание, на парламента да законодателствува по такива работи. Чл. 1, отдѣлъ IX, п. 3 казва слѣдующето нѣщо: (Чете) „Никакъвъ посѣгателенъ законъ — bill of attainder — нито съ обратна сила — ex post facto — законъ, не могатъ да бѣдатъ издадени“.

Д. Кьорчевъ: Тамъ сѣдилищата тълкуватъ наредбитѣ.

Д. Тончевъ: Г. Кьорчевъ! Азъ съжалявамъ, че не взехъ сборника на конституциитѣ, за да Ви докажа.

Д. Кьорчевъ: Въ Америка сѣдилищата тълкуватъ дали единъ законъ е конституционенъ. Това казвамъ.

Д. Тончевъ: Да, това е вѣрно.

П. Пешевъ: То е друго.

Д. Тончевъ: Азъ чета текста на самата конституция. Въ чл. 1, отдѣлъ IX, п. 3 американската конституция е намѣрила, че не може да се издава никакъвъ послѣвателенъ законъ — bill of attender — нито законъ съ обратна сила — ex post facto — като забранява и на щатитѣ да издаватъ такива закони: (Чете) „Никоя държава не може да издаде нѣкой послѣвателенъ законъ или съ обратна сила — ex post facto — законъ“. Какво нѣщо е bill of attender, г. Поповъ, нашиятъ колега, е ималъ нееднократно случай да ви казва тукъ по разни въпроси, че то е единъ законъ, който послѣга на личността въ нейния животъ и въ нейнитѣ права, значи, конфискация. Колкото за това, че, по конституцията на Съединенитѣ щати, не може да се издава законъ съ обратна сила, ex post facto, азъ ще говоря по-послѣ.

И тъй, г. г. народни прѣдставители, виждате, че една отъ старитѣ конституции, както бѣше французката отъ 1791 г., и днесъ съществуващата и дѣйстваща конституция на Съединенитѣ щати, сѣ намѣрили за нужно, за необходимо, за полезно да забранятъ на обикновения законодатель да законодательствува по тази материя. Сѣщото е, г. г. народни прѣдставители, и въ нашия конституционенъ режимъ. Азъ мисля, че бихъ ви отегчилъ, ако взема да чета членове отъ нашата конституция, отъ които се вижда, че и ние трѣбва да правимъ, и правимъ, разлика между учрѣдителна и обикновена законодателни власти, че втората е ограничена съ конституцията. Знаете, че ние не можемъ да кажемъ за нашия Парламентъ това, което казватъ англичанитѣ за своя, че той е всевластенъ, че, като такъвъ, той може да направи всичко, освѣнъ мжжъ отъ жена; вие знаете тъй сѣщо, че обикновениятъ законодатель не може да измѣнява конституцията, не може да издаде обикновени закони, които да отмѣняватъ права, гарантирани отъ конституцията. Само учрѣдителнѣ-законодатель може да отмѣни конституцията въ смисълъ да отнеме извѣстни права, които сѣ гарантирани, съ други думи, само една нова конституция би могла да унищожи едни права, гарантирани отъ страната. Защо? Защото учрѣдителнѣ-законодатель дѣйствува като суверенъ.

Г. г. народни прѣдставители! Позволете ми да се спра и по въпроса за суверенитета, защото и той е единъ много важенъ въпросъ и, може би, и тукъ даже да не можемъ нѣидѣ да се съгласимъ. Отъ това, което азъ казахъ доука, като че би излѣзло, че учрѣдителнѣ-законодатель може, въ различие отъ обикновения законодатель, да послѣга и да отмѣнява и естествени права, които сѣ вписани въ конституцията. Е ли народниятъ суверенитетъ такава една абсолютна властъ, която трѣбва да не зачита и може да не зачита даже никакви права? Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, заедно съ много други умове, които сѣ се изказвали по този въпросъ, че народниятъ суверенитетъ не е такава абсолютна властъ, защото наредъ съ суверенитета на обществото съществува и другъ единъ суверенитетъ — този на личността. Тази личностъ, извѣстно ви е, има свои естествени права, които обществото не може да ѝ отнема, защото не то ѝ ги е дало.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Когато втикнахте народа въ война, не мислѣхте за тѣхъ.

Д. Тончевъ: . . . и когато ги е освѣтявало съ една конституция, то само ги е прокламирало. Но кои сѣ тѣзи естествени права, които даже и учрѣдителниятъ законодатель би трѣбвало да респектира? Сѣ ли тѣ навсѣкждѣ еднакви? Азъ мисля, че тѣ не сѣ еднакви, че тѣ вариратъ споредъ мѣстото и врѣмето. Тѣ могатъ да бждатъ абсолютно еднакви само въ единъ смисълъ, че човѣкъ трѣбва да има възможностъ и срѣдства, за да изпълни мисията, която има на този свѣтъ. Вие знаете, г. г. народни прѣдставители, че на всѣки единъ човѣкъ сѣ дадени нѣколко първични, природни инстинкти, които той не може да наруши, безъ да загине като социално същество и безъ да изпадне въ състоянието на дивакъ. Вие знаете, че тѣзи инстинкти сѣ закони, които нито се дискютиратъ, нито се отричатъ, нито се правятъ и прѣправятъ по капризи и въображения. Тѣзи закони сѣ промулгирани отъ самата природа и сѣ вписани въ фибритѣ на човѣчеството.

И. Януловъ: Само да не заговорятъ инстинктитѣ, защото ако заговорятъ, и вие, и много други ще бждете загубени.

С. Петковъ: Слушай бача си Димитра, той е по-уменъ отъ тебе.

Д. Тончевъ: Г. Януловъ! Вие знаете много добръ, както и азъ, че въ цивилизованото общество има закони, които

не могатъ да се съборятъ, на които не може да се послѣгне безъ рискъ да съборите не само обществото, но и цѣлото човѣчество. Тѣзи закони сѣ само два: това е великиятъ законъ за собствеността и законътъ за личността. За да се установи, за да съществува, за да се увѣковѣчи, сѣмейството има нужда отъ една трайна база, а тази база е собствеността, и собствеността въ всичкитѣ форми на нейното проявление: земя, капиталъ, движимъ и недвижимъ, пари, професии, индустрия, търговия, икономии, доходи, заплати, надници.

К. Бозвелиевъ: А милионитѣ хора, които сѣ лишени отъ собственостъ?

Д. Тончевъ: Всичко това е собственостъ, която всѣка цивилизация признава, за да може човѣкъ да се наслаждава свободно отъ своя трудъ, отъ своя имотъ, който той увеличава, за да даде бждеще на своето сѣмейство.

В. Коларовъ: Г. Тончевъ! Позволете да ви задамъ единъ въпросъ. Ако единъ милионъ собственици завладѣятъ съ крѣпостни актове цѣлия свѣтъ — а то не е изключено и по пѣтя на добиване собствеността то може да стане — останалитѣ милиони хора кждѣ ще отидатъ да живѣятъ? Това ли е вашиятъ естественъ законъ за собствеността?

Д. Тончевъ: Г. Коларовъ! Направете ми това уважение да Ви отговоря малко по-послѣ, защото азъ имамъ намѣрение да говоря малко и за вашитѣ убѣждения.

Отъ групата на тѣснитѣ социалисти: А-а-а!

Д. Тончевъ: Но, г. г. народни прѣдставители, казахъ азъ, и обикновениятъ, и великиятъ учрѣдителенъ законодатель не би трѣбвало да злоупотрѣбляватъ съ своя авторитетъ и да отнематъ на хората естествениятъ права, безъ които моралното и интелектуалното развитие на обществото става невъзможно. Ако даже учрѣдителниятъ законодатель би надминалъ границитѣ на своята акция, той би отнелъ естествени права на гражданитѣ, които нѣма право да отнема, защото не ги е далъ и защото тѣ сѣ ги придобили по силата на осъществения отъ тѣхъ прогресъ. И, ако ги отнеме, споредъ моето мнѣние, учрѣдителниятъ законодатель би узурпиралъ единъ суверенитетъ, който е чуждъ и който е толкова же светъ, колкото е и неговъ. Затова азъ мисля — ще говоря по-послѣ за това — че даже ако учрѣдителниятъ законодатель би си позволилъ да унищожи частната собственостъ и да я замѣни съ комунизма, той би нарушилъ едно неотемливо, едно непросрочно и едно естествено право на личността. Ето защо, г. г. народни прѣдставители, по тѣзи кратки съображения азъ мисля, че и великиятъ учрѣдителенъ законодатель би трѣбвало да зачита естествениятъ права на гражданитѣ, между които на първо мѣсто стои правото на собственостъ, което е вписано въ конституцията; а ние, като обикновени законодатели, още повече сме задължени да ги респектираме. И ако искаме, щото частната собственостъ, законната частна собственостъ даже, ако щете, да бжде зачитана отъ неимущитѣ, или малоимущитѣ, нека дадемъ ние примѣръ на зачитане. Посегнемъ ли, като законодателно тѣло, на тая частна собственостъ, безъ да имаме за това право, безъ да имаме основание, ние вече даваме примѣръ на другитѣ, които сѣ съ противни възглѣдове и противни учения, да направятъ това сѣщото, но да го направятъ по единъ съвършено другъ начинъ. Тогава разликата между насъ и тѣхъ би била въ modus procedendi: едниѣ, като законодатели, ще прогласяватъ и обнародватъ законъ противъ частната собственостъ по всички форми и правила на вѣтрѣшния правилникъ или на конституцията въ процесуално отношение, а другитѣ ще си вървятъ по своя пѣтъ или, както казваше г. Поповъ, че скоро ще настѣпи часътъ, когато народътъ ще дойде да вземе самъ това, което трѣбва, и ще го вземе не по този пѣтъ, по който ние му го даваме.

Но, г. г. народни прѣдставители, каза се вече, че всички тия идеи могатъ да бждатъ прави, че министърътъ на правосѣдието съ този законопроектъ не е ималъ никакво намѣрение даже да отиде противъ конституцията

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Разбира се.

Д. Тончевъ: . . . и че единственото негово желание е да вземе или да отнеме, както той се изразява, незаконнитѣ обогатявания и да ги даде въ полза на държавата. Г. г. народни прѣдставители! Нека направя една забѣлѣжка и по този въпросъ. Понеже се иска законопроектътъ да бжде установенъ въ този смисълъ, щото да се отнематъ не-

законните богатства, онъзи, които са добити чрез пръстения, чрез нарушение на служебните обязанности, чрез използване на политическо и служебно положение и чрез облагодетелстване от органите на властта, както и чрез използване затрудненията на пазара, нека да ви кажа, г. г. народни представители, че не съм аз, който ще бъда против да се увеличи числото и номенклатурата на нашия наказателен закон. Ако наистина ще трябва да се направи нещо за моралното дезинфекциране на обществото, като бъде увеличено числото на пръстения дѣния, като бъде увеличено наказанието заради тях, било в материално или в физическо отношение, аз бих се съгласил, и съм съгласен с това. Но за всичко това, г. г. народни представители, ще трябва да вървим по онзи път, който е начертан от принципите на правото, да не отстъпваме. Защото, казва ни г. Янулов от дѣвѣ, че този закон е работен от няколко души професори, че, следователно, той е обмислен във всичко едно отношение, когато е въпрос за принципите на правото. Преди да пристъпим до самата същност на работата, позволете ми, г. г. народни представители, да се спра върху най-новото или, по-добре, новото, което въвежда този закон, за да не каже г. министърът на финансите: богатствата, които са придобити чрез пръстения, ще ги изземем — няма ново нещо. Можеби, само някои пръстения, за които досега е имало само едно физическо наказание, но не морално, да се направи едно допълнение към тази работа, че отсега нататък за еднократно пръстение лицето ще бъде наказано не само с затвор, ами и с лишения материални. По-главното е за използването на политическото и служебно положение от страна на чиновниците, в това число министрите и народните представители.

Министър д-ръ П. Джидровъ: И на всички граждани.

Д. Тончевъ: Не ще съмнение, и на всички граждани, които пакъ по същия начинъ са натрупали богатства, или чрез използване положението на тези обществени служители.

Г. г. народни представители! Когато е въпросъ, да кажемъ, за пръстенията, няма какво да говоримъ заради това, стига да бъде тъй нагласенъ законътъ и тъй поставенъ, щото да не прѣчи на нѣкой принципъ отъ гражданското или улично право. И когато се спремъ на по-главното, което въ същностъ занимава и г. министъра на правосъдието, па, ако щете, и цялото народно прѣдставителство, което тукъ извиква разни негодувания и възмущения, то е за онѣзи богатства, които са натрупани чрез използване на политическото и служебно положение — то е главното, и богатствата, натрупани чрез облагодетелстване отъ страна на разни държавни органи. Другото асж си съществува въ наказателния законъ. Вѣрно е, г. г. народни представители, че не само сега, но и по-рано, а главно сега, и не само у насъ, нека заблѣжимъ, но и навсякъдѣ, въ тази война използваха се много обществени и политически положения, за да се натрупатъ богатства. Това е фактъ неоспоримъ за насъ, за цялия свѣтъ, който е билъ въ война, па даже и който не е билъ въ война. Но какъ постѣпиха другадѣ, въ другитѣ страни? Тѣзи мотиви за натрупване на богатства чрез използване на политическото и служебно положение накарала ли нѣкой държава до сега и ще накаратъ ли — и, ако накаратъ, ще видимъ, въ каквъ хаосъ ще бъде тя — да прѣдложи на народното събрание конфискации на частната собственостъ, мотивирана по този начинъ, както се казва въ законопроекта — по причина на нейното противозаконно придобиване? Не. Досега, до тази минута, азъ, доколото можахъ да провѣря, знаа, че въ цяль свѣтъ, въ всички воюващи страни, като се има прѣдъ видъ, че тази война даде възможностъ на много лица да се обогатятъ, гласуваха всждѣ закони за военнитѣ печалби. По тѣзи закони държавата безъ капиталъ, безъ усилия, безъ трудъ стана участникъ, стана ортакъ на печалбитѣ въ голѣми размѣри. Най-големитѣ размѣри, които познаваме днесъ, каквито бѣха въ Англия и Австрия, сж 80%. Нашиятъ министъръ на финансите ни прѣдложи тъй сжщо таквъ единъ законъ, ние го гласувахме, той ни поиска извѣстни проценти, по които за по-големитѣ печалби държавата взема 60%, и нито въ финансовата комисиия, нито тукъ нѣкой отъ народнитѣ прѣдставители направи въпросъ да се намалятъ тѣзи проценти.

Министър д-ръ П. Джидровъ: Хората си изгубиха смѣтките.

Г. Василевъ: Г. Пиперовъ каза ли истината или не? Г. Тончевъ! Азъ желая да ми отговорите на този въпросъ: ние 3 години воювахме и защо вие не гласувахте този законъ?

Д. Тончевъ: Добре, ще Ви кажа. Може би на мене лично лежи само една морална отговорностъ по този въпросъ, който ми задава г. Григоръ Василевъ. Азъ, щомъ се обяви войната между България и Сърбия въ 1915 г. на ноемврий мѣсець — мисля, че бѣше 12 ноемврий — прѣдставихъ законопроекта за печалбитѣ отъ войната въ Министерския свѣтъ. Той биде приетъ. Внесохме го тукъ, помнете, въ 1916 г. По разни съображения, по разни побуждения този законопроектъ въ 1916 г. въ сесията не можа да мине. Въ 1916 г., въ декемврий мѣсець, азъ пакъ го внесохъ въ Министерския свѣтъ и пакъ мина и го внесохме тукъ, помнете, прѣзъ 1917 г. — не мина, и азъ съжалявамъ.

И. Януловъ: Вие не си дадохте оставката тогава.

Д. Тончевъ: Азъ бѣхъ, г. г. народни представители, единъ отъ онѣзи, които морално най-много усѣщаха и страдаха, задѣто законопроекта не можа да се прокара.

Г. Василевъ: Кой бѣше причината, г. Тончевъ?

Д. Тончевъ: Имаше много такива съображения, които закѣсниха гласуването на законопроекта.

Г. Василевъ: Които не са за казване. Затова ще конфискуваме, защото Вие не смѣте даже да кажете кой Ви е попрѣчилъ да гласувате законопроекта за печалбитѣ прѣзъ войната.

Д. Тончевъ: Важното е, г. г. народни представители, че когато министърътъ на финансите не можа да срѣдне отъ своя страна никакви прѣчи за гласуването на законопроекта, ние всички, либералнитѣ групи, не само не направихме никаква опозиция, но и не поискахме намаление на процентитѣ.

Министър д-ръ П. Джидровъ: Бѣхте сигурни, че работата е опечена, че тефтеритѣ сж нарѣзани.

Д. Тончевъ: Не. И ако г. министърътъ на финансите бѣше поискалъ даже увеличението отъ 60 на 80%, ние щѣхме да гласуваме увеличението.

Г. Василевъ: Ето, сега го искатъ.

А. Цанковъ: Сега е 100%.

Д. Тончевъ: Но, г. г. народни прѣдставители, не е въпросътъ даже въ размѣра, защото тукъ прѣди 10 дни четохъ нѣкои английски вѣстници, които намиратъ, че 80%, които английското правителство е взело, като да сж били прѣкалени и че английската индустрия и търговия въ това отношение ще пострада много, и сега се мисли какъ да се обезщетятъ, какъ да се облагодетелствуватъ по нѣкой начинъ индустриянитѣ и търговцитѣ, за да не пропаднатъ търговията и индустрията. Тѣй щото виждате, г. г. народни прѣдставители, че и тамъ, дѣто за прѣвъ път, по увѣчение, по единъ импулсъ, даденъ отъ събитията, взеха 80%, сега разискватъ по този въпросъ: не сж ли прѣскочили, не сж ли прѣминавали възможното, разумното, и намиратъ, че сж прѣскочили, и търсятъ за това цѣръ. Ако, г. г. народни прѣдставители, се спремъ на това явление — използване на политическото и обществено положение или служебно въобще — азъ бихъ желалъ нѣкой отъ васъ да ми посочи нѣкой държава, безразлично отъ формата на управлението — монархическо-абсолютно, конституционно или републиканско — дѣто да не е използвано нѣкогажъ общественото и политическо положение, за да се спечели нѣщо. Нѣма, освѣнъ да си припомнимъ — понеже тукъ сега сж най-близко до насъ — французитѣ, г. г. народни прѣдставители. Припомнете си само панамската афера, припомнете си отчуждаването на сѣвернитѣ желѣзници, припомнете си случая съ Уилсонъ, като зетъ на прѣдседателя на републиката Журлъ Гревъ, продаване декорации — едно печално, едно осѣдително явление. Но тамъ, г. г. народни прѣдставители, въ Франция, нито сж мислили, нито мислятъ да създаватъ закони за конфискации на придобититѣ богатства чрез използване на своето политическо или служебно положение.

И. Януловъ: Ние ще имъ дадемъ примѣръ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Часътъ е 8. Съгласно правилника, би трѣбвало да се вдигне засѣданието, но азъ ви моля да се продължи, докато свърши г. Тончевъ.

Обаждатъ се отъ либералнитѣ групи: Въ срѣда.

Д. Тончевъ: Азъ имамъ да говоря доста.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сж съгласни за продължение засѣданието, докато свърши г. Тончевъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншество.

Слѣдното засѣдание ще бѣде въ срѣда съ сжщия дневенъ редъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. вечерята)

Прѣдседатель: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣдседатель: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: Д-ръ Ф. СИМЕОНОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: ТР. ДИМИТРОВЪ